

99

2025/6

irodalom - művészet

OPUS

TARTALOM

Szépíráás

Tüske László: <i>Minden pestis, Kebele patak az „Ásás”</i> (versek)	3
Morva Mátyás: <i>Lesi-lesi az üveg alját</i> (novella)	5
Németh István Péter: <i>A boglári mólón, megint, Zsoltár-töredék</i> (versek)	7
Harmatos Mária: <i>Kis szarházi</i> (novella)	8
Szolláth Mihály: <i>Egyedül</i> (vers)	10
Bálint Erika: <i>Tortakrém</i> (regényrészlet)	11
Sámán Kata: <i>Szántás</i> (novella)	13
Bakonyi István: <i>A nevek, Pillangók</i> (versek)	16
Juhász Kornélia: <i>Három a magyar igazság</i> (novella)	17
Siska Péter: <i>Papírvékony, Földézetlen</i> (versek)	25
Csák Gyöngyi: <i>Csoóri-motívumokra</i> (versciklus)	26

Láthatár

Samo Chalupka: <i>Halál rá!</i>	28
Miroslav Válek: <i>Kápolna</i>	33
Mária Rázusová-Martáková: <i>Fehér tél</i> (versek, Friewald Ruben fordításai)	34

Opus – 35 éves a SZMÍT

Kövesdi Károly: <i>Einstein agya, avagy mi jár az alkotónak?</i>	35
Balázs F. Attila: <i>Felvidéki írók a nagyvilágban</i>	38
Roncz Melinda: <i>Katalogizált irodalom</i>	41
Tamási Orosz János: <i>A treuga Dei védelme, vagy a folytonosság vállalása?</i>	47

Opus-esszé

Bene Zoltán: <i>Fel, vidéki irodalom!</i>	55
Hogya György: <i>Megvilágosodásunkról</i>	60

Könyvek között

Póda Erzsébet: <i>„A rejtőzködő titok” Gondolatok Hodossy Gyula Ma elkezdődik bennünk a karácsony című kötetéről</i>	66
Kovács Balázs: <i>„narancsliget a hófedte tájon” (Ravasz József Mindennapi verskenyér c. kötetéről)</i>	68

Küszöb – Válogatás a Pegazus Alkotópályázat díjnyertes alkotásai közül

Dávid Dóra: <i>Citrusok, Jónás nyomában, irakatüveg</i> (versek)	72
Bittera Sophie Iman: <i>Kupidó lesújt</i> (novella)	74
Szomík Szilvia: <i>Fűszálak között</i> (vers)	77
Darázs Balogh Katalin: <i>Anyám mosolya</i> (novella)	79
Vajda János: <i>Lélekfonál</i> (vers)	81
Juhos Rebeka: <i>Lehetne a pad az enyém?</i> (novella)	82

Opus – történelmi lektűr

Bíró Szabolcs: <i>Tizennyolc dénár</i> (elbeszélés)	83
---	----

Opus – színdarab

Kerecsi Katalin: <i>Family burnout Budapest</i> (egyfelvonásos)	91
---	----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

Lapszámunk szerzői	100
--------------------------	-----

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

100., ünnepi, jubileumi szám. – Az elmúlt 99 szám fontos szerzőinek új művei.
– Emlékezés a lap alapítására, az SZMÍT múltjára.

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrassy út 45.
Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55
Dunaszerdahely: NFG Klub, Bartók B. korzó 788/1
Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.
Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.
Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2
Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27
Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmece: Bodrogközi Magyar Közösség Háza, Fő utca 787/87
Királyhelmece: Regionális könyvtár, Fő utca 72.
Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.
Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.
Pozsony: ArtForum, Kozia 611/20
Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1
Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

17. évfolyam, 6. szám (december)

Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**

Főszerkesztő: **Petőcz András**

(szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Vezető szerkesztő: **Angyal Sándor**

(angyal.opus@gmail.com)

Szerkesztő, olvasószerkesztő: **Kovács Balázs**

(kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Tanácsadó testület: **Balázs F. Attila,**

Hogya György, Lackfi János

Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rácz Éva**

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5,

92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**

Megjelent 2025 decemberében 700 példányban.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

Dvojmesačník. 17. ročník, 6. číslo (december)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov
na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Vydavateľ: **Gyula Hodossy**

Šéfredaktor: **András Petőcz**

(szerkesztoseg.opus@gmail.com)

Hlavný editor: **Sándor Angyal** (angyal.opus@gmail.com)

Redaktor, korektúra: **Balázs Kovács**

(kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Poradný zbor: **Attila F. Balázs,**

György Hogya, János Lackfi

Sadzba a predtlačová príprava: **Éva Rácz**

Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**

Vyšlo v decembri 2025. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

www.opus-folyoirat.sk

www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat

Ingyenes / Nепredajné

i r o d a l m i - m ű v é s z e t

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága
Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Minden pestis

Kívánhatod-e szeretteid vesztét, mikor a hajnal vérszínűre vált,
és a füst úgy csap fel a hegyek fölé, mint teuton keresztetek zászlója,
kik rezzenéstelen ölnek meg asszonyt és gyermeket.
Ó, mennyi fájdalom lobog a fáklyákkal, mennyi kapkodó jaj ver
visszhangot benned a kövek között dideregve,
hol az éj még a szerelmet is fekete páncélba kényszeríti.
Eltemeted-e majd magadba, földbe a fájdalmat, hogy némaságod
szent legyen, titok, a templom árnyéka, hol a gyermek szíve dobog,
és te, nehogy meghallják, kik zsákmányt keresnek egyre, suttogva imádkozol?

Rablás és fosztogatás ez, láthatod, a hosszú völgyekben bölények,
a templom falán tatárok, kelmék... Itt erődtemplomok őrzik a félelmet,
és freskókban a remény: György szinte a falból is kilépne már,
de odakint más sárkány tombol, a neve: vallásháború.
Eltemeted-e majd magadba, földbe ezeket mind, hogy hová álltál,
a sárga kelméket, kinek az oldalára,
mikor gyermeket rejtegettél a suhogó éj elől? Kire bízhatnád
üdvösségét a te hited szerint? Mikor csak a szabad út felé kapkod,
akár a medve, a szarvas a félelem-üzte fénylő Hold alatt?

Honnan villan az esküvő! A menyasszony maga-varrta ruhája kínai selyem
zsákszövetre dolgozva, mint a Nap darabja, dicsőség, és most két rabló kézből
hull a délelőttre, hogy hajnal óta gyulladnak sorra a házak,
a templom füstölgő fáklya, megint elhal az ünnepi ének,
és ez a sárga selyem Nap nyugatról kel fel!
Füstté vált a csók, a lobogó gyertya összerogyott a viasz könnyeiben.
Kemény üdvösség, de meddig ridegülhet benned az anya?
Hova lesz ez a kezeid-varrta feltámasztós ruha is,
lesz-e belőle úrvacsora terítője, szószék nemes karzatának dísze?

Lásd, minden pestis. Felbukkan újra és újra. Árnyék, nem ismer időt.
A rablás patkány, utat talál magának, füst, mely fölszivárog
a tisztaszobákba, ahol már nevek sincsenek, se pohár bor,
vendégváró virágok, csak halottnak öltözött csecsemők, sorvadó anyák.

Tehetsz bármit. A halál most is arctalan marad. Nincsen keresztelés.
Üdvösség? – A város pusztá mérszbe vetett testek halma.
A nagyságos asszony fohásza torpan, „Venné el inkább az Isten...” – majd elakad.
De eltemeted-e majd magadba, földbe az ismerős freskók riadalmát?
Feszélyeznek-e téged, aki megélte, hogy a hűség nem élet, hanem átlépés –
Kívánhatod-e szeretteid halálát?

Kebele patak az „Ásás”

A tompa, szorító sajjás hirtelen
érkezett. A sebességből kivette,
de járó motorral lazán
gurulni engedte a Škodát,
át a vasbeton hídon, egy kicsit
jobbra tartva az „Ásás” fölött –
Kebele patak – villant föl
előtte váratlanul a hivatalos név
egy térkép halványkék betűsorában.

Nem kapkodott, előkotorta a gyógyszert
a nyelve alá, hogy tegye, persze
leesett, lecsúszott a combján,
megpattant és eltűnt a bal lábfejen,
a szandál bőrnyelve mögött.
Másikra meg nem maradt idő.
Ezt később megtalálták.
Igen, ahogy utána kapott, az ujjai
már-már elérhették volna – talán eközben
bukott a kormánykerékre.

A motor még akkor is
járt, amikor valaki izzadt arccal beszólt
a nyitott ablakon át,
Mi történt magával? Rosszul van?

Lesi-lesi az üveg alját

Ha apa ellen kellett, össze tudtunk fogni. Hiába mutatta meg, mit csináljunk a kertben, amint nem figyelt, elszaladtunk, és elbújtunk hátul a farakás mögött. Aztán amikor sokáig nem jött, elindultunk kideríteni, hol marad. Ő sem a kertben dolgozott, a diófa mögül láttuk a konyha ablakán át, hogy bent ül az asztalnál. Visszafojtott lélegzettel lopódtunk egészen az ajtóig, plafonig tekert hangerőn bömbölt a rádió, így nem volt nehéz dolgunk. Addigra apának már se híre, se hamva, közben a szivattyú is hangosan zúgni kezdett. Sejtettük, hogy a spájzban lehet. Hirtelen és durván csaptunk le a kilincsre, belökve az ajtót, lélegzetvisszafojtva várva, reagál-e. Semmi. Úgy tett, mintha nem ott volna. Akkor torunk szakadtából ordítani kezdtünk, hogy „lesi-lesi az üveg alját”. Anya szokta mondani, amikor apa kimegy a kertbe, aztán még sincs ott, hogy „valahol megint az üveg alját lesi”, mi meg eltanultuk.

„Lesi-lesi az üveg alját!” – harmadszorra mozdult valami a spájzban a halomra aggatott itthoni kabátok között, azon nyomban nyerítve kirohantunk. Ő meg utánunk, még kiabált is mellé.

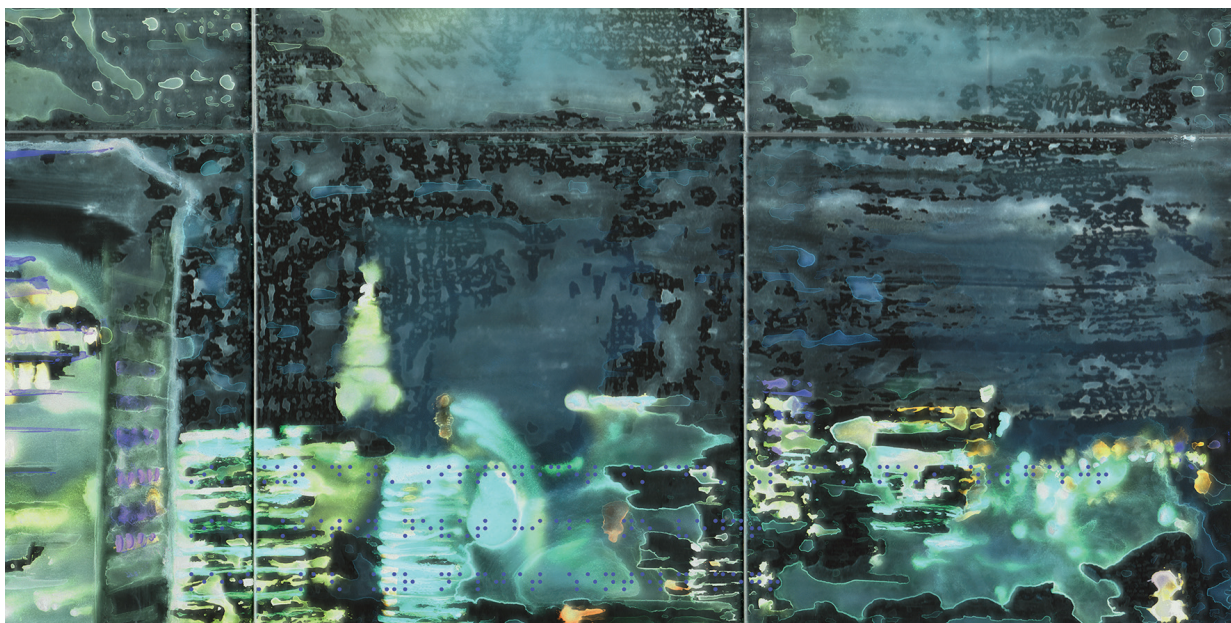
Szóval, egész délután, amíg vártuk, hogy anya hazajöjjön, és vacsorázhassunk, lesi-lesit játszottunk. Olyan is volt már, hogy apa megunt, hogy ránk vigyázzon, és nap közben lefeküdt. Ilyenkor az első néhány alkalommal még úgy tett, mintha nem hallaná, ahogy berontunk a hálószobába, aztán egyszeriben úgy ugrott ki az ágyból, mint a villám...

Egy idő után most is unalmassá vált a megszokott forgatókönyv, ezért kitaláltam, hogy csak Anna fog bemenni, kicsalogatja apát, én meg csapdát állítok neki, és közösen elkapjuk. Megkötözve adjuk át anyának, aki így jól elverheti – egy ideje ígéreti már neki. Anna lesz a csali, őt úgysem bántaná. Nem volt más dolga, mint addig kiabálni, hogy „lesi-lesi az üveg alját”, amíg tényleg ki nem rohan a házból. Akkor én a satupadhoz erősített vontatókötelet, amit a rossz autónk hátuljából szedtem ki, hirtelen meghúszom, és Anna megmenekül, apa meg belegabalyodik. Mindig volt egy rossz és egy jó autónk is, a rosszban általában a kutyák laktak, de ez most nem fontos.

Hosszú percekig vártam a diófa tövében, kötéllel a kezemben, de nem történt semmi. Aztán kirohant Anna, apa meg utána – soha nem láttam még úgy futni, pedig nem ez volt az első eset. Amint a húgom túljutott a csapdán, nekigyürkőztem a kötélnak. Megfeszült a satupad lába és a diófa törzse közt, apa lába meg

rendesen beleakadt, olyan lendülettel gázolt bele, hogy engem is elrántott, ha el nem engedem, fejjel ugrok neki a fa tövében levert virágtartónak. Ő meglepetésében egyenesen előre vágódott. A kezét az arca elé kapta, de térdel ráesett a padlásra vezető lépcső sarkára. Pedig én tudtam, tisztán emlékszem, hogy biztos voltam benne: apa észre fogja venni a kötelet, és úgyis átugorja majd. Már arra is felkészültem, hogy aztán engem fog kergetni, megint végig az utcán, de nem. Elesett, és úgy beverte a térdét meg a könyökét, hogy összegörnyedve jajgatni, aztán sírni kezdett. Anna kővé váltan meredt rá, úgy, ahogy megállt a kút tövében, aztán rám függesztette megriadt tekintetét, hogy most akkor sikerült-e csapdába ejteni, megkötözzük-e? – de már potyogtak a könnyek a szeméből. Engem meg már az sem érdekelt, ha apa elver mindjárt utána. Odaszaladtam, és ráborultam a hátára, utánam Anna; átöleltük a nyakát, hogy ne fájjon neki annyira a térde és a könyöke. Még nála is keservesebben sírtunk, mintha azzal jóvá tehetnénk.

Anna elalvás előtt árulta csak el, hogy apa nem a lesi-lesi miatt szaladt ki, hanem azért, mert azt mondta neki, hogy fel akartam mászni hátul a farakásra, de rám borult az egész, és egyedül nem tud kihúzni alóla. „Nagyon jó ötlet...” – vágtam rá hirtelen. Akartam még folytatni, hogy... de összeszorult a torkom, nem jött ki rajta több hang, és aznap este már Anna is csendben maradt.

Mayer Éva: Parancsolat I-III.

A boglári mólón, megint

Több mint húsz éve már, hogy itt jártál, s azóta
ki sem jutottál a boglári mólóra:

indul az Északi partnak, majd váratlanul
Fonyód kettős tufa-kúpja felé kanyarul.

Oly ismerős, hogy nem tudod, hol tart a
lépted, mert míg a Badacsony szürkés-kék bazaltja

tükröződik rajta, innen is, onnan is
körbeölel – hullámlón, majd simulva – a víz;

s föléd az égbolt, a másik ív hajol:
e kettő egybeér Keszthelynél valahol.

Egyensúlyozz piros permi kövek élein
bátran csak, bizton megtartnak megint,

lásd, a bakonyi széllel sirály szállna szemben,
és verdesése elég, hogy helyben lebegjen.

Zsoltár-töredék

Bitangjára maradt kertestül a nyári lak,
de jégpiramist épít a tóparti tél;

előttünk omlottak alá várbástyák is,
fölöttük csak a fellegek tornyosultak tovább;

pattogzik az ikonok aranya, de nem úgy
az alkonyi Nap a Balatonnál;

az őszi tűzfaltól most rúgta el magát egy fecske,
de szárnyasincs versem fél lábon is ugrándoos utánad.

Kis szarházi

A gyereket nézte. Az ágy mellett állt. Alig lehetett látni. A redőny kizárt minden fényt, csak a folyósóról szűrődött be némi világosság. Hülye kis szarházi. A gyerek szuszogott, kipirult az arca, a takarót maga mellé gyűrte. Nyoma sem volt rajta a fél órával korábbi hisztinek.

A gyerek. Mindig csak így hívta. Magában és mások előtt is. Nehezen mondta ki a nevét. Eszter. Ha hivatalos helyen meg kellett adnia, figyelnie kellett, hogy ne tévessze el. Viktor adta neki. Ő elfogadta. Eleget tett a férfi kérésének. Azt hitte, ha teljesíti, akkor marad. Gondoskodik róla. Eljön hozzá. Hülye kis szarházi.

Itt van anya. Nem nyitom ki a szememet, nem akarom, hogy tudja, még nem alszom. Aludni kellene. Megint rossz vagyok. Tudom, hogy azt akarja, aludjak. Meddig lesz még itt? Anya, kérlek, ne haragudj. Bárcsak idebújnál mellém. Egy kicsit fázom.

Viktor a kórházban sem nézte meg őket. Nehéz szülés volt, huszonnégy óra után úgy vágta ki belőle. Nem emlékszik rá, vagyis nem minden részletre. Az ólomtakaró súlyára igen. Meg ahogy a doki felemelte az apró, véres kupacot. Gratulálok anyuka, szép, egészséges kislánya született. Elfordította a fejét. Nem született. A gyerek amúgy tényleg szép volt. Az arca kerek, szabályos, apró kezén hosszú ujjak. Önmagához képest. Ritkán sírt. Már az elején is aludt, evett. Néha nyöszörgött.

Otthon csend volt. A szomszédok megjegyezték, mintha nem is lenne itt újszülött. Pedig ott volt. Pelenkázás, etetés, büfi, alvás, fürdés. Vagy fordítva. Vagy valahogy így. A babakocsit gyűlölte. Nagy volt. Nehezen mozgott vele. Mégis. Ki a lakásból, a hintőporszagú szobából. A babakendőt nem tudta elviselni. Nem tudta magára kötni.

Anya néz engem. Érzem. Viszket az orrom. Nem mozdulok. Biztos, hogy nem. A fény kintről jön. Éhes vagyok. Sajnálom, hogy sírtam. Nem is kellett igazából az a hajó a fürdéshez. Igaza volt anyának. Fáj a karom. Anya illata édes. Megint az a parfüm, tudom, ott a szobájában, az ágy mellett, a kisasztalon. Talán reggel kérek belőle.

Nézte a gyereket. Nem akart mozdulni. Nem akarta, hogy a gyerek tudja, nem ment még ki a szobából. Felébreszteni sem akarta. A saját lélegzetét figyelte, ahogy elválik a gyerek lélegzetének ritmusától. Be és ki. Nem gyorsan, és nem lassan. Éppencsak. A mellkasa emelkedett, süllyedt. A fény nem tört meg.

A gyerek ujja ugyanolyan hosszú maradt. Arányos, vékony. Zongorista kéz. Ezt hallotta az anyjától. Hordja el zongoraórákra. Minek. Az ő ujja rövid. Szóval nem

tőle örökölte. Viktornak volt ilyen keze. A második találkozásukkor felfigyelt rá, a férfi észrevette a tekintetét, mire ő megjegyezte neki, hogy szép. A jegygyűri sem hagyott nyomot rajta. Talán ezzel a mondattal kezdődött. Hülye kis szarházi.

Anya nagyon szép. Sokkal szebb, mint a többiek anyukája az oviban. A haját szeretem a legjobban. Olyan puha. Szeretnék itthon maradni. Csak egy kicsit. Játshatnánk. Régen voltunk a játszótéren. Bújócskázhatnánk is. Vagy nem, inkább nem. A lábam is fáj. Sajnálom, hogy rossz voltam. Anyu olyan jó. Meg okos. Holnap visszaadom a füzetét. Ha csak visszateszem a fiókba, biztos nem fogja észrevenni. A fényképet is visszaadom. Anya egyszer azt mondta rá, az apám. Ő most hol lehet? Biztos akkor is rossz voltam, azért ment el. Anya mérges volt, amikor a képről kérdeztem. Csak visszateszem. Nem szólok. Holnap.

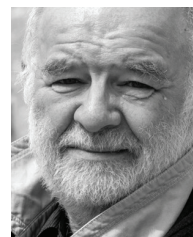
Állva is el lehet gémberedni? Nehéz volt megmozdulni. Félrecsúszott a takaró. A gyerek valahogy lágyabb lett. Mintha egy görcs kiengedett volna. A nyakában van a haja. Be fog izzadni. Megcsapta az orrát a szag. A gyerekszag. Benne az óvoda, a szappan, és még valami. Meleg emberszag. Idegen. Odanyúlt. Kihúzta a tincset a nyakából. A babaszagot is utálta. Ha a barátnője látogatóba jött, az folyton a gyerek fejének tetejébe fúrta az orrát, és vigyorgott. Neki is kínálta, akár egy vízpipát. Ő inkább kiment a konyhába valami ürüggyel.

Nem emlékezett, mikor nevetett utoljára. Azok az izmok is el tudnak gémberedni? Megpróbálta. Tükör nélkül is érezte, ez inkább vicsorgás. Megrázta a fejét, és visszarendezte az arcát.

Álmodok. Kicsit zuhanok, mint a hintán. Nem félek. Anyu a karjába vesz, táncolunk. Egy réten vagyunk, gyönyörű, tele színes virágokkal. A virágok olyanok, mint amiket az óvónéni rajzolt. Anyu nevet. Milyen szép most! Itt akarok maradni. Körtét eszünk, de nem úgy, mint az oviban, hanem beleharapunk, előbb anya, és aztán én. Meleg van, süt a nap. Anyu derekán ülök, átölel, a karja erős, forgunk, a világ körbefordul, megszedülök, de csak nevetünk. A szorítása egyre erősebb. A forgás is egyre gyorsabb. Anya már nem nevet. Én sem nevetek. Anyu, ez fáj.

Ez a hiszti. Úgy egy éve kezdődött. Minden este. Ugyanaz, és mégis mindig más. Mindig másért. Akkor kezdett a gyerek óvodába járni. Pedig olyan simának tűnt minden. A beszoktatás. Reggel el, napközben munka, délután a gyerekért. És aztán ott az este. Kettesben. Nem tudott pontos menetrendet tartani. Fél nyolckor fürdés, nyolckor ágy, villanyoltás. Pontosan emlékezett rá. Neki nem ment. Nem olyan, mint az anyja. Inkább hagyta, hogy a gyerek csináljon, amit akar, csak a hiszti ne. De mindig eljött a pillanat. Éhes vagyok, szomjas vagyok, pisilni kell, vegyél ölbe, ez nem jó, az se jó. Hülye kis szarházi.

Nem akarta volna. Ma ez túl sok volt. Nem is tudja, honnan indult. Arra emlékszik, hogy a fürdőben felkapta a gyereket. Az üvöltött, és rúgott. Bordán találta. Ő berohant vele a szobába, és ledobta. Bele az ágyba. Nem dobta. Odavágta. Hülye kis nyomorult szarházi. Nézte a gyereket. Az megszeppent, még hüppögött. Becsukta a szemét.

Egyedül

Hommage à P. A.

Mondom, hogy a nő.
Beketrez, bezár, rád se nyitja.
Nézel fel a csillagokra,
s azt hiszed egyedül vagy –
pedig valóban egyedül vagy.

Mondom, hogy a férfi.
Veled fut majd, szólított is. De nem.
Most épp mást, mindig is mást.
Aztán elmegy, munka van, meghal.
Valóban egyedül vagy.

Mondom, hogy a rendszer.
No, az aztán! Ablakodra vasat vert,
Lélegzeted elállította, minek az.
Nézel fel a csillagokra vason át.
Egyedül vagy.

Mondom, hogy az ég.
Nézel fel, megint a csillagokra.
Mikéntha mosolyogna.
Örök vásálarca vigyorával
vagy egyedül.

Mondom, hogy a csillagok.
Milliárd fényévek, meg évek is.
A múlt az ott, nem a jelen.
A múlt mozdíthatlan foglya vagy,
egyedül.

Mondom, hogy mi mind.
„Valahonnan szivároog valami sötét.”
Mondod: *„tapogatva jársz,
mintha éjszaka lenne”* – az van,
az, egyedül.

Tortakrém

A hűtő ajtaján mágnes, alatta régi, naptárból kitépett lapon kézzel írt bejegyzés. Egyetlen szó: *elfogadás*. Ezzel bocsátotta el az orvos.

Mostanra a film elmaszatólódott, az o betű, akár egy szürke tó. De nem az. Csak egy elromlott betű.

A kredenc pultján ott felejtett tablettá. Rózsaszín, apró kör, mint egy kicsi körm. Szép Irén a tenyerébe söpri, a fiókba hajítja.

Kést vesz elő, félbevág egy citromot. Belecsíp az illat – összerándul. A kép nem ijesztő, csak ott van, mint a fény a mosogató szélén. A kicsi az asztalnál ül, limonádét iszik, ráncolja a száját.

Megzörren a zár, és még el sem hal a becsukódó ajtó hangja, de Viktor már a konyhában áll. Kezében reklámszatyor, fekete dzsekijén esőbuborékok.

– Szia.

Koppán a szó, mint a kés, ahogy Irén a konyhaasztalra ejti. Az asztal lapján morzsa, a morzsa alatt mély repedés. Mellette üveg pohárban elnyomott cigaretta.

Vizes foltok maradnak a konyha kövén, ahogy Viktor az asztalhoz lép. Leteszi a szatyrot, de csak áll, ujjai a műanyag fület markolják.

Végül csak kiveszi a dobozt. Egy torta. Az átlátszó tető alatt sápadt krém, rajta porcukorsipkás eper.

Irén teste megfeszül. A születésnap tortája mindig ragacsos. Soha nem tudta úgy felválni, hogy a szelet ne dőljön el, a porcukor meg rákenődött mindenre. A kicsi a szájszéléről nyalta le, és nevetett: Hó! Lesz hó máskor is, anyu? Lesz, mondta neki.

Feláll, a hűtőhöz lép. Fogantyúja hideg, mint a kilincs a kórházban. Ahonnan már csak a csillagmintás sapkát hozta haza.

Egy sört vesz elő. Viktor tekintete odakap a mozdulatra.

– Anyu!

Anyu. A szótól hideg kúszik a bőre alá. Meghúzza az üveget.

– Tudod, hogy gyógyszerre nem szabad, mert előfordulhat...

Egy szó szalad Szép Irén nyelvére. Ha kiszabadulna, meg kellene neveznie valamit, amit nem lehet. Nem szabad. Sajnálatos baleset, mondta az orvos, ne hibáztassa érte a nagyobbikat.

Viktor leveszi a tortáról a műanyag tetőt.

– Neked hoztam. Mert ma van... és...

Megakad.

– Sajnálom – hajtja le a fejét.

Ezt mondta kisfiú korában is: a temetés után, az első évben, a másodikban. Később is kimondta néha, amikor részeg volt, és akkor is, amikor józan, amikor hozott virágot, és amikor egyszerűen csak itt volt. Irén minden egyes alkalommal úgy érezte, mintha benyúlna a mellkasába, és körömmel piszkálná a beforratlan heget.

Most is, milyen nyugodtan pihen a keze az asztalon, mintha nem is emlékezne arra a másik, kicsi kézre, amit elengedett. Mert így volt, hagyta, hogy elszaladjon, hogy felmásszon, hogy leessen. És hiába bámul rá, a szemét is gyűlöli. Mert néha barna és nedves, mint az ázott föld. Néha meg meleg. Mint a kicsié.

– Jól vagy? – kérdezi Viktor.

Irén nem válaszol. Nem mond el semmit. Sem azt, hogy a rezsi számlán valami támogatás megszűnt, amit úgysis késve intézett. Azt sem, hogy a gyógyszert nem veszi be minden nap, csak ha épp ideges. Nem beszél arról se, hogy a szomszéd-asszony a lépcsőházban azt mondta: szerencsétlenek az ilyenek. Az ilyenek: akik gyereket szülnek, akik megőszülnek, akik nem bírják.

Bőre alatt lassan felmelegszik a gyűlölet: régi, szilárd anyag. Mint a folt, amit soha nem lehet kimosni.

– Menj innen – mondja.

Viktor feláll, a szék lába végigkaristolódik a kövön. Éles hang, akár a mentőé, ami átlyukasztotta azt a reggelt.

A mondat Viktor után gurul, ki a konyhából, végig a folyosón. Becsukja előtte szobája ajtaját.

Irén leül az asztalhoz. Egy percre nézi a tortát, aztán belemarkol. Az első falat túl édes, a harmadik már semmilyen. Belemarni. Lenyelni. Nem hányni vissza.

Aztán csak ül. Kezén maszattá szárad a tortakrém.

Szántás

Lassan pirkadni kezdett. Kinyitottam a szemem, és az ablakon beszűrődő halvány derengésben körülnéztem. Abban a pillanatban megszólalt az első kakas, majd a második, végül sorban egymás után a környék minden kakasa egymást túlszárnyalva akarta köszönteni a hajnalt. Óvatosan felkeltem, s abban reménykedtem, hogy ma előbb elkészülök, mint apám. Csendben felvettem vászoningemet, derekamra kanyarítottam a szoknyát, s lábujjhegyen kiosontam a konyhába. Apám akkor lépett be az ajtón. Rajta nem lehetett túltenni, akárhogy igyekeztem, mindig megelőzött.

– Éppen hozzád indultam, hogy felébresszelek – mondta kedvesen, nem kis büszkeséggel bajusza alatt, hogy ébresztés nélkül is mindig talpon vagyok az első kakasszóval.

– Már befogtam a lovakat, anyád bekészítette a reggelinket, majd útközben megesszük. Ha elkészültél, indulhatunk is. Jó lenne még ma végezni az Alsódűlőn a szántással.

– Mehetünk – mondtam vidáman, mert nagyon boldog voltam, hogy apámmal együtt dolgozhatok. Egész héten kijártam vele, tudtam, hogyan kell a lovat befogni, kifogni, a barázdában vezetni, hogyan kell fordulni, az ekét beállítani. Most már tudtam. De nem volt ez mindig így.

*

14-ben, amikor a férfiakat bevitték katonának, és csak mi maradtunk, anyám és két nővérem, bizony senki nem kérdezte, akarunk-e szántani és vetni, vagy sem. Ha enni akartunk, menni kellett, a földet nem hagyhattuk műveletlenül.

Anyám rosszállóan kérdezte: „De ki fogja felszántani, sose csináltuk, ez férfimunka!”

– Hát én és a nenám – válaszoltam magabiztosan, pedig még a tizenhármát sem töltöttem be. – Ha sose csináltuk, hát majd most csináljuk. Muszáj, különben nem lesz búza jövőre, ha nincs búza, nincs kenyér! Láttam én, apám hogy csinálta, csak sikerül nekünk is.

Anyám látva az elszántságomat, nem ellenkezett tovább, ételt csomagolt az útra, s aggodalmas tekintettel nézte, hogyan fogom be a lovat és vezetjük ki az udvarból.

Amikorra kiértünk a határba, már magasan állt a Nap, s a verejték patakokban csorgott a hátunkon, eláztatva ingünket, s a szoknyánk derekát. Nővérem kétke-

dően nézte bizonytalan mozdulataimat, amint a lovat az eke elé kötöttem. Határozott léptekkel indultam a szántófeld széléhez, s a ló megadóan követett, maga után vonszolva az ekét. Beállítottam a lovat a területünk széléhez, majd ráléptem a keretre, hogy belesüllyedjen a földbe.

– Gyere csak ide, nena, segíts. Én indítom a lovat, te próbálj csak ugrálni az ekén, hogy belesüppedjen a földbe – mondtam, mire nenám szófogadóan tette, amit kértem. A ló elindult utánam, épp úgy, ahogy illendő volt. Mentünk néhány métert, de az eke csak nem akart szántani. Tanácstalanul néztünk egymásra, most már ketten próbáltuk lejjebb dőngetni az ekét, de hiába ugráltunk, hiába erőltettük, az csak nem mozdult. Láttá ezt egy öregember, aki a szomszéd földön dolgoztatott épp.

– Mit csináltak, lányok? – kérdezte nagy érdeklődéssel. Hatalmas bajusza alatt alig tudta visszatartani jókedvét. Apró szemei olyan vidáman csillogtak, hogy szinte már megbántódtam, miért mulat rajtunk ilyen jól.

– Hát szántunk! – feleltem önérzetesen.

– Szántotok-e? Talán inkább csak szántanátok, nem? – javított ki még mindig visszafogottan az öreg.

– Hát azt ti nem tudjátok, hogy az ekét le kell előbb eresztetni a földbe, csak azután lehet vele szántani?

És megmutatta, hogyan is kell ezt csinálni.

– Hát férfi nincs a háznál egy se? – kérdezte még elmenőben – hogy az ilyen kicsi lányok fogják meg az eke szarvát?

– Apánkat elvitték katonának, mi meg csak lányok vagyunk a háznál. Ha más nincs, elvégezzük mi is, ahogy sikerül, olyan lesz.

– Derék lányok vagytok, büszkék lehetnek rátok a szülők! – s azzal visszavonult a saját dolgára.

Szántottunk és vetettünk, és lett búza, és lett krumpli, mire apám egy év múlva hazajött a háborúból sebesülten, elégedetten nézte a termést, és bár nem szólt egy szót sem, a szeme elhomályosult a meghatottságtól.

*

Apámnak a háborúban ellőtték a lábát, többé sose gyógyult meg teljesen. Nem tudott már sokat gyalogolni, ezért aztán később mindig elkísértem, és ahogy tudtam, segítettem.

*

Tizenegy óra felé lepihentünk a határt jelző diófa árnyékában, ettünk, és beszélgettünk egy kicsit. A szántófeld alatt nem messze csordogált a patak, odajártunk nyáron fürdeni a lányokkal, ha apám elengedett. Most ugyan már őszre járt az idő, de gyönyörű meleg napsütéses szombat volt, igazi vénasszonyok nyara. Barátnőim akkor érkeztek, a patakpartra igyekeztek hűsölni egy kicsit. Engem is

hívtak: – Káta, nem jössz? Megmosakszunk egy kicsit, gyere te is. Délután meg előadás lesz a Kultúrházban, gyere, biztos nagyon jó lesz! – kiáltottak felém.

– Nem mehetek, segíték apámnak, egyedül nem bírja! – feleltem büszkén, mégis sóvárogva néztem utánuk.

– Hát eredj lányom, amíg te fürdesz, én alszom egyet itt az árnyékban, hadd pihenjen a ló is, úgylis elég meleg van. – nógatott apám. Nem kellett kétszer mondanivalót, boldogan szaladtam barátnőim után.

Amikor visszatértem, apám, mintha megérezte volna, hogy nézem, hirtelen kinyitotta a szemét, majd így szólt: – No, akkor folytathatjuk?

Meghúzta a borosflaskát, visszadugta a dugót, majd nehézkesen talpra állt. Visszavezettük a lovat a barázdába, és újból nekiindultunk.

Még most is érzem a meztelen talpam alatt a meleg göröngyöket, ahogy gyalogoltam a ló előtt.

Oda-vissza, oda-vissza – róttuk a szántót körbe-körbe.

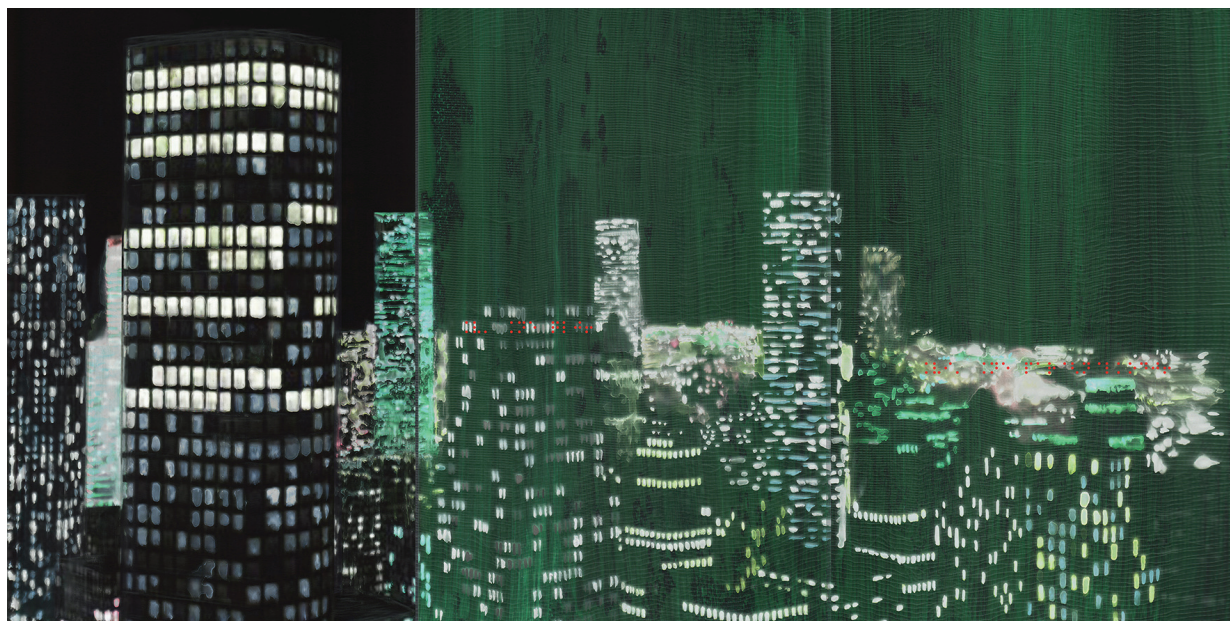
Egyszer csak apám felnézett az égre, a Nap járását figyelte, s a sor végén álljt intett.

– No, Kátó, menj, mosakodj meg, és szaladj a barátnőidhez, nézd meg te is azt az előadást. Mára már dolgoztál eleget, a többivel elboldogulok magam is.

Most is magam előtt látom apró ragyogó szemeit, melyekből csak úgy süttött végtelen szeretete, s a büszkeség, amikor rám nézett.

*

Hát ilyen volt az én apám.

Mayer Éva: Parancsolat V-VI.

A nevek

Jaj, a nevek! A nevek! A nevek!
A sokáig felejthetetlenek.
A nevek, a nevek, a nevek, a nevek.
Már nem felejthetetlenek.
Barátok, kedvesek, ellenfelek.
A nevek, a nevek, a nevek!
Jaj, azok a nevek!
A régen felejthetetlenek.
Jaj, hogy is hívják őket?
A még itt levőket?
Jaj, a nevek!
Agyunkból kiszállt nevek!
A felejthetetlenek...
Jaj!

Pillangók

röpködnek. Álmos a délután.
Közben vendéget várunk.
Alszik a táj, hang is alig.
S egy dongó elszáll a falig.
Koppanására remeg a levegő.

Minden olyan nyáreleji.
Száll az idő is,
száll kegyetlenül.
Szellők csiklandozzák a leveleket.
Remeg a lélek is.
S az ember nem élhet
reménytelenül.

Három a magyar igazság

Bár jómagam még nem vizsgáltam meg személyesen ennek a népcsoportnak az életmódját, de eljutott hozzám a hír, hogy a Proxima Kentaurin élnek olyan lények, a földi Velociraptorokhoz hasonlatos fejű, lólábakon járó Raptaurok, akiknek nem létezik világokon innen és túl ínycsiklandozóbb eledel, mint a földi macskák. Miközben Nessthor jól érzékelhető összpontosítással kapkodta tekintetét a Macskétám monitorjai közt, úgy feszengtem, mint egy kiscica a Raptaurok ketrecében. Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mennyi időbe telik leleplezni azt, hogy nagy valószínűséggel én is fontos fogaskerék vagyok a gépezetben, mely a jelenlegi kalamajkát a Földre szabadította... A lelket fojtogató bűntudat cselekvésre ösztökélt. Épp indítványozni akartam, hogy folytassuk, amit már elkezdünk, és nem mellesleg kissé elrontottunk, amikor láttam, hogy Nessthor is hasonlóképpen gondolkodik. Épp betáplálta a Mátyás király udvarában anomáliarohamot kapott muri adatait, hogy követhessük a meghasadt teste maga után hagyott színkódolt energetikai jelét, amikor Nessthor öklével széke karfájára csapott.

A sikolyszerű nyikordulással összekapcsolódó éles csattanástól ijedtemben majdnem a padlóra estem. Szerencsére kutatótársam nem adta jelét, hogy észlelte volna zaklatott idegállapotomat. Úgy tűnt, túlságosan lefoglalják őt az esettel összefüggő problémák és saját dühe.

– Hát... – morogta maga elé Nessthor. – Hét darab muri, azaz Multidimenzionális Rendcsináló Izé szökött el. Könnyű is lehetne az egész, ha azok a tehetetlenek az Akadémián nem pánikolnának. Nézd! – nyitott meg az egyik monitoron egy temporális térképet, melyen feltűnő, színes vonalak cikáztak. – A murik a típusuk alapján színkódoltak. – Nem mertem rávágni, hogy tudom, csak némán bólintottam. – A testük árnyalata alapján lekövethető energianyalábokat hagynak maguk után a haladásuk útvonalán. Annyi lenne csak a dolgunk, hogy kövessük az útjukat. Hét bevetés, hét siker, kész! Ennyi volna, de persze nem lehet ilyen egyszerű, ha inkompetens a háttérből irányító műveleti egység. Ahelyett, hogy minket, akik itt vagyunk a Föld téridejének ideális zónájában, hagynának nyugodtan dolgozni, ide küldenek további csapatokat.

Egy gombnyomással szürke X-eket jelenített meg a térképen. Az egyik jel szivárványviharszerű kavargást indított el egy adott ponton.

– Marhák. Esetlen, életképtelen szürkemarhák – sziszegte Nessthor.

– Most mit is látunk? – csúszott ki a számon, s csak reménykedtem, hogy nem válok a kérdésem felfedte tudatlanságom által Nessthor haragjának célpontjává.

Megkönnyebbülésemre csak egy megvető pillantás volt a jussom, mielőtt útitársam ismét a villogó monitorok felé fordította minden figyelmét.

– Azok a barmok elriasztották az egy helyre verődött murikat. Pedig hat darab muri ugyanazon a helyen tartózkodott! Amikor lerohanták őket, a támadás vagy menekülés ösztöne kínálta lehetőségekből azok a lények a menekülést választották. Látod? – mutatott a kavargó csíkokra. – Időkön és helyeken cikáznak. Képesek a temporális teleportálásra, így nem csak térben, de időben is szökellnek. Ahelyett – dörgölte meg halántékát –, hogy odamehettem volna a MUFAT-tal, és befoghattam volna őket...

– Mufat? – újfent nem bírtam megállni, hogy hangot ne adjak értetlenségemnek.

– MUriFogásra Alkalmas Tároló! Röviden: MUFAT – vágta rá Nessthor, majd következő szavaival rám szabadította a döbbenet hullámát. – Wexterstein prof küldte.

– A börtönből? – habogtam szinte fuldokolva. Minden hírportálunk azzal van tele, hogy letartóztatták.

– Az Akadémia Fegyelmi Bizottsága nem börtön! – csattant fel az útitársam. – Balul sült el a kísérlete. Majd tisztázódik minden!

– Tudom, hogy elfogult vagy, mert a kísérőtanárod meg a támogatód, de... – kezdtem bele magyarázkodásomba, de Nessthor a szavamba vágott.

– Édesmindegy, hogy én mit gondolok szubjektív szempontból. Hozott egy felelőtlen döntést, de attól még nagy koponya. És azonnal belekezdett a kríziskezelésbe, amint tudatosította, hogy kicsúszott a kezéből az irányítás. Elküldte nekem a leghatásosabb murifogó csapdát, meg egy nemrégiben kifejlesztett, kísérleti stádiumban levő TEMU-t is, temporális muskétát, azaz időpisztolyt. Bízok bennem, mert tudja, hogy megoldok mindent.

– Szóval, azért is vetted rá magad ilyen hévvel a feladatra, mert meg akarod menteni a mentorodat? – arra számítottam, hogy a kérdésem könnyen fokozhatja Nessthor dühét, de ő csak megvonta a vállát.

– Ez is benne van... Lehet... de elsősorban az dühítő és furcsa, hogy a bűnbakkeresés és büntetésvégrehajtás ügyesebben megy az akadémiaiaknak, mint a kríziskezelés. Neked nem furcsa, hogy a murik megalkotóját és legfőbb szakértőjét ahelyett, hogy bevonnák a kis kedvencei megfékezésébe, kivonják a... Mi a...?! – kerekedtek el Nessthor szemei.

Nessthort és engem ritmikusan pulzáló, vörös fény árasztott el. Macskétám fedélzetének minden monitorja hevesen villogott, s elsődleges prioritás jelével ellátott üzenet érkezett minden kommunikációs csatornánkra. Útitársam már megint gyorsabban reagált nálam. Dühödt morgással – mondom én, hogy inkompetens ködjötünök gyülekezete! – már át is állította járművünk irányítását gépi vezérlésről manuálisra, és száguldani kezdtünk az üzenetben megadott tér-idő koordináták által megjelölt kimentési pont felé.

– Az üzenetben csak annyi szerepel, hogy az alfa kríziselhárító csapat került vészhelyzetbe – kapcsoltam be fürgén a biztonsági övemet. – Van sejtésed róla, kikről lehet szó?

– Biztos valami túlfavorizált akadémiai nyalizók... alfa kríziselhárító csapat... Na, persze! A saját butaságukat kellene elhárítaniuk azelőtt, hogy fontos ügyekbe ártják magukat! – hadarta Nessthor. – Majd meglátjuk, melyik „zseniális” iskolatársaink szerencsétlenkednek, amikor felszedjük őket. Annyi biztos, hogy a murik ügyében jöttek. Wexterstein profnak csak elméletei voltak, miért, de azok a lények szeretik a nedves, mocsaras helyeket. Nem csoda, hogy a Gellérthegytől a Balatonhoz húzódtak. Ott riasztották el őket ezek a...

Hálát adtam a józan eszemnek és túlélő ösztönömnek, hogy bekattintottam az üléssem szíjait, ugyanis Nessthor olyan hirtelen fékezett le, hogy az óvintézkedések híján biztosan előrerepültem volna, és lefejeltem volna rakétám irányítóberendezéseinek valamelyikét.

– Azt a meteoritviharba oltott galaktikus jégverést beljünk! – hüledezett útitársam. – Ezek felgyújtották a járművüket!

Érzékeltem, hogy Macskétám falai megremegnek az iszonyatos látványtól. Ösztönösen ugrottam fel és kezdtem nyugtatólag simogatni járművem belső borítását, miközben nem bírtam levenni a szememet az elém táruló látványról. Az Akadémia lelepleződést megelőző protokollja alapján a vízparton mesterséges köd gomolygott, de az sem fedte el teljesen a rémületes jelenetet. A lángoló űrjármű űrhajó- és állatforma közt vibrálva vergődött haláltusája közben. Mielőtt Nessthor egy kallantyú lenyomásával blokkolta a Macskéta hallását, egy pillanatra eljutott hozzánk a pórul járt járműből áradó, mechanikus zörejekkel vegyített kinteljes hörgés.

– Ez Sámson űrkaméleonja – közölte Nessthor. Hangja tompa volt a döbbenettől. – Dynával osztották párba, és ő nem menthetetlenül hülye, szóval nem értem, miért nem csinálnak valamit!

Épp elárasztott a riadalom, hogy a vészjelzést leadó két kutató, akiket iskolai életemben olyan ritka dolognak számító jó ismerősök, sőt majdnem barátok kategóriájába soroltam a fejemben, talán bent ragadtak a hajóban, amikor megláttam földre kuporodott párosukat. A szomszédos dimenzió Mars bolygójáról származó, vörös bőrű, fején hegyes szarvakat viselő lány úgy nézett ki, mint egy ördögfióka, aki egy zokogó, űrruhás férfit ölelget a nádasban. Mielőtt alaposabban felmérhettem volna a páros állapotát, az ülése karfájára csapó Nessthor elvonta a figyelmemet.

– Ha az én hajómmal utaznánk, már rég megoldottam volna a helyzetet, de a macskétádat nincs jogom veszélyeztetni.

Mielőtt bármit is szólhattam volna, járművem hirtelen megszűntette a görcsös némaságot, mellyel Nessthor iránti antipátiáját eddig kifejezte. A hangszórókból sürgető női hang förmedt rá útitársamra:

– Se gyávább, se gyengébb nem vagyok, mint a kutyatragacsod! Ha van valami ötleted, hogyan mentsük meg a kaméleonsiklót, azonnal cselekedj, vagy kikaptatállak az éterbe, te kis szerencsétlen!

Újabb meglepetésemre Nessthor nem vesztegette az időt felesleges szócsatákra. Riadt kiáltással csimpaszkodtam a székem háttámlájába, mikor az útitársam teljes gőzzel száguldani kezdett az úrhajómmal a haldokló jármű felé.

– Manuális szállítókarokat karmokkal együtt kibocsátani! – kiáltotta Nessthor, mire hajóm is meglepetéssel szolgált. A jármű talaját reszketésre kényszerítő nyirkorgó zúgás arról árulkodott, hogy minden ellenvetés nélkül engedelmeskedett. Éles sziszegés jelezte, hogy a Macskéta a terv részletes kifejtése nélkül is megértette azt, és már folyamatban is léptette a következő feladat elvégzését, mire Nessthor szóban felszólította rá. – A hűtőfolyadékodból eressz annyit a markolólabáidra, hogy a saját biztonságodat és működési teljesítményedet ne veszélyeztesd! Aztán emel és ereszt! Világos?

– Kapcsolódás hét másodperc múlva... – felelte a hajóm, majd száguldás közben is nyugodt hangon számolt vissza. Én ezzel szemben egy cseppet sem voltam nyugodt, ugyanis úgy suhantunk a kaméleonsikló felé, mintha azzal akartuk volna tetézni a baját, hogy el is gázoljuk.

A becsapódást fémes csikorgás, zsarátnok- és szikraeső kísérte. Rándulás következett, majd közeledni kezdett a Balaton vize. Egy gyors fordulás, és szaltószerű manőver közben kicsúszott az ujjaim közül az ülés szintetikus úrbőr borítása. Csak azt éreztem, hogy zuhanok, majd fájdalom mart a fejembe. Aztán elsötétült előttem a világ.

*

Arra ébredtem, hogy a hullaszerűen sápadt, könnyes szemű Bruce Willis ölelget engem olyan hévvel, hogy alig kapok levegőt.

– Köszönöm! Köszönöm! Köszönöm! – hadarta az akcióhős torokhangú morrantásokkal vegyítve hálálkodását.

– Engem meg ne merj ölelni, Sámson, mert úgy megrúglak, hogy te is kipróbálsz, milyen a földi középkorban a Balatonban landolni – kiáltotta Nessthor, amikor a mellőlem talpra szökkenő kutató hálálkodásának új célpontjává vált.

– Ne légy rá zabos, Nesity! – dorgálta meg útitársamat Dyna, miközben a számba tömött egy gyógyító nanorobotokat összesűrítő szopogató tablettát.

A mikroszkopikus elsősegély-részecskék hatása gyors volt és célirányos. Szédülésem és hányingerem azonnal rohamosan csökkent, és olyannyira kitisztult a tudatom, hogy még egy gunyoros megjegyzés is kitelt tőlem Sámson emberi arcválasztásáról.

– Azt értem, hogy nem szívesen mutogatod az úrhüllő képedet, de miért pont Bruce Willis?

– Azt gondolta – felelt a szaturnuszi reptilián kollégája helyett Dyna, miközben sebforrasztó hiperfertőtlenítőt kent szétnyílt homlokomra –, hogy egy veszedelmes bevetéshez kiváltképpen illik a kedvenc akcióhőse fizimiskája.

– Szánalmas, hogy még mindig nem tudja elfogadni a valódi alakját – jegyezte meg Nessthor, de a vigyorgó Willis arcú szaturnuszi elengedte a füle mellett a kritikát. Lelkendező monológja közben lágyan simogatta a sebesülésektől labrador méretű kaméleonná zsugorodott, halkan nyögdécselő úrsiklóját.

– El sem tudom képzelni, mi lett volna, ha egy kevésbé önfeláldozó páros talál ránk! Hősök vagytok, srácok, valódi hősök! Sose voltam oda érted, Nessthor... és a macskákra is a Proxima-i rokonaimnak hála, eddig főként kajaként tekintettem, de életemben nem tévedtem még ekkorát. Trony, a cicád egy igazi csodajárgány, te meg, Nessthor egy igazi Herkules vagy, egy úrodüsszeusz. Leleményes, erős, bátor! Hihe...

– Hagyd már abba, te csökött gyík! – förmedt rá évfolyamtársunkra Nessthor, miáltal saját szememmel láthattam, milyen arcot vágna a huszonegyedik század földijeinek hősikonja, ha telibe találna nála egy sértés. – Csak eloltottuk a tüzet azzal, hogy behajítottuk a masinádat a Balatonba. Ennyi! Inkább azt mondjátok el, mi a csodát műveltetek, hogy így elszabadult a pokol... öhm... – Nessthor megköszöri a torkát, mikor meglátta, hogy utolsó szavától Dyna vörös bőre úgy fénylik fel, mintha parázs izzott volna fel az ereiben.

– Bocsi, nem úgy értettem. Csak azt akartam kifejezni, hogy jó kis felfordulást csináltatok. Mi történt?

Köztudott tény volt, hogy Dyna-nak azért kellett dupla annyit gürcölnie, hogy teljes értékű kutatótanoncként kezeljék, mert a bátyját kicsapták az Akadémiáról. Állítólag azért, mert a vörös bőrével meg a szarvaival jelent meg egy földi helyszínen, és a bolygószerte elterjedt sátánista szekták eredetivé vált. Tudvalevő volt, hogy Dyna előtt nem ildomos olyanokat mondani, hogy „Az ördög vigye el!” meg a „Pokolba!”. Kétkedtem benne, hogy hajlandó lesz a bizalmába fogadni minket a történetekkel kapcsolatban, de megkönnyebbülésemre összeszorított öklei ellazítása, és egy mély sóhaj után a lány bőre ismét egyszínű vörössé vált, és beszélni kezdett:

– Kihirdették, hogy a murik elszabadultak, nekem meg egyből az jutott eszembe, hogy Wexterstein professzor nagy bajban lehet. Tartozom neki, ugyanis miatta maradhattam az Akadémián, szóval, rögtön ide repültünk. Alig ereszkedtünk a földfelszín közelébe, azok a kis szőrösömök megvadultak és menekülni kezdtek. Csak egy maradt mozdulatlanul a tóparton.

– Az egyik muri támadott rátok tűzviharral? – csúszott ki a számon a kérdés döbbenetemben. Valahogy összeegyeztethetetlennek tűnt a tűzokádó fenevad fogalmi mátrixa egy olyan aranyos küllemű lényvel, mint egy muri. A mentális flexibilitás jegyében, pont próbáltam elképzelni, hogy egy maroknyi, gülüszemű szörgolyócska szájszerv híján az egész testéből lövell lángcsóvákat kiszemelt áldozataira, amikor Dyna megrázta vörös fejét.

– Nem. Sőt figyelmeztetett minket. Meresztgette a szemét meg ugrándozott. Aztán a hajónk kommunikációs csatornáján keresztül valahogy eljuttatott hozzánk egy üzenetet, hogy „Vigyázz! Mögöttetek!”

– A kódja alapján a „megelőzés murija” volt – jegyezte meg Sámson. Értetlenkedő grimaszomra magyarázattal reagált. – Minden muri az energetikai lenyomatának meg a testének a színezete mellett belső, egyszerű jelöléssel lekérhető kóddal rendelkezik. A számsorokhoz meg a murik típusait rendelte hozzá a prof. Küldjem át nektek a listát?

Csak egy röpke biccentésre futotta tőlem, amikor Nessthor elvesztette a türelmét, s a szokásosnál is élesebb hangon ripakodott rá évfolyamtársainkra.

– Elmondanátok már végre, hogy mi támadott meg titeket?!

– Nem tudjuk – felelte Dyna, mire útitársam jól hallhatóan ezt morogta az orra alatt:

– Vajon miért nem vagyok meglepve?

– Annyit láttunk, hogy egy gonosz hold támadt ránk – hadarta Dyna. – Egy holdsarló lőtt felénk tűzgolyókat. Ha Sami nem rántja oldalra a Kaméleon masinát, telibe kaptuk volna lövedékeket. Így csak egy találta el a járművünk farkát, de ez manipulált tűz volt. Olyan gyorsan terjedt az élő fémen, mintha papírhajóban utaztunk volna.

– Katapultáltunk. Rossz belegondolni – vette át a szót Sámson –, mi lett volna, ha nem jelentek meg ilyen fürgén. Én egész életemben...

Mielőtt a reptilián újabb hálálkodásba kezdhetett volna, a Macskéta megrándult a hátára csapódó idegen testtől.

– Nehogy már megint... – forgatta ép szemét Nessthor. Külső nézetre kapcsolta az egyik monitort, mire azt láttuk, hogy egy szőrös test csúszdázik le a hajónk oldalán.

– Te Trony – ejtette kissé oldalra szarvas fejét Dyna –, ha itt parkolunk a Földön egy tó mellett, akkor miért nem láthatatlan a hajód?

Az arcomra kiülhetett, hogy teljesen megfeledkeztem arról, hogy az élő hajók a kisebb sérüléseik regenerálódása közben előszeretettel vonják el az energiát a másodlagos rendszereiktől. Ilyen például a rejtőzködő egység.

– Én bekapcsoltam – szólt közbe Nessthor –, és a hajóra kalibráltam a beépüléstámogató mimézisegységet.

– És milyen alakban leledzik? – kérdezte Sámson, de nem tudtam meg a választ, mert valaki püfölni kezdte a hajómat. Nessthor bekapcsolta a külső hangérzékelést, mire éreztem, hogy a pehelyszőrök is égnek állnak a nyakamon a gyors csattanásokat követő csikorgástól.

– Nem adod magad könnyen, fenevad! Hogy a ragya verne ki! – újabb viharos gyorsaságú ütészapor után a reszelős férfihang gazdája ismét felordított. – Ne gondold, bestia, hogy ha Szent György meg tudta csinálni, akkor Vérbulcsúnak, e vidék urának ne jönne össze!

Úgy éreztem magam, mintha egy akadémiai csoportmunkás tanórát rögtönözünk volna. Társaimtól érkező tudásmorzskákból elemeztem a helyzetet:

– Vérbulcsú, a Kézai Simon krónikája alapján megállapított alternatív hét vezér egyike – hadarta Sámson –, a Balatonnál telepedett le.

– Szent György meg arról híres, hogy... – próbálta átvenni a szót Dyna, de Nessthor sem volt rest. Gyorsan megfogalmazta a végkövetkeztetést.

Dyna homlokán mélyvörös ráncok jelentek meg az aggodalomtól, Sámson Bruce Willis-arcán meglepett grimaszát leplezni kívánt nevetés rándulásait figyeltem meg, míg útitársam csak őszinte megvetéssel nézett rám.

– A hajód ugyanolyan neutronértelmű, mint te. Egy macskagépbe oltott fekete lyuk az agya...

– Ilyet ne mondj, mert... – próbáltam megvédeni a hajómat, de Nessthor nem hagyta magát.

– Ki az a félkegyelmű homálylény, aki a legendákkal átítatott középkorban sárkány alakban pihen egy lakott terület közelében?

– Biztos Pitypang inspirálta! – mondta Sámson, hogy ne hagyja cserben jármű-megmentőjét, de az ő eszének élességét sem bizonyította túl fényesen, hogy elkövette minden élő hajó tematikájú szakkönyv szerint a legnagyobb felelőtlenséget: hajója igazi nevét használta. Amikor rájött arra, hogy elárulta, mely megszólítás használható kódként a járműve feletti hatalomátvételhez, a reptilián Willis-vonásaira a földi akcióhőstől karakteridegen, könnyes szemű rettenet ült ki, de nem győzött teljesen bepánikolni. A Macskétám hátsó ajtaját ugyanis először karddal, majd kívülről behallatszó, döbbsent „Hát ez miféle ördögösség?!” – kiáltás után ököllel kezdte verni a magyar törzsfő.

– Tegyük úgy, mintha nem lennénk itt? – vettem fel, amivel kiváltottam, hogy Nessthor arcát tenyerébe temette, mintha ezzel megóvhatta volna magát a kelekótya ötleteimtől meg a hajóm húzásaitól.

– Nem mondom – nevette el magát Dyna –, hogy a hajód akkora vagány, hogy most egy olyan sárkány, aminek vasajtó nőtt a hátsójára?

– Azt hiszem, azzal a nyitászáróval azt akarja kifejezni – mondtam hangosabban, hogy az egyre elszántabb dörömbölésben is hallható legyen –, hogy mi oldjuk meg a galibát, és szereljük le a támadót, de én még mindig azt mondom, hogy induljunk el, és tegyük úgy, mintha nem hallottuk vol...

– Kopognak! Siketek vagytok, vagy mi van? – hallatszott ezúttal a fedélközből.

– Ez ki volt? – kapott automatikusan a csípőjéhez Dyna, ahol népe jellegzetes fegyvertípusát, üveggolyó méretű robbanópatrojtait tartotta.

– Á... Csak... – kezdte Nessthor. Tisztában voltunk vele, hogy végzetes következményekkel járhat, ha idő előtt kiderül, összeszedtünk egy egri hőst a fedélzetünkre. Míg útitársam próbált hihető magyarázatot találni, én benyögtem az első hihetőnek tűnő kamuválaszt, ami beugrott:

– Á, csak a macska! – tártam szét a kezemet, mintha mi sem lenne nyilvánvalóbb, de Sámson zavarát és Dyna gyanakvón összehúzott, sárga szemét látva, gyors kiegészítéssel szolgáltam. – Ez a hajóm hangja.

– A hajód nem nőstény? – vizsgálta az arcomat Dyna.

– De, csak... – köszörültem meg zavaromban a torkomat, ami újabb ötletet adott. – Csak berekedt a mentőakció miatti stressztől.

– Lusta banda! Kopognak! – ordította el magát újra Titusz, mire én is kieresztettem hangomat, hogy gátat szabjak potyautasunk további zajongásának.

– Nyitom már, cica! Nyitoom!

A dörömbölés egy pillanatra elhallgatott, majd Vérbulcsú döbbenten kiáltott rá a sárkánynak vélt hajóra:

– Hát, ilyen még nem pipáltam! Lakik valaki a bendődben, és még háziállata is van? Vagy – gondolkodott hangosan a vezér –, valami démonmacskát vár haza az ura? Lehet, hogy te egy derék magyar sárkány lennél, csak azért vagy gonosz, mert az ördög bújt a likadba? Kicsalóm én – kezdett újra dörömbölésbe Vérbulcsú. A bősz kopogásba Dyna irritált sóhaja és léptek zaja keveredett.

Nessthor ismét tenyerébe temette arcát, amikor Dugovics Titusz kifordult a fedélközbe vezető kanyar mögül, és rosszállón morgolódott.

– Idecsődítenek boldog-boldogtalant, kirázzák az emberből a lelket, aztán meg a fülükön ülnek... Eszem megáll – aztán lendületesen kitérte a Macskéta hátsó ajtaját.

– Mi van? – ordított bele Vérbulcsú arcába, aki döbbenetében csak habogni tudott, mielőtt megtalálta hangját, és hasonló decibelértékű választ szolgáltatott.

– Hát te mit csinálsz itt, földim?!

– Te mit csinálsz itt? – dobbantott Dugovics.

– Meg akarom ölni a sárkányt! – rivallta kissé halkabban Vérbulcsú. Gondolom, ez talán a szimpátia jele a harcosoknál.

– Szerinted ez egy sárkány, te nyomorult?

– Igen! – vágta rá Vérbulcsú.

– Akkor foglalt! – ordította Titusz, majd az ajtó becsapása előtt, talán honfitársi lojalitásból hozzátette: – Isten óvjon!

Ezután fedélközbe vonulása előtt felénk fordult.

– Most már csendesebben vigadjanak! Szép kisasszony! Ajánlom magamat! – emelte meg sisakját Dugovics, mire Dyna vörös bőre orcáin egy árnyalattal sötétebb lett.

– Még szerencse – vizsgálta mentálhálóján az Alterlexikont Nessthor –, hogy a balatoni sárkányokról keringenek történetváltozatok, szóval egynél több vagy kevesebb már nem árt. Vérbulcsú nem mesélt senkinek sem arról, hogy az orra elől nyúltak le egy sárkányt.

– És az sem szerepel az adatbázisban, hogy Dugovics Titusz várvédő mellett űrhajóvédőként is szolgált – mosolygott Dyna, és mosolya csak még szélesebb lett Nessthor megfeszülő vonásait látva. – Nyugi. Nem szólunk senkinek.

– Ti vagytok a hőseink – csatlakozott Sámson. – Nem számít, hogy eggyel több vagy kevesebb van-e belőletek. Magunk közt szólva egy balatoni sárkány bendőjéhez – cirógatta meg a Macskéta belső falát –, úgyis jobban illik három hős.

Hát, igen... Három a magyar igazság. Azonban akkor még nem sejtettük, hogy az a bizonyos ráadás egy minket figyelő gonosz farkas volt...

Papírvékony

Lekésed a csatlakozást.
A peronon

egy vaskori isten
a saját nevét ismételve:
valaki
a padon hagyta.

Papírvékony a hangja.
Szétázik
a szürkületben –

Fölidézetlen

Nyugtalanság van a szélben.
A lángoló kert fölött,
a felhőkben
indulat.
A tűzvész őrzői
a napokat számolják –

szárnyaik nincsenek. Arcukon
egyre sűrűbb a borosta.

Hajnalodik.

A győzelem szálló porában
egy gazdátlan,
jámbor állat

üres szekerét húzza.

Csoóri-motívumokra

Varjaid

Mintha értenének
nyelvemül, olvasnák
gondolataim,
Lassanként hozzám
szelídülnek itt felejtődött,
hóban veszteglő varjaid

Tiszta forrás

Gazdag és varázslatos nyelvünk
cseppjeit apránként kortyolom,
talán bennem is fakadnak szavak,
amíg tiszta forrásból iszom.

Világodban

Hó, mindenütt hó
óriás pelyhei hullanak,
mióta tarthat ez a havazás,
mióta árad a hóban gőzölgő vér
keserű szaga,
hányan fekszenek a háborús emlékek
kiterített, sötét ponyváin
végeláthatatlan telekben,
hány ismerős és rokonarc
tűnik fel előtted az érkező
ismeretlenek sötét soraiban,
ó barátom, nem szabadulhatsz
látom, te sem bírsz a halottaiddal.

Terv

Mióta falaimon átütöttek
magányod látletei,
a stilizált lélekrajzok
országodba készülök
magányod oldani de félő,
elűzől, akár egy veszett állatot,
ne lássa senki, ne lássam én sem,
sebeidet miként nyalogatod.

Mayer Éva: Továbbított üzenet II.

Halál rá!

(Mor ho!)

Sasok szárnyaltak a Tátra ormai alá,
alattuk a hegyek, völgyek és a rónaság;
átrepültek a Dunán, mi vízben oly terebély,
megpihentek a szláv tenger peremén.

A Duna zúg, s a hold holdat követ:
felette szikár vár nyomja a súlyos követ.
Alatta a római cár tábor vert:
sátrak tengere fehérlik távol lent.
Tábor szélén a cár fészkel arany trónuson;
körötte őrei, hűséges gárda tornyosul;
s a cár előtt apró kíséret áll:
idegen vitézek, mind páncélban vár.
Hajuk fehérülő fonatja öleli nyakukat,
kék szemeik vizslatják az őrt, s nagyurat.
Magosak mint a fenyőfák, erősek mint sziklák,
egy méhből vélik őket, akik csak látják.
Gyönyörű föld – végeit a Duna öntözi,
s a Tátra sziklás fallal szalagként kötözi:
Az a föld, a büszke hegyek, termő Morvaország:
az ő hazájuk, itt leled régi dicsőség fainak honát.
A szlávok családja küldte őket, fenséges tanácsból,
üdvözlettel érkeztek a római császárhoz.
Nem koppan a homlok, nem borulnak lábhoz a földig:
szláv föld rabszolgát nem ismer, ki porban csúszik végig,
inkább Isten ajándékait hozzák, kenyeret és sót,
s eképpen kérnek a cártól bátran megannyi jót:
„A szlovák népek, papságunk s a vének,
általunk üdvözülnek dicső cár téged!
A föld, amelyre seregeddel lépni készülsz,
a mi földünk, mit Isten nekünk adott fizettségül.
Nézd: határait itt a hatalmas Duna öntözi,
s amott a Tátra sziklás fallal örökkön öleli.

És áldott e föld! Dicsőség Istennek a mennyből,
munkánk gyümölcsként adá részünket a kenyérből.
Nem szokásunk karddal betörni idegenhez mint vad,
a szláv saját földjén vet, s csak sajátján arat,
mástól sem vár többet. De amikor idegen kéz
kopogtat az ajtónkon és földünkre lép:
Akárki is, közel legyen vagy távol:
Éjjel-nappalon, Isten asztalán ajándék vár ott.
Az igaz írás, mit Ő adott nekünk, szlávoknak:
csak az igaz Úr akaratának engedj, sose másoknak.
Embernek nincs akarata mások felett közöttünk:
szentül hisszük: Szabadságot s dicsőséget öröklünk! –
Gyakran támadta szép hazánkat idegen bestia:
zöldellő síkságinknak sivataggá kellett válnia;
hamuvá lettek városok: és szegény népünk,
nyomorban, idegenek rabigájába tért.
A büszke bitorló már lódít, hogy akaratát
örökre gyakorolja e szláv hazán,
s éltünk keménységgel, de ő csak éltette faját!
Isten jó napot adott nekünk, s összetörtük az ígát.
És akik kegyetlen vassal uralkodtak rajtunk,
hol vannak? – Mi állunk; de ők elestek akkor. –
Mert – korok tanúsítják – sorsszerű végzetből,
ez vagyon megírva a szláv népekről:
Föld, melyet az ég adott a szlávoknak,
s sírhantja lesz minden betörő gyilkosnak. –
Nos, mondd hát nekünk, cár! Kezed mit ad:
benne vagyon kard vagy mirtuszág?
Ha karddal jössz: Cár! Nekünk is van kardunk,
s tudod, jól forgatjuk, ha eljön a mi harcunk;
ha békével, ég és föld ura is üdvözöl téged,
jobban, mint ahogy előtted hajlunk mi meg. –
Isten ezen ajándékai a mi kegyelmünk jele is;
hálából adjuk nektek: hálaként fogadjátok ti.”
A cár nem fogadta Isten ajándékát, komor az arca.
büszke álarca mögött ott lapul a sértett harag.
És az arany trónusáról rájuk lenézve
szólt szája a hírnököknek ekképpen:
„A hatalmas úr, kinek Isten e földet adta
és nemzetek sorsát dönti el akarata:
ez az úr parancsolja: Szlávok! Nézzetek körül:
e világban találtok vajon olyat a népek közül,

mely láncait eldobta, s elkerülte a pusztulást
ha megtagadta Róma zászlajának uralmát.
Hajtsátok le fejetek – Gyönyörű síkságok,
őseitek földjét más népnek kínálom.
S lázadó véretek Rómát szolgálja majd,
őrizzék nyájakat, s szántsák a földet alant.
Vitézetek a mieink oldalán fognak állni,
velük védjük meg majd Birodalmunk határait.
És ki nem veti parancsaimnak alá magát,
jajj annak! Fejére hozza a kegyetlen halált.
Tudd, Róma ura vagyok, s a világot Róma uralja:
Császári akaratom ez, vésd bosszúsan tudatba.”

Mennydörög a büszke cár, mennydörög ülve trónusán,
de a szlávok nem félnek e büszke szavak hallatán.
Hajj, ám e nép vére vadul tódul,
és a hős a cár szemébe néz zordul;
szeméből mennyei villám izzott,
a kéz kinyúl, s a páncélba csapott; –
a szívük összefonva dobot vert;
szájuk szörnyű visszhangként felelt:
„Halál rá!” – üvölték a szláv vitézek azonnal
fényes kard csillant meg minden marokban:
„Halál rá!” – kiáltják, s a cárra veték magukat:
Ím a szláv bosszú, omlik Róma büszke trónusa.
Nos, bizonyítsd, most van-é annyi erő kardodban
mint büszkeség, mit cári ajkaid mondtak. –
De ő nem! – alantas lélek féli a páncélt:
és itt igazak állnak ki a szabadságért. –
Félelemtől sápadtan a cár őrei közé ugrott:
aranyos trónusa pedig már a porba hullott;
majd kardjukkal törék előre magukat a szlávok
s minden hős után elesik egy cárhű álnok.

Zengtek a trombiták, fegyverbe hívtak:
Felállt a tábor, csapatok felsorakoztak;
és sereg-sereg után röppen büszkén csatába,
ahol szláv fiak avatkoznak a cárért egymás harcába.
Sűrű porfelhő gomolyog át a mezőn,
A föld dobogástól remeg, morajlik az ég-legelő. –
És családunk, a szláv katonák,
már körülfönték – gyilkosok köré zárták.

Száz kard csillan minden bátor fej felett,
de a szláv nem számolá réten az ellenséget,
hanem öl. – Hajj, halál rá! Népem gyermeke,
aki lopakodva nyúl, hogy szabadságod elvegye:
és mikor harcban lelkedet adnád ha jó e gyarlóság:
Meghalsz, tán hasztalan, de jobb mint a szolgaság.

A csata forr, s a miénk már felülkerekedék:
tudja, hogy Róma hatalma alatt nem török e kerék:
hazudj, testvérem, ha csak csatában bukhatasz el,
akkor hulj előttem, ahogy azt egy vitéz érdemli meg.

És a szlávom még utoljára egyszer tekintetét
a széles síkságokra, távoli földekre veté.
Ott, azokon az ormokon, pislákolnak a szürke tornyok,
melyekben az ősi szláv védelem szüntelen honol.
Szent liget, százesztendő zöldellő hársfák,
az istenek titkon ölelik templomait át.
S a folyó felett egy fehér ház, benne a szeretett család,
és az üde mezőn szent halmokban pihennek nagyatyák:
nagyatyák, akiknek egykor egy nép várta tanácsát,
kiknek vad gyilkosok karddal űzték el gondolatát.
Már rég fekete föld borítja hamvaikat,
de a neveik még élnek a nép dalaiban.
És letűnt korok dicsősége legyezte a hőst;
lelkét pedig a szent tűz emésztette föl,
s jobb kezében félelmetesen lengedez a kard;
villám lelé a gyilkost, halált hozó mennykő lecsap.
Törött lándzsák reccsennek, viselt pajzsok csengenek,
és a büszke római sisakok porrá lesznek.

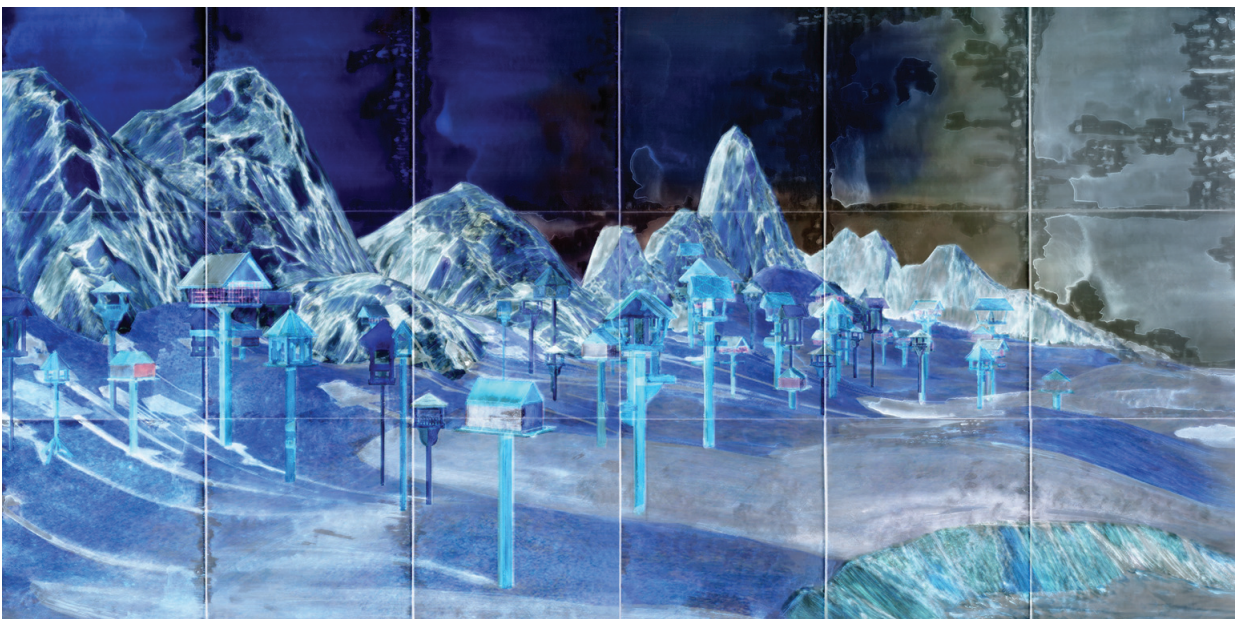
Népünk is haldoklik, odavesznek, de győztesként!
Semmilyen seb nem csalogat szájukból fájó üvöltést,
büszkén ontják hű vérüket e végzetes síkságon:
óh, egy nemzetért elesni – oh, ez nem fájdalom.

És lassan elcsendesül a csata: szörnyű a vihar ereje
mely elpusztította önnön vad dühe.
– S hol vannak mieink, kik legyűrték a nagy Rómát,
mert a szlávok nyakára csellel tette vaskos lábát: –
Hol valák mieink? – Hejj, Tátra, fényes sasok anyja!
Gyermekeid vissza sosem térnek arra.

Miért! Véresek a partok a hatalmas Duna felett:
Ott fekszik vérbe fagyva minden gyermeketek.
Nem maradt, ki hírt hozzon véreinek haza:
Testvéreitek szent harcban értünk az életét adta.
De mindegyikük hősi ágyon nyugszik már,
bitorlók sírhalmán, mit a mi örök kardunk zár.
Már nem él, de még mindig fenyegető a sápadt arc,
merev kezéből sosem csorbul ki majd a kard.

S a csatatárén a cár lesütvén szemét csak áll:
És mi lészen? – holtukban is fél a szlávoktól tán? –
Nem, csak látja ottan lélektelen hordáit
szégyenletes volna győzelmi tort ülni szolgáin.
Hát pusztulj, pusztulj örök szégyenben, aljas lélek,
aki jó népem szabadságát rabolná éppen.
De dicsőség koronázza meg azok örök nevét,
aki szent áldozatul adá magát a nemzetért.
Halál rá! – végezz vele! népem gyermeke,
aki lopakodva nyúl, hogy szabadságod elvegye:
és mikor harcban lelkedet adnád ha jó e gyarlóság:
Meghalsz, tán hasztalan, de jobb mint a szolgaság.

(fordította: Friewald Ruben)

Mayer Éva: Madáretetők völgye III.

Kápolna

(Káplnka)

Ha a napsütötte kertben nőnél,
naponta messziről jönnek
hozzátok a kertbe ibolyáért,
és lábadnak kápolnát emelnék.
A lábad, ha le nem roskadsz,
két rózsaoszlop lenne,
amelyek – ezt már a bolond is tudja –
boltívbe fognak, míg nem omlani kezdesz.

A harangtoronyban, hol lágú a szólám,
magasan van a boltozat felett, s úgy hiszem,
ha nyitva lenne egyszem mentsváram,
illatos almákat temérdek veszem.

Ha lenne egy kápolnám, s igazi lenne,
nem járna oda vasárnap zsúfolásig a falu.
Egymagam játszanék az almákkal benne
és éjszakára száz lakattal zárva lenne a kapu.

(fordította: Friewald Ruben)

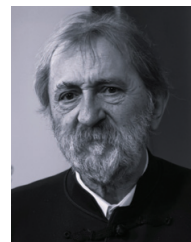
Mayer Éva: Továbbított üzenet IV.

Fehér tél

(Biela zima)

Felszökkent a szél a magas édig,
nehéz felhőt vonszolt zsákjában végig.
Kicsit repült az országban,
lyukat vájt a dunna sarkában,
és parancsolta: „Gyerünk, pehely, vígan ki innen!
Borítsd be a földet, ferd egészét fehér színre!”
Fehér borítja a világot,
éjjel-nappal hóvirágok:
mezőn, erdőn, mindenütt
a sokaság elterült.
És amikor reggel felkelt a nap,
mindennek fehér sapkája akadt.
Zaj, zsvvaj! Gyerekek rohannak ki
otthonukból a dombra:
Ó, szánkózni jobb, mint a forró kályha foka.
És odakint, az egész völgyben alatt,
hegyek-mezők fehér paplan alatt alszanak.
Az utakon holló kóvályog magába,
nyomot váj a hóba fekete csapása.
Tavaly még, mint úr, vadászott szerteszét,
most mint koldus: „jut-e nékem még estebéd?”
„Nem kapsz madarat, se macskát,
böjtölj csak!
Gyere, ha disznót vágnak a gazdák,
a vendég egy falatot mindig kap!”
Így hát a holló tavaszig csak járja,
élelmet keres a határban az árva.
S majdan ha kibújik az első hóvirág,
a fekete holló visszatér, akár a napvilág.

(fordította: Friewald Ruben)

Einstein agya, avagy mi jár az alkotónak?

(Mellé-beszéd egy évforduló kapcsán)

Eredetileg ünnepi összefoglalót, értékelésfélét, emelkedett gondolatokat kellett volna megosztani önökkel, mert a felkérés erről szólt, merthogy harmincöt éves lett a SZMÍT (Szlovákiai Magyar Írók Társasága) – bár nem ezen a néven anyakönyvezték. Ám ahogy készülődtem, elkövettem azt a hibát, hogy beleolvastattam az elmúlt harmincvalahány év értékelésként készült írásaiba. Bár ne tettem volna! Ezért inkább arról szólnék, mi az alkotás, mi az, ami kötelez minket, és mennyi reményünk van arra nézvést, mi marad utánunk.

Tehát: Mit érdemel az író? Mi jár neki? Szenvedés, gyötrelem, birkózás a nyelvvel, a témával, harc a démonokkal, olyan délibábok kergetése, mint a valóság, életérzés, ábrázolás hitelessége stb. *„Az igazat írd, ne csak a valódit.”* Végtelen magány. *„Amikor verset írok / nem verset írni lenne jó.”* Elégtétel? Ha van, jólesik. Ha elmarad, azt is el kell fogadni. Senki sem az elismerésért ír, hanem az önkifejezésért. De még ez is csak részben igaz. Az önkifejezés is kollektív élmény, hiszen mindenki tartozik valahová, valamilyen közösséghez. A legbensőbbhöz: a szülőkhöz, testvérekhez, családhoz, aztán tágabban: a rokonsághoz, az utcához, a falujához, a városához, a régióhoz, végül a nemzetéhez. Akiktől eszközét, a nyelvet kapta. (Újabban sajnos politikai csapathoz, ideológiai szekértáborhoz.)

Egyszóval: nincs függetlenség, és erősen megkérdőjelezhető az objektivitás. Van ízlés és van szolgálat. A géneken túl mindenki hozza magával a kollektív élményeket és a közös emlékezetet. Az identitást. A közös nyelvet, az anya nyelvét. (Kicsi gyermekkorában a fiam egyszer megkérdezte: anya, ha van anyajegy, miért nincs apajegy?) De legfőképpen és mindenekelőtt: az alázatot a művészet iránt. *„Én voltam Úr, a vers csak cifra szolga.”* És ennek a fordítottját: *„Nem az énekes írja a dalt, a dal szüli énekesét.”*

Ezért is síkos terepre téved, ha valaki azt hiszi, „jár neki valami”. Azért, mert X mennyiségű könyvet írt (példa és ellenpélda: Jókai Mór és Pilinszky János), Y mennyiségű idegen nyelvre fordították le, divatos áramlatot képvisel; ott van például a berlini könyvvásáron, ahová köztudottan évtizedek óta csak egy ízlés jut el.

Egy példával visszanyúlnék a rendszerváltás forгатagáig: amikor 1989-ben szégyen megboldogult Monoszló Dezsőhöz elindult a dőrejárás Bécsbe, majd maga Dezső is megjelent Pozsonyban (miközben ingerülten utasította el a *szlovákiai magyar író* megtisztelő jelzőt), azt hitte, hogy levetve a béklyókat, most már egyenes út vezet a Kossuth-díjig. Merthogy megérdemli. Jár neki. Aztán életmű-interjúval az arca címlapon lesz a Magyar Naplóban. Egyik sem jött össze. Dezső ezek nélkül távozott, és a temetésén talán hárman ha voltunk felvidéki magyarok. És azóta Dezső „nem érdekes”. Elment. A művével együtt. Sic transit gloria mundi.

Sommázva: a felvidéki magyar irodalomról, mint a hagyma rétegei, le fognak válni a rárakódott rétegek, és marad a lényeg: a MŰ. A művek. A vers és a próza. A történet. Mert a prózánál a történet a fontos. Ezeknek a magyarázata, besorolása, az ilyen-olyan szempontok sokasága, a szent és sérthetetlen kánon-kánonok feledésbe merülnek, eltűnnek, mint a Nap körül keringő kisbolygók, amelyek felszívódnak a semmiben. Ezért is nevetséges erőlködés a kánonok építgetése. Nincsenek kánonok, csak Művek.

Hogy miért nem jár alanyi jogon semmi? Mert az alkotó ember maga választja a sorsát, ezért nem várhatja el senkitől az ájult csodálatot. Ha sikerül érzelmeket kiváltania, az a legnagyobb eredmény. S talán ehhez kötődik a hála is, hogy sok ember által érzett, az ő általuk ki nem mondott gondolatot sikerült megragadnia – művészi fokon. „Elhallgatta a mondhatót, kikotyogta a mondhatatlant.” Itt helye nincs a Parnasszus magasából való nézelődésnek, a „buta tömeg” lekicsinylésének.

Az alkotó nem függetlenítheti magát, nem zárkozhat el az olvasótól. Minden, ami jó és termékeny a művészetében, a gének által öröklődött, az anyanyelv táplálta és a közösség formálta. Ezt nem lehet megtagadni. De fölösleges is, hiszen az olyan lenne, mintha önmagát tagadná meg. „holott a sírt, hol nyugszik atyja, kellené megbotoznia.” „Hadd írjak szépet, jót.” Nem haladót, maradit, progresszívet vagy nemzetit. Szépet és jót. Vagy ahogy Babits fogalmazott, amikor Móricz Zsigmondot köszöntötte: „gyönyörűket írni”.

Egyszer valaki – egész pontosan a boncolóorvosa – ellopta Einstein agyát, hogy kikutassa, mitől volt zseni. Ennek a bárdolatlan tettnek a története azóta is fönt kering az interneten, anélkül, hogy bármi értelme lett volna a halottgyalázásnak. Megmaradt szenzációnak, és nem derült ki semmi. Az emberi agy lényege, bármily szomorú, kutathatatlan. Annyit tudunk, hogy vagy 2 százaléka dolgozik. Lehet, hogy egyeseknél 3, vagy több? Ezzel csak azt akarom mondani, hogy az alkotás lényegét nem lehet a tudomány módszereivel kutatni. Ez az a titok, amely még az alkotó számára is talány.

Az is talány, bár nem körüljárhatatlan kérdés: mi marad meg az elmúlt három és fél évszázad irodalmából ezen a földdarabon, ahol születtek műveink, és került bele egyik-másik az egyetemes magyar irodalom áramába. Az egyik tanult ítézés szerint (s nem tagadom, ez háborított fel leginkább, és íratta meg a fenti gondolatokat): „A szlovákiai magyar irodalomnak csak akkor van létjogosultsága, ha értékes

alkotásokból áll, amelyek képesek helyet kikényszeríteni maguknak a magyar irodalom kánonjában.”

Ó, szent kánonok! Felejtsük el őket, és felejtsük el önmagunkat, emberi gyarlóságainkkal, tülekedésünkkel, kibérelt helyeinkkel egy képzelt és igen csak individuális értékskálán. Keressük meg az elmúlt harmincöt év legjobb verseit, elbeszéléseit, regényeit. És akkor talán megkapjuk a választ a fel sem tehető kérdésekre.

Végül, hogy szó ne érje a ház elejét, néhány gondolatot azért hozzáfűznék a fentiekhez:

Köszönettel tartozunk az írószervezet minden eddigi és jövőbeli vezetőjének, választmányának, munkatársának – és főleg az alkotóknak, akik megpróbálnak nem visszaélni az olvasó bizalmával, hiszen értük van minden. Ráadásul nehéz időket élünk. Bár, tegyem hozzá, talán sosem éltünk könnyű időket.

Remélem, lesznek jobb napjaink is, kevesebb gonddal-bajjal, nyugodtabb alkotómunkával.

Mayer Éva: Lélegző városok I.

Felvidéki írók a nagyvilágban

Műfordítások nélkül nem létezne világirodalom, csak különböző nyelvű irodalmak, amelyekhez csak azok férnének hozzá, akik ismerik az adott nyelvet, ezáltal a nemzeti irodalmak is szegényebbek lennének, mert nem létezne az irodalmak, az írók kölcsönhatása, a kis nemzetek irodalma láthatatlan maradna, elszigetelten, belterjesen fejlődnének.

Ahogy a sportokban a nemzetközi eredmények igazolják egy-egy teljesítmény súlyát, úgy a zenében, képzőművészetben, irodalomban, és a többi művészeti ágban is.

A tehetség és az irodalmi teljesítmény önmagában kevésbé mérhető, a szélesebb körű összehasonlítás, a szakmai, sőt a nemzetközi megmértetés alakítja az értékrendet, akkor is, ha néha jogosan kételkedünk jelentős díjak odaítélésének megalapozottságában. Ezért van minden nemzetnek fordítás- és kiadástámogatási rendszere, ezért vannak nemzeti standok a könyvfesztiválokon, ezért szerveznek nemzetközi irodalmi fesztiválokat.

Rövid fejtegetésemben a magyar és azon belül a felvidéki magyar irodalom helyét és helyzetét próbálom körüljárni a világirodalmi folyamatok, a nemzetközi kapcsolatok vonatkozásában. A kelet-európai irodalmak még mindig marginális helyet foglalnak el a világirodalmi palettán, ne tévesszen meg minket a két irodalmi Nobel-díjunkt, amelyek odaítélésében nem csak irodalmi szempontok játszottak szerepet. Ha megvizsgáljuk a magyar irodalom nemzetközi recepcióját, meg kell állapítanunk, hogy nagyrészt a klasszikusainkra korlátozódik, és természetesen a két Nobel-díjasunkra.

Nézzünk néhány adatot: Az UNESCO *Index Translationum* adatai szerint az utóbbi harminc évben Kertész Imrét és Márai Sándort fordították legtöbbször idegen nyelvre. Sorrendben követi őket Molnár Ferenc, Konrád György, Esterházy Péter, Szabó Magda, Nádas Péter és Kosztolányi Dezső. A kortárs írók közül viszonylag sokan jelentek meg idegen nyelveken, de a kortárs költők kevésbé ilyen szerencsések. Alkalmam volt nemzetközi költészeti fesztiválokon érdeklődni, milyen magyar költőket ismernek. Két nevet többen is emlegettek: az egyik Petőfi, a másik József Attila, de a megkérdezett irodalmárok kortárs költőt nem tudtak említeni. Az is furcsa volt, hogy a legtöbb jelentős nemzetközi rendezvényen, ahol minden kontinens képviseltette magát, nem találkoztam sem magyar, sem szlovák költőkkel, románnal is csak Vietnamban és Nicaraguában.

Azt, hogy kiket fordítanak és adnak ki külföldön, nagyban befolyásolja az állami támogatás az NKA és a PKÜ közreműködésével, valamint a szerzők nemzetközi kapcsolatrendszer, a nemzetközi rendezvényeken, fesztiválokon, versenyeken való részvétel, ahol ismerkedni lehet, együttműködéseket, kölcsönös fordításokat kezdeményezni. Ez így működik minden művészeti ág esetében. A műfordítók, kiadók, szervezők, kuratóriumok figyelmét fel kell hívni valamilyen formában, érdekeltté kell tenni a támogatások, a kölcsönös együttműködések által.

Elégséges a magyar kultúrpolitika és szakma ebbéli tevékenysége? Nyilvánvaló, hogy nem. Nagyon sok irodalmi mű és szerző érdemelné meg a nemzetközi figyelmet, ami nemcsak az írók, hanem a magyar irodalom rangját is emelné.

Nem elég az, hogy az írók elefántcsonttornyukban megírják a műveiket, népszerűsíteni is kell azokat, kapcsolatokat kell építeniük fordítókkal, külföldi kiadókkal, írószervezetekkel, és el kell jutniuk nemzetközi fesztiválokra, ahol ismerkedések által lehetőségek nyílnak megjelenésre, bemutatkozásra a nemzetközi irodalmi porondon.

És hogy áll a fordítások és külföldi publikációk, külföldi szereplések szempontjából a szlovákiai magyar irodalom?

Grendel Lajos volt az a szerző, akit viszonylag sok nyelvre fordítottak. Szlovák nyelvre szinte minden írását, emellett francia, horvát, lengyel és olasz nyelven jelentek meg a könyvei.

Tőzsér Árpádot, Dobos Lászlót, Duba Gyulát, Monoszló Dezsőt, Cselényi Lászlót, Tóth Lászlót és még egy tucatnyi író, költő szövegeit szlovák és cseh nyelvre fordították.

A SZMÍT közreműködésével több kortárs költő és író műve is megjelent szlovák és cseh nyelven. De lássuk, Szlovákián és Magyarországon kívül még hol mutatkoztak be íróink.

A Kanári Szigetek Írószövetségének kiadásában spanyol nyelven jelent meg antológia Tőzsér Árpád, Tóth László és Hodossy Gyula verseivel. Cserébe a SZMÍT kiadta a kanári költők antológiáját. Tóth László írásait tudtommal francia nyelvre is fordították.

Fellinger Károly versei, meséi 15 idegen nyelven jelentek meg, 22 kötetben. Csitolom mellékletben a teljes listát. Érdemes megjegyezni, hogy a világnyelvek és a szomszédos országok nyelvei mellett olyan nyelveken is megjelentek a termékeny felvidéki költő írásai, mint a vietnami és a szuahéli.

A nemrég elhunyt Mizser Attilának *Szöktetés egy zsúfolt területre* című 2005-ben kiadott regénye Monica Savoia fordításában olaszul is megjelent a Balassi Intézet kiadásában 2008-ban.

Zalaba Zsuzsát német nyelvre fordították, kétnyelvű gyermekeknek szóló kötete a Median kiadásában jelent meg.

Szerb nyelven a belgrádi Alma szépirodalmi kiadónál Hodossy Gyulának jelent meg kötete Fellinger Károly, Balázs F. Attila és más magyar költők mellett.

Mindhárman a belgrádi írók szövetségének díjában részesültek.

Az azerbajdzsáni írószövetség kiadásában egy, a magyar irodalmat bemutató antológia jelent meg 96 szerző műveivel, életrajzával Petőfi Sándortól Vécsei Rita Andreáig, amelyben két felvidéki szerző is szerepel: Németh Zoltán és Balázs F. Attila. Az antológiához azeri irodalomtörténészek írtak tanulmányokat.

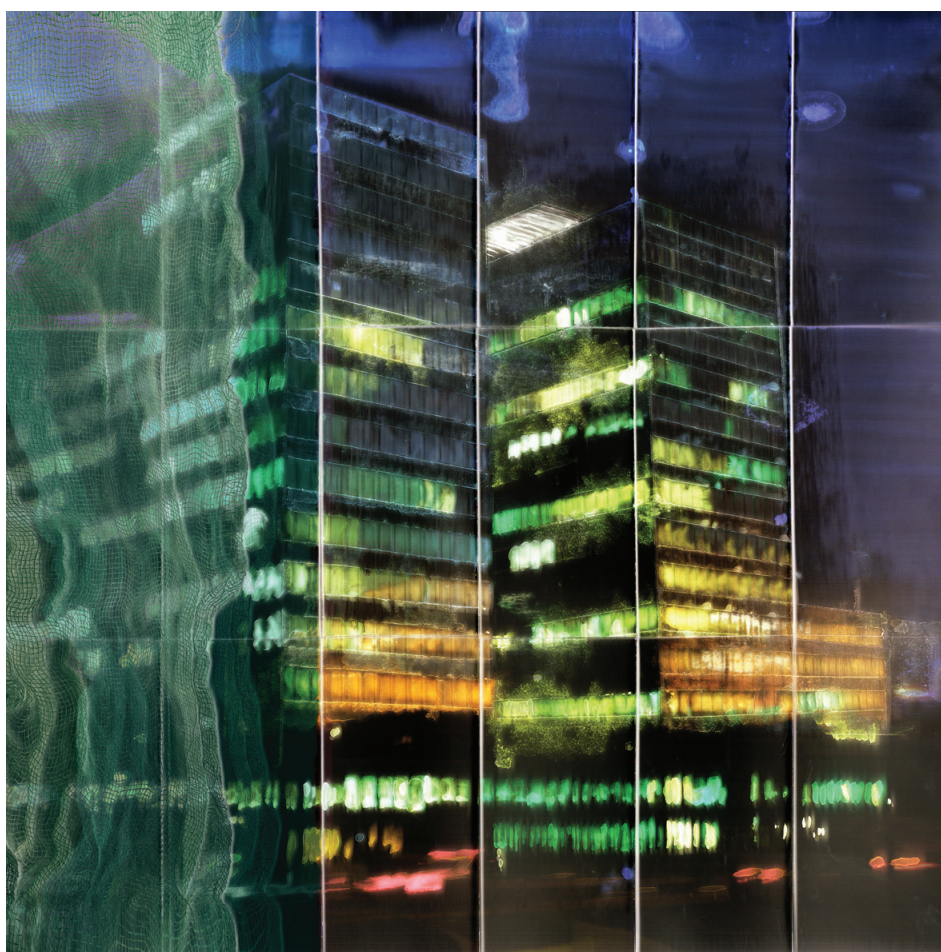
Folyóiratokban román nyelven megjelentek Hodossy Gyula, Tóth László, S. Üveges Henrietta, Haraszi Mária versei.

A Sirmium irodalmi fesztiválon Z. Németh István gyermekkönyveit díjazták.

És végül, némi szerénytelenséggel jegyzem meg, hogy e sorok íróját 25 nyelvre fordították, 52 kötete jelent meg 20 országban, és több mint negyven nemzetközi díjat kapott Dél-Koreától Kanadáig. Nemzetközi költészeti fesztiválokon, hol magyar költőnek konferáltak anyanyelve alapján, hol román költőnek születési helye szerint hol szlováknak útleve alapján.

A szlovákiai magyar irodalom és általában a magyar irodalom sokkal több figyelmet és elismerést érdemelne, mint ez a valószínűleg nem teljes felsorolás.

Hogy a jövőben jobb nemzetközi recepciója legyen a magyar irodalomnak, nagyobb szerepvállalásra lesz szükség a kultúrpolitika, az irodalmi intézmények, és nem utolsósorban a szerzők részéről.

Mayer Éva: Lélegző városok II.

Katalogizált irodalom

Szlovákiai magyar szépirodalmi kötetek a Bibliotheca Hungarica gyűjteményeiben

A Fórum Kisebbségkutató Intézet szakkönyvtára, a Bibliotheca Hungarica speciális kutatókönyvtárként fennállása óta módszeresen gyűjti, rendszerezi, archiválja és az Intézethez való csatlakozása óta a kutatók számára elérhetővé teszi az összegyűjtött anyagokat. Nem szükséges hangsúlyozni, hogy ezen kötetek jelentős része szépirodalmi alkotás. A jelen írásban ezek gyűjtéséről és feldolgozásáról részletesebben szólunk.

Könyvtárunk előtörténete

Az 1989-es rendszerváltozás után civil kezdeményezésből Somorjáról indult el egy országos könyvgyűjtő akció, amelynek célja egy központi, magyar könyvgyűjtemény létrehozása volt. A mozgalom élén Zalabai Zsigmond egyetemi oktató és Presinszky Lajos, a Somorjai Városi Honismereti Ház akkori vezetője állt, akik 1990 novemberében hirdették meg az országos lapokban a felhívást a Bibliotheca Hungarica létrehozására. A felhívás szövegében alaposan részletezték a „központi könyvgyűjtemény” gyűjtőkörét, miközben több, jelentős szervezetet és intézményt szólítottak fel a gyűjtésben való részvételre. A felhívás mérsékelt visszhangra talált, az első beszámoló szerint huszonkét adományozó mintegy 250 kiadvánnyal alapozta meg a ma már több mint 40 000 kötetre rúgó állományt. Ugyanakkor az adományozók között találunk szlovákiai magyar írókat és költőket is, mint például Rác Olivért, Ardamica Ferencet, Ozsvald Árpádot és Csontos Vilmost.

A közadakozásból megalapozott gyűjtemény előbb a Varga Sándor által fémjelzett Nemzeti Dokumentációs Centrumhoz csatlakozott, majd 1992-től saját „lábra állt”, s alapítványként kezdett működni. Az alapszabályában a Bibliotheca Hungarica Alapítvány a gyűjtésen kívül a kutatói és publikációs tevékenység támogatására, bibliográfiák és repertóriumok megjelentetésére, valamint „a szlo-

vákiai magyar történelmi-társadalmi önismeret és azonosságtudatot magas szinten képviselő legjobb alkotások díjadására” is kötelezte magát.

A szakkönyvtár 1997-ben az alapítványi formát feladva, Végh László vezetésével Könyvtár és Adattár – Bibliotheca Hungarica néven a Fórum Társadalomtudományi Intézet tudományos báziskönyvtárává vált. A kiadványok mellett az évek folyamán hatalmas mennyiségű levéltári anyag is összegyűlt. 2008-tól az anyag mennyisége és a tevékenységi kör bővülése azt indokolta, hogy a könyvtári és levéltári rész az Intézeten belül külön részleggé lett.

Napjainkban a szakkönyvtár fő tevékenysége a gyűjtőkörbe tartozó könyvek és időszaki kiadványok beszerzése, az ezt kiegészítő társadalomtudományi kézikönyvtár építése, hagyatéki különgyűjtemények szakszerű feldolgozása, adatbázisok létrehozása, s mindemellett a Fórum Intézet tudományos munkatársainak, és a könyvtár külső kutatóinak helybeli és távoli kiszolgálását látja el.

A gyűjtemény felépítése

Az alapítók a kutatókönyvtár gyűjtőkörét a (Cseh)Szlovákia területén 1918-tól napjainkig megjelent magyar nyelvű, valamint a szlovákiai magyarság és kisebbségek történelmére, művelődésére, társadalmi és politikai életére vonatkozó magyar és más nyelvű kiadványok összegyűjtésében határozták meg.

A könyvtár és levéltár elkülönülése óta a Bibliotheca Hungarica állománya két nagy egységre osztható: a könyvgyűjteményre és a folyóirat-gyűjteményre. Ezek mellett a könyvtárnak van egy kisebb szakdolgozat-gyűjteménye, CD-, DVD- és videokazetta gyűjteménye. Dolgozatunkban most a könyvgyűjteményre, és az abban található szépirodalmi kötetekre összpontosítunk.

A könyvgyűjtemény gerincét a **törzsállománynak** nevezett rész képezi, amelybe a fentebb említett kritériumok alapján a mai Szlovákia területén 1918-tól napjainkig megjelent magyar nyelvű kiadványokat soroljuk. Az évek folyamán ugyanebbe az állományrészbe kerültek a szlovákiai magyar szerzők külföldön, magyar nyelven megjelent kiadványai (pl. Tőzsér Árpád: Légyökerek), vagy a szlovákiai magyar szerzők hazai kiadónál megjelent nem magyar nyelvű kötetei (pl. Tóth László: Wittgensteinov hovorca). Az ide kerülő művekből két-két példányt gyűjtünk, amelyből az egyik a könyvtári térben, a másik a raktárban található szerző vagy cím szerinti besorolásban. Ebben a gyűjteményi részben tehát egymás mellett kaptak helyet a szépirodalmi kötetek és a szakkönyvek is.

A törzsállományt egészíti ki a főként szakkönyveket tartalmazó, tematikus besorolásban lévő **kézikönyvtári** rész, amely a társadalomtudományi szakok mellett az irodalomtudománnyal és nyelvészettel foglalkozó szakkönyveket is tartalmazza. S ebben a gyűjteményi részben kaptak helyet a világirodalom, a klasszikus magyar szépirodalom, a szlovák és cseh szépirodalom kötetei is.

Dolgozatunk szempontjából utóbbinál fontosabb a könyvállomány harmadik nagy egysége. Ez a különgyűjteményeket tartalmazó állomány, amelybe a szervezetekhez (pl. Csemadok könyvtár) és személyekhez (pl. Zalabai Zsigmond hagyaték) köthető gyűjteményeket soroltuk. Sok esetben itt olyan könyvritkaságokat, első kiadásokat, ex libris-szel ellátott köteteket is találunk, amelyek szinte egyedülálló módon csak nálunk találhatóak meg.

Szépirodalmi kötetek a Bibliotheca Hungarica állományában

Témánk szempontjából fontosnak véltük felmérni, hogy a megjelent kötetek hány százaléka van meg könyvtárunkban, a hozzánk betérő kutatók a szlovákiai magyar szépirodalom mekkora szeletét tudják nálunk megvizsgálni. Ezt pedig csak más források összehasonlításával láttuk lehetségesnek.

Ahogy fentebb már világossá tettük, könyvtárunk állományának fizikai átvizsgálása és a szépirodalmi kötetek elkülönítése a gyűjtemény felépítése miatt meglehetősen sok munkával járt volna. Célravezetőbb volt az online katalógus vizsgálata, és meghatározott szempontok szerinti listázása. Elsősorban a törzsállományban található szépirodalmi köteteket vizsgáltuk. A felkészülés során tehát több listát készítettünk az online katalógusból. A listázás módszere: kiválasztottuk a gyűjtemények közül a törzsállományt, és ezen belül azokat a köteteket listáztuk, amelyek a magyar irodalom és a versek/regények/ifjúsági irodalom/dráma tárgyszavakat tartalmazzák.

Második lépésként a készített listákat összevetettük a korábban megjelent bibliográfiákkal. A munkánkhoz felhasználtuk B. Nádor Orsolya *A csehszlovákiai magyar könyvkiadás bibliográfiája 1918–1944* című kéziratát és *A csehszlovákiai magyar nyelvű könyvkiadás bibliográfiája (1967–1988)* című könyvét, valamint Szőke József négykötetes *A csehszlovákiai magyar irodalom válogatott bibliográfiája* című művét. Utóbbi negyedik kötete 1985-ig listázza válogatva a megjelent publikációkat.

Tudtunkkal a rendszerváltozást követően nem jelent meg olyan országos bibliográfia, amelynek részét képezné a szlovákiai magyar szépirodalmi kötetek adatainak listázása. A kilencvenes évekre vonatkozóan saját könyvtárunk nyomtatásban megjelent kétkötetes katalógusa *A Bibliotheca Hungarica (cseh)szlovákiai magyar könyvgyűjteményének bibliográfiája (1918–2000)* adott némi fogódzót. Az utóbbi negyedszázad szépirodalmi könyvtermését pedig a túrócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtár és a pozsonyi Egyetemi Könyvtár online katalógusa segítségével próbáltuk beazonosítani.

Már a felsorolt források is jól láthatóan két korszakot különítenek el: a két világháború közötti időszakot és az 1945-től a rendszerváltoztatásig tartó időszakot. Harmadikként pedig az azóta eltelt 35 évet vehetjük újabb korszaknak. Véleményünk szerint jogos is ez a korszakolás. A könyvek kiadása szempontjából az első korszakban (1918–1944/45) a nagy és ismert kiadók mellett helyi nyomdák

és kiadók, illetve maguk a szerzők vagy egyletek is jelentettek meg szépirodalmi műveket. A második korszakban (1945–1989) erősen központi, államilag ellenőrzött könyvkiadás folyt, így a Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó, a Tatran, a Madách Könyv- és Lapkiadó, illetve a Pravda jelentetett meg szépirodalmi műveket. A rendszerváltozás után ismét felvirágzott a könyvkiadás, a Madách (később Madách-Posonium) mellett több kiadó alakult, amelyek nagymértékben hozzájárultak irodalmi könyvtermésünk gazdagodásához. Ezen kívül megszapordtak a különböző polgári társulásokhoz köthető kiadványok, illetve a szerzői magánkiadások.

A három korszakból az első kettő könyvtárunk létrejöttékor már lezárult, így az akkor kiadott köteteket utólag gyűjtöttük, illetve gyűjtjük össze. Az alapítók az 1918 és 1990 közötti időszakban megjelent kötetek számát 2500-ra saccolták. Valószínűleg a két világháború közötti időszakban megjelent kiadványok számát lebecsülték. Elődeink B. Nádor Orsolya kéziratát alapul véve építették könyvtárunk két világháború közötti könyveinek állományát. A bibliográfia számos tételét sikerült beszerezni, azonban egy részük azóta is csak fénymásolatban található meg könyvtárunkban. Ezek helyére eredeti példányok csak néhány esetben kerültek hozzánk az azóta beérkezett könyvadományoknak és hagyatékoknak köszönhetően. Mindemelllett alapítóigazgatónk, Végh László tervszerűen látogatta az antikváriumokat, bújta az árverési oldalakat, hogy ezeket a hiányzó köteteket beszerezze. Elmondhatjuk, hogy ebből az első korszakból a szépirodalmi köteteket tekintve még vannak hiányaink. A verseskötetek és prózakötetek mintegy $\frac{1}{4}$ -e, a drámák és mesék $\frac{2}{3}$ -a beszerzésre vár. S azt is hozzá kell tennünk, hogy sok kötet csak egy-egy példányban található meg az állományban. Viszont a két világháború között megjelent antológiák szinte hiánytalanul ott lapulnak a polcokon.

A szocialista időszak évtizedeinek könyvtermése szinte teljes egészében összevethető a Szőke József által összeállított bibliográfia tétéleivel. A bibliográfiából jelen dolgozatunkban az eredeti műveket vizsgáltuk, azokat vetettük össze az online katalógusban szereplő tételekkel. Ez alapján elmondhatjuk, hogy a lírai és a prózai műnembe sorolható kötetek szinte hiánytalanul megtalálhatók nálunk. Sőt, a két törzsállományi példányon felül sok esetben a különgyűjteményekben is találunk példányokat, mi több, dedikált köteteket. A két forrás összehasonlítása során feltűnt, hogy több tétel is szerepel az online katalógusból generált listán, amelyet a Szőke-bibliográfia nem sorol fel (pl. Monoszló Dezső hazánkban megjelent művei, Győry Dezső Magyarországon megjelent kötetei). Természetesen, ezek a kötetek jó példák arra, hogy milyen kivételeket alkalmazunk a törzsállomány építésénél. Sajnos, az ebben az időszakban megjelent drámakötetek fele hiányzik állományunkból. A mesekönyvek és ifjúsági irodalom szintén hiányos, bár itt megjegyeznénk, hogy az utóbbi években számos példányt sikerült beszereznünk.

Könyvtárunk fennállása óta eltelt harmincöt évben igyekeztünk az újonnan megjelent kiadványokat még az adott évben begyűjteni. Ez egy kiterjedt és jól

működő kapcsolati hálózatot feltételez a szlovákiai magyar kiadókkal. S valóban, a gyűjtés megindulásakor szép sikereket, nagy összefogást könyvelhetett el a könyvtár. Végh Lászlónak köszönhetően szóbeli megegyezések születtek az újonnan alakult kiadók vezetőivel, hogy a kiadványaikat a Bibliotheca Hungaricába is eljuttatják. Ennek ellenére a 90-es évektől kezdve kiadónként változik, hogy mennyire teljes az állomány. Vannak olyan kiadók, amelyekkel évtizedek óta jól működő kapcsolatot tartunk fenn, kiadványaikat az adott évben 2-2 példányban megkapjuk (pl. Liliium Aurum, Nap Kiadó). Más kiadók nem ennyire rendszeresen küldik a megjelent köteteket, sőt, vannak olyan esetek is, amikor a kiadó nem tartja fontosnak a közös munkát, és kiadványait nem juttatja el hozzánk. Ugyanakkor a magánkiadások száma is megnövekedett, amely a kötetek beszerzését is megnehezíti (pl. Farkas Ottó regényei). Úgy véljük, hogy pont ebben az utolsó időszakban növekszik meg a könyvtárunk online katalógusának jelentősége.

Mint a fentiekben jeleztük, nem ismerünk olyan országos bibliográfiát, amely a rendszerváltoztatás óta megjelent szépirodalmi köteteket listázná. Könyvtárunk online katalógusa azonban, mint egy elektronikus adatbázis, betölthetné a nyomtatott bibliográfia funkcióját. Sőt a katalógus az új kötetek beérkezésével minden évben bővülő, frissülő, otthonról is elérhető adatbázis. A szűrők segítségével pedig könnyedén kilistázhatóak pl. a szerzői életművek vagy a kiadói portfóliók. Az alapítókhoz hasonlóan csak hangsúlyozni tudjuk, hogy ezt a központi magyar könyvtárat építeni mindannyiunk közös ügye.

Könyvtárunk nemcsak a megjelent kötetek összegyűjtésével és archiválásával tesz a szlovákiai magyar kultúra megőrzéséért, munkatársaink nap mint nap azon dolgoznak, hogy az összegyűjtött kötetek hozzáférhetővé váljanak, közös kincsünké legyenek. A Bibliotheca Hungarica ugyan nem kölcsönkönyvtár, de kutatóit több módon is segíti az információszerzésben és anyaggyűjtésben. Ennek egy módja az online katalógus bővítése (pl. antológiák analitikai feldolgozása). Emellett 2012-ig könyvtárunk koordinálta az Országos Széchényi Könyvtár által működtetett Magyar Elektronikus Könyvtárba (MEK) történő kiadványok elektronikus feltöltését, így több szlovákiai magyar kiadó szépirodalmi kiadványai kerültek elérhetővé online. A 2010-es évek elején pedig ötven szépirodalmi kötetet digitalizáltunk és tettünk elérhetővé a Szlovákiai Magyar Adatbank oldalán. Az adatbázis néhány korszakos költői és prózai antológián kívül tartalmazza a két háború közti legjelentősebb alkotók (pl. Egri Viktor, Győry Dezső, Neubauer Pál) néhány kiemelt művét, valamint az 1948 utáni írónemzedékek jelentősebbjeinek (pl. Cselényi László, Duba Gyula, Rácz Olivér) egy-két kötetét.

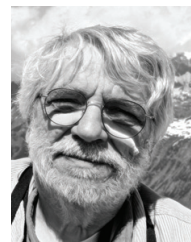
Másik közhasznú szolgáltatásunk a szlovákiai magyar könyvtáraknak évente kiküldött fölőspéldány-lista. Erre a listára azok a kötetek kerülnek, amelyeket a hozzánk érkező könyvadományokból vagy hagyatékokból nem veszünk állományba (általában harmad-negyedpéldányok, vagy gyűjtőkörön kívül eső kötetek). Mondanunk sem kell, hogy a fölőspéldány-listáról a kis- és nagykönyvtárak általában a szépirodalmi kötetekből mazsoláznak. E listák kiküldésével az volt a célunk,

hogy az anyagilag rosszabb helyzetben lévő könyvtárak is értékes irodalommal bővíthessék kínálatukat. Mindemellett tavaly és tavalyelőtt a túrócszentmártoni Szlovák Nemzeti Könyvtár és a budapesti Országos Széchényi Könyvtár is válogatott belőle. Előbbi meglepő módon főként a Madách Könyv- és Lapkiadó könyveit kérte tőlünk, utóbbi pedig a 2000-es évek óta magánkiadásban, polgári társulások által kiadott köteteket.

Végezetül elmondhatjuk, hogy minden erőnkkel arra törekszünk, hogy a szlovákiai magyar irodalmat összegyűjtsük, köteteit katalogizáljuk, s ezt a katalogizált irodalmat népszerűsítsük. Természetesen ehhez egyrészt az is szükséges, hogy munkatársaink naprakészek legyenek a szlovákiai magyar szépirodalmat és alkotóit illetően, másrészt, hogy a kiadók és a szerzők – különösen érvényes ez a pályakezdő alkotókra is – partnerként tekintsenek ránk. Hálásak vagyunk a sokéves együttműködésért a Szlovákiai Magyar Írók Társaságával. Őszintén reméljük, hogy tagjai még sok-sok polcot töltenek meg nívós alkotásaikkal. Isten soká éltesse a SZMÍT-et!

Mayer Éva: Lélegző városok III.

A treuga Dei védelme, vagy a folytonosság vállalása?

Néhány gondolat a SZMÍT viharos évtizedeiről

Az utóbbi hetekben ismét nehezen állok meg a saját lábamon, miképp amúgy ez az irodalmi élet egészére – műhelyeire, kiadványaikra, művelőik egzisztenciájára – sem kevésbé igaz; mondjuk ki, még ezen ünnepélyes órában, a második Felvidéki Magyar Irodalom Napja kapcsán rendezett találkozón is.

Mert sokféle támogatást igénylő vállalkozás ez. Kötőanyagát anyagi, erkölcsi, társadalmi, közösségi, s talán elsősorban az egymás megbecsülésén alapuló összetartás és összefogás kevercse képezi. És egyfajta közös hit abban, hogy – miként e rendezvény szórólapjain olvashatjuk – „a szavak összekötnek”. Na persze, ezt hallva – különösen idősebb fejjel – azonnal dúdolni kezdjük magunkban a régi dalt: a szó veszélyes fegyver, és van, aki fegyvertelen... Ám miért is lenne fegyvertelen? Talán, mert a csendesebb szó kevesebbet ér a hangoskodóénál? Mondjam úgy: a hangoskodók rémes-egyszerű sorjázatlan faékjeinél? Vagy azért, mert pontosan tudja, nem csak érzékeli, hogy a hangadó lényegében a hallgatás adószedője? A tűnődés csöndjének verbális eltiprója. Igen, a szavak összekötnek, ez igaz, de – s ezt már többször leírtam – roppant lényeges értenünk és felfigyelnünk a szóközök jelenlétére, ritmusára, üzeneteire. Hiszen az a szavak valódi háttere, a hangsúlymértéke, azokban rejlik/dől el, hogy az elhangzott szó oldás lesz-e, avagy kötés? Hogy körülveszi-e szavainkat ama bizonyos treuga Dei...?

A kifejezés – a szó – hétköznapi értelmében, bár átjárhatja azt az isteni kegyelem – isteni fegyvernyugvás. De ne csak a böjti időszakban érezzük – vagy hát hirdesse egyszer s mindenkorra azt, hogy minden nyughatatlanságnak, egymás elleni hadviselésnek meglesz a böjtje... Ahogy eddig. Volt is, lesz is, van is. Böjtje. Illik végre a választott cím alapján fogalmaznom. Hogyan is hangzik? A treuga Dei védelme, vagy a folytonosság vállalása? Alcím: Néhány gondolat a SZMÍT viharos évtizedeiről. Mire is gondoltam, amikor ezt a címet kicsit hirtelen nekifutásból visszaírtam a program összeállítójának? Bevallom, nem arra, hogy harmincöt éves a SZMÍT, hanem – sokkal inkább – arra a százvalahány esztendőre, amelynek töréspontjai szinte elkerülhetetlenül újra és újra jelentkeznek, előtörnek; sokszor már a szövetségek felbomlása látszódik kötőanyagának a felvidéki

magyar irodalom történetében. Sok esetben azonos tartalmi okok e vizsály veszélyforrásai; s távolabbról nézve magát a dolgot, nem egyszer születik meg bennünk egyfajta *dèja vu* – az érzés, hogy erről mintha már olvastunk volna. S bárha szívesen néznénk komédiának, sehogy sem válik az kacagtatóvá. Így például az, ami hat éve történt a SZMÍT választmányában, kísértetiesen hajazott az (eddig) két világháború közötti évtizedek ideológiai válaszútjainak számos ütközőpontjára. Mondom: kis távolságról pillantva rá a történésekre. Ám akár nagyobb perspektívákat is érdemes ideidézünk. Persze, csak címszavakban.

Engedtessek meg, hogy e ponton magamtól – s a hosszabb hivatkozásba másoktól átvett mondatokon keresztül őket is idézve – iktassak ide néhány részletet ama recenzióból, melyben Tóth László könyvét (Hagyomány is identitás) elemeztem, már amennyire ezt (csekélynek minősített) intelligenciám megengedte számomra, s jelent az meg a Pro Minoritate oldalain. (Ott viszont tetszéssel fogadva...) Nos, abban térek ki, értetlenkedő csekély értelmű medvebocsként, e szinte folyamatos felvidéki (is) konfliktus tektonikus rezgéseire. Számomra azok – mint akkor írtam – „...*történetisége a trianoni békeszerződést megelőző egy-két évvel kezdődik, amikor már nem pusztán fikció, s nem is valamiféle »különbéke« segítségével áthidalható, megúszható az államfordulat – ellenkezőleg: a felvidéki magyarság »már rögtön a legelején szembesülni volt kénytelen hirtelen légtüres térbe kerülésével, a magyar kultúra éltető és természetes vérkeringéséről való lekapcsolásával, melyet gyökértelenségként, hagyománytalanságként élt meg.*” (Csapody Miklós) Ráhangolódva Tóth László esszéfolymának vezérfonalára majd pontosan érteni kezdjük: miért innen indította el gondolatmenetét, miért is láttatja ezt a felvidéki magyarság életét döntően befolyásoló nullapontnak, cezúrának, olyan korszakhatárnak, amelynek sem elszenvedői, sem lassan magukra találó közösségi, szellemi vezetői nem tudnak, vagy nem akarnak követésre méltó példákat, stratégiákat, építkező technikákat áttemelni a megelőző száz, kétszáz, vagy akár ezer esztendő együttélési tapasztalataiból. Ha nem is éles, de határozott mondatokkal és pontos-pontosító hivatkozásokkal indulhatunk el ama napjainkig vezető úton, amely a trianoni döntés után keletkező kényszerhelyzetek egymás-utániságát s a folyamatos választás-kihívás-létszükséghelyzetek hektikus-tektonikus állapotát mutatja be, vázolja elénk, olykor-olykor arra készítetve bennünket, hogy ismét egy madáchi szállóigére gondoljunk, ám annak szarkasztikusabb, ironikusabb változatára: mert nem, itt sokszor éppenséggel nem a működésben van a nyugalom.

Ellenkezőleg: amint egy kicsi mozgástérre talál, kiküzdí azt a magyar kisebbség szellemi közössége, alkotói tábora, szinte azonnal előtérbe kerülnek a személyi és/vagy világnézeti, ideológiai viták, akadályok, sokszor valamiféle dacból, személyi ellentétekből fakadó át nem gondolt inkohereenciák, avagy – hogy egy szójátékot engedjünk meg magunknak – zavaróvá válnak a működés interferenciái. A helyzetet részletesen foglalja össze a szerző; a korszakot a „*dilettánsok*” és az „*emigránsok*” viadalának nevezi, vagy inkább átveszi a korszak egyik jellegzetes kifejezését, kiemelve, hogy „*e két elem az évek során nemcsak eszmei-világnézeti vo-*

nalon ütközött meg egymással, hanem komoly érdekeket ütköztető harcot vívott az adott kulturális tér megszerzéséért és felosztásáért”.

És (folytattam amott), szinte csak zárójelben helyezve figyelhetünk föl két, a későbbiekben – az esszék értelmezésének egy lehetséges síkján – fontossá váló megjegyzésre. Az egyik a szöveghelyben is zárójeles szerzői megjegyzés: *„(A dilettánsok és a minőségi irodalom dichotómiájának, szembeállításának kérdése lényegében a legutóbbi időkig végig kísérte a [cseh]szlovákiai magyar irodalom értelmezési kísérleteit, mi több, napjainkban is található példák annak efféle leegyszerűsítő, más szóval: szematikus, ideologikus szemléletére.)”* (id. T. L.) A másik elbújt félmondat: a vitában a partikulárist, a bezártságot képviselő dilettánsok ellenében említett, színvonalat, európai nyitottságot élvező-jelentő *„1918–1919-es magyarországi politikai emigráció Csehszlovákia demonstráltan demokratikus keretei közt megfelelő térhez jutott tagjainak”* tábora jelentette a minőségi (ellen)kulturát. Nem véletlen részemről e két kiemelés: noha mindig mindent a maga idejében, az akkor adott körülmények között kell szemlélnünk, értékelnünk és értelmeznünk, mégis (mint már jeleztem) valaminő kulcsmondatok is ezek a kötet későbbi esszéinek korokat és korszakokat összekapcsoló szemléltetésében. Mert ami e viták okozata, az a további évtizedek elmaradhatatlan jellemzőjévé válik; az ellentétek nemzedéki és ideológiai szekértáborharcokat eredményeznek; egy-egy itt még majdanihoz képest szinte *„istenes állapot”* Filep Tamás Gusztáv a fentieket jellemző megjegyzése: *„A világnézeti, nemzedéki, »minőség«-beli tagolódás dacára mindvégig történtek kísérletek az egységfront kialakítására, részben a meghatározó irodalmi és a tudományos folyóirat szerzőgárdájának és olvasóközönségének toborzására, tehát fogadtatásának, recepciójának elősegítésére, továbbá az ehhez szükséges tőke előteremtésére, s a könyvkiadás megszervezésére. E kísérletek mindegyike – hosszabb-rövidebb időn belül – megbukott.”*

Azt gondolom, lényeges és kiemelendő pontja ez a helyzet mindenkori ábrázolásának. Átfogalmazhattam volna, talán, hogy újszerű legyen, de hát túl sok értelme nincs annak, ha újszerű gondolatokkal próbáljuk elkendőzni azt, hogy nincs új a nap alatt. Legalábbis ezt mondatja velem mesterkéletes-foltos-foltozott piszén-pisze intelligenciám, egészen addig, amíg a mesterséges intelligencia ki nem javít. Ám addig őt is arra noszogatom: fussuk át, közösen, a SZMÍT három és fél évtizedét – amely időben ennél több, vagy ennél kevesebb, hiszen a megtorpanások, kiválások, belső változások, külső nyomások hatásaira történt reagálások és reagálások (néhány esetben) egy új történet indulását is jelentették – jelenthetik a művelődéstörténeti feldolgozásokban. Az egyetlen közös pont eme harmincöt évben Hodossy Gyula személye, aki vagy utat tört, vagy útban lett, de valamiképp vele s általa közelíthető meg ez a három és fél évtized.

No persze, korábbra visszanyúlva.

Igen, elengedhetetlen – legalábbis az én nyomvonalamon haladva – az Iródia létrejötte. Mit is tartalmazott az alapítók kiáltványa? *„Az Iródia a rugalmasság, nyitottság, fejlődőképesség, az együtt gondolkodás iskolája szeretne lenni. Ezért a tájékozódási pontok megteremtését tűzte ki célul. Ami nem jelent mást, mint a követendő értékeink,*

lehetőségeink és olykor határaink megmutatását. A tájékozási pontok figyelembevétele vagy figyelmen kívül hagyása természetesen mindenkinek szuverén joga. Az Íródia kihívás az alkotásra és együtt gondolkodásra, mert a művészi alkotás maga is kihívás. Az Íródia szeretné, ha tagjai véleményük nyílt kimondásával, munkájukkal, alkotásaikkal és minden lehetséges megnyilvánulásukkal a tovább gondolást, tovább gondoltatást a lehetséges és a lehetetlen körülmények között is kikényszerítenék.”

Lényeges alapvetés ez: együtt, ám nem egyformán gondolkodva. De mindenképp együtt győzni le a lehetetlen körülményeit. Mert a tapasztalat azt mondatja: csak az a biztos, hogy lesz még rosszabb.

Nos, arra azért várni kellett. Az Íródia köre eljutott a rendszerváltás évtizedhatárhídjára, átkelhetett a szép ígéretek és illúziók korába. Fiatalon, tette készen, válllvetve az idősebbek nemzedékeivel. Az új időknek megfelelő új közösségekre, terekre és szervezetekre volt szükség, folyóiratok, műhelyek, a működéshez s működtetéshez megfelelő létesítmények kellettek, s hát elsősorban támogatási formák. Hivatalosan ekkor alakult a SZMÍT, s itt érdemes annak aktuális (de ebben nem módosított) alapszabályát is idehivatkoznunk: *„A Társaság az egyenlőség elve alapján kész együttműködni egyéb szlovákiai írószervezetekkel. Nem zárja ki, hogy olyan országos írószervezet tagszervezeteként működjön, amely a létező gazdasági eszközök és létesítmények bázisán egyesíti az autonóm írószervezeteket. ... A Társaság együttműködésre kész a magyarországi, valamint az egyéb külföldi írószervezetekkel és érdekvédelmi szervezetekkel, amelyekkel szükség esetén közös munkabizottságokat, illetve testületeket hoz létre. ... A Társaság idehaza és külföldön további kulturális intézményekkel együttműködve népszerűsíti tagjainak műveit, tevékenységét.”*

Nos, úgy gondolnánk, gondolhatnánk, hogy a két idézett alapvetés harmonikus folytonosságot feltételez. Még akkor is, ha a SZMÍT kezdeti évtizede – keresvén a rendszerváltást követő évek egyéni és közösségi kapaszkodóit, a változó (ideológiailag is polarizálódó) intézményi körülmények közötti lehetőségeket – történelmileg sem mondható rugalmas, felívelő, pörgő korszaknak. Ám mindenképp megtartotta az említett felívelési korszak feltételeit, s dinamikussá válásakor – egy új választmány közös tenni-akarásával – termékeny korszakába lépett, eredményei összesítve is impozánsnak mondhatóak. Valóban csak érintvén ezeket: kezdetben, a SZMÍT-el párhuzamosan, olykor annál erőteljesebben, a Katedra Alapítvány, a Katedra folyóirat, a Katedra Társaság, a Fórum Intézet, Szlovákiai Magyar Oktatási Fórum, a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség, a Vámbéry Polgári Társulás vagy a Vámbéry Tudományos Kollégium jelenthette a szlovákiai magyar irodalom fejlődésének, erősödésének, működésének kereteit. Nem beszélve még számos ezt segítő műhelyről (Kalligram, NAP Kiadó, AB-ART, Lilium Aurum), s a velük való együttműködés többnyire pozitív, de semmiképp sem konfrontatív módozatairól.

Vagy ha mégis – a kép összességében nem alakult rosszul. A régiből megújuló (Madách Kiadó, Irodalmi Szemle) és/vagy az újonnan létrejövő, egymás mellett működő műhelyek, kiadók, egyesületek, és egyéb szellemi csoportosulások pár-

huzamai végül – cáfolva a geometriai tételt – találkoztak egymással. Ott, ahol rendeltetésük azt kijelölte: olyan cselekvések, „*amelyek a szlovákiai magyarság hosszútávon való megmaradását, a felvidéki magyar kultúra és szlovákiai magyar iskolák fejlődését voltak hivatottak szolgálni.*” (Hodossy Gyula). És van, ami ezt – az említett évszázadról leválasztott – harmincöt évet, vagyis inkább annak első negyedszázadát jellemzi: különösebb ideológiai-politikai ellentétek mentén nem igazán támadtak tartós, erős feszültségek. Megemlékezhetnénk egy-egyről, de azok – ha erősnek is tűntek hangban és visszhangban – már középtávon sem befolyásolták az intézményi pluralitást, avagy a felsőbb, nagyobb cél élethosszát. Ez így volt öt-hat évvel ezelőttig...

Tudom, ünnepi alkalom ez, tudom, nem kellene ideemelnem a történetet. De nem léphetünk át azon, ha a visszatekintés és az előre pillantás a cél. Mert ha egy fejezet a múltban lezáratlan, az bármikor befolyásolhatja a jövő lépéseit, eseményeit. És úgy tűnik, hogy a történet – mint korábban néhány hasonló – egy tartósabb széttartás-útelágazás kiindulópontja. Nos, mi is történt akkor, 2019-ben? Újsághírek szerint „*A Szlovákiai Magyar Írók Társaságából (SZMÍT) tízen léptek ki egyszerre arra hivatkozva, hogy a szervezet elnöke túl nagy befolyást enged meg a magyar kormánynak, ezzel sértve a szlovákiai magyar irodalom autonómiáját.*” A tíz távozó tag nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy később független írószervezetet alapítsanak, emelik ki a közlemények. Ez az esemény súlyos töréspontot jelentett a SZMÍT életében, mert – egy korábbi alkotó kivételével – új választmányt kellett megszavazni, s meghatározni a „hogyan tovább” lépéseit is. Ez sikeresnek mondható, hiszen – hogy mást ne mondjak – bizonyosság erre ez az emléknep is, mely fontos mérföldkő a szlovákiai magyar irodalom eszmetörténetében, de ugyanígy bizonyosság az elmúlt fél évtized eredménylistája – a kiadványok, életművek és szakmai rendezvények tekintetében. Ugyanakkor a konfliktus fellángolása óta, amit én távolabbról, kívülállóként figyeltem, ott motoszkál bennem néhány gondolat – amit talán nem árt megosztanom. Annál is inkább, mert a kilépők több olyan indoklást is megfogalmaztak, amelyek azóta is kísértik az irodalmi műhelyeket, közösségeket.

A döntés okai között szerepelt például az, hogy Hodossy Gyula – a SZMÍT elnökeként – elvállalta a magyar kormány által finanszírozott Előretolt Helyőrség c. lap szlovákiai változatának főszerkesztői pozícióját (amely lap az idáig még nem jelent meg), valamint szándéknyilatkozatot írt alá a Petőfi Irodalmi Múzeummal, melynek vezetője nyíltan támogatja a kormánypárti miniszterelnök politikáját. Nos, a nevezett lap akkor még meg sem jelent, ám az évek során megélt ötven jobbnál jobb lapszámot; megvalósította azt a missziót, hogy egy hetilap mellékleteként minőségi irodalmat juttatott el olyan felvidéki háztartásokba is, ahol addig s azóta is legfeljebb ritka vendégként fordult meg a folyóirat, vagy épp a szlovákiai kortárs magyar szépirodalom. S hogy gondot jelentett az említett szándéknyilatkozat aláírása? (Bevallom, nekem ennél nagyobb rejtélyt jelent azóta is, újraolvasva is, az a titulus, hogy „kormánypárti miniszterelnök”. Érdekes polito-

lógiai felvetés-definiálás ez, de hagyjuk.) Ennél fontosabb e szándéknyilatkozat történelmi perspektívába helyezése. S ide kapcsolom, mivel szinte egy időben jelentkező konfliktus volt (s a kilépők informálisan ezt is ideértették) a Térey-ösztöndíj körüli összefeszülés. Amiről nekem – ha már perspektíva – bizony, a Móricz-ösztöndíj jutott eszembe.

Mit is tartalmazott – többek között – a Móricz-ösztöndíj 1973-as alapítólevele? *„Az Ösztöndíj célja az, hogy a pályakezdő íróknak, költőknek, kritikusoknak segítséget nyújtson szocializmust építő társadalmunk minél mélyebb, alaposabb megismeréséhez, és kedvező feltételeket teremtsen a művészileg magas színvonalú szocialista szellemiségű alkotó tevékenységhez. ... [előnyben részesülnek] akik olyan művön dolgoznak, amely a szocialista társadalom alapvető osztályainak életproblémáit ábrázolja, és ehhez további anyaggyűjtésre vagy anyagi gondoktól mentes alkotói feltételekre van szükségük.”* Nos, tegyük fel a kérdést, vajon valóban e szellemiség jegyében alkotott a díjat elnyerő Kiss Anna, Csaplár Vilmos, Temesi Ferenc, Bari Károly, Kántor Péter, vagy épp Krasznahorkai László? De hát a közelmúlt magyar irodalmának színe-javát sorolhatnánk itt – de nem nagyon akadnánk olyan névre, aki az alapítólevél s az alapítás körülményei okán visszautasította volna az ösztöndíjat. Esterházy Péter például – a mondat akaratlan-spontán áthallása miatt – szállóigét teremtett ennek kapcsán: *„Én a legjobbkor kaptam ezt az ösztöndíjat, ezalatt fejeztem be a Termelési regényt.”* Pont.

Elnézést az időrablónak tűnő anekdotikus epizód ideiktatásáról, de lényeges jelenség ez. Egyfajta tanulság arra vonatkoztatva, hogy érdemes-e tizenöt perc hírnévnél nagyobb jelentőséget tulajdonítani akár a legstabilabbnak tűnő körülményeknek? Triviális példának hat talán, de gondoljunk bele: Krasznahorkai Nobel-díjában egy-két százaléknnyira talán benne van az egykori Móricz-ösztöndíj, hisz adott akkor kis lélegzetvételnnyi időt, ám őt nem ezért, hanem a díjat alapító politikai közeg bukásának (egyik) krónikásaként szeretjük. S azért, mert munkáiban minden hasonló „illiterátus entitás” sorsát épp így dokumentálja és vetíti előre. Mint ahogy – sorolhatjuk – immár múlt időbe tehetjük azt a személytelen rendszert. De nem teljesen, hiszen el kell érni, hogy más címke alatt ne legyen lehessen jövőideje. Mert, mint mindig, most is vaan mááásik...! Még ki nem tett zárójel bezárva...

És van, ami minden anekdotikus szójátéknál élesebb figyelmet kíván. Ez a harmincöt év nem a megtorpanás dátuma, mindössze egy pillanat az említett százvalahány esztendőből s a további utazás egyik megállója. Amely utazás – hogy egy suba alatt oly gyakran emlegetett szemponttról szóljak még – az anyanyelv megőrzésének, művelésének, az összetartozás anyanyelvi kapaszkodóinak megóvására, s a további műhelyek létrehozására irányuló munka – és annak másodlagossá tétele. Amelyből pedig egyetlen, a jóra irányuló szándékot sem lehet, sem szabad kirekeszteni „minőségi szempontokat” emlegetve. Bizony, ennek számos megnyilvánulásával találkozhatunk. A SZMÍT-bírálatok egyike például így jelenik meg: *„...mindig is hangsúlyosabb, hogy egy elismert szerző mit nyilatkozik, mint az,*

amit egy másodvonalbeli, esetleg dilettáns mond. (...) ...egy irodalmi szervezetnek mindig is értékelvűnek kell lennie, nem lehet célja pusztán az anyagi források biztosítása, nem lehet cél a pénz, és nem lehet cél a létszám, a díjak, az ösztöndíjak növelése.” Nos, én, ezzel el- lentétben, azt állítom: de bizony, a felsoroltak nélkül, azok biztosítása nélkül nem jön létre az értékelvűek kerekasztala. A nyugodt műhelymunkához megalapo- zott körülmények kellene – máskülönben az értékelvű irodalom magára marad. Különösen akkor, ha őrzi az úgynevezett minőségi kritériumok (és a dilettáns ellenpólusok) megjelölésének jogát, s a cezúra meg- és eltartását (kisujjal...). Nem töltve be eredeti s elsődleges hivatását: a megmaradást szolgáló anyanyelv- haza óvását, őrzését, ápolását. Mindazt, amit a SZMÍT mindeddig példás hivatástudat- tal szolgált. S reméljük, módjában lesz továbbra is ezt a célt szolgálni.

Az Opus legutóbbi számában olvasható egy érdekes beszélgetés Hodossy Gyula- lával. Ebből idézek: *„Vannak, akik azt mondják, a Bázis – Magyar Irodalmi és Művésze- ti Egyesület megalakulásával a SZMÍT vesztett a súlyából. Én meg azt mondom, hogy nem, sőt, hiszen a társaságunknak az a feladata, hogy irodalmat szervezzen, irodalmat népsze- rűsítsen, hogy ösztönzőleg hasson másokra, hogy ezt tegyék ők is. Tehát addig, míg a Bázis szlovákiai magyar irodalmat szervez, addig a szlovákiai, felvidéki magyar irodalomnak segít, vagyis nekünk. Mivel a szépirodalom a legkevésbé piacképes a művészetek közül, így minden segítség jól jön.*”

Nos, a Bázist a kilépést választó alkotók hívták életre, akkori ígéretüket betart- va, ezért időztem el most én e hosszas dolgozatban a hat évvel ezelőtt történetek fölött. Kiemelve-érintve a kilépések mögöttes indokait s az abból levonható állás- pontokat. Különösen a tekintetben, hogy az említett értékelvűség mögöttesében lényegében ugyanaz húzódik – mint korábban írtam –, amit Tóth László említett könyvében részletesen foglal össze; a százvalahány esztendővel ezelőtti korszakot a „dilettánsok” és az „emigránsok” viadalának nevezi, vagy inkább átveszi a kor- szak egyik jellegzetes kifejezését, kiemelve, hogy *„e két elem az évek során nemcsak eszmei-világnézeti vonalon ütközött meg egymással, hanem komoly érdekeket ütköztető harcot vívott az adott kulturális tér megszerzéséért és felosztásáért*”. Már idéztem a kö- tetről írt recenziómat részletesebben, most kiemelném: a mai korra megfeleltet- ve épp úgy az alkotói módszerekben megjelenő ideológiai-világnézeti különbö- zőség jelenti a cezúrát, azt a küszöböt, amely mindenképp választóvonalat képez az igényes műhelymunka és az igényes műhelyteremtés között. Mert az utóbbi, s ezt mondjuk ki, mindenekelőtt nyitottságot feltételez, egyfajta közös alapelv megvallását és szolgálatát, amíg az előbbi óhatatlanul el- s leválasztja köreiről a mélyebb szövegértelmezések, a sűrűbb levegőjű utalások-kontextusok iránt ke- vésbé fogékony olvasókat. Ám csak akkor, ha ez már a befogadás-beavatás pilla- natában jelentkező kihívást jelent számára.

Itt tevődik fokozott felelősség az anyanyelv- haza gondozóinak vállára. Már csak egy idézetet emelek ide; e szöveg jegyzeteiből készülve futottam bele ugyanis Tóth László rövidke interjújába, s annak egy mozzanatát érdekesnek vélem. Egy ponton arról beszél, hogy *„mindenütt újra virágzik a dogma, a demagógia, s a szem-*

léleti sematizmusok ismét burjánzanak, amerre csak nézek. S már a rendszerváltás után felnőttek, illetve születettek körében is. Egymás megértése helyett egymás tagadására és kizárására összpontosítunk”. Majd később tesz egy számomra furcsa megállapítást: „... ha valami nem szólít meg, akkor sem írok róla, ha az illető a mennybe is menesztett épp...”. Nos, én viszont azt gondolom, talán kevesebb értelmi-érzelmi rálátással, avagy talán más térben jelentkező cselekvési intelligenciával, hogy a közösségi hivatást választó-művelő-alkotó embernek minden irányba nyitottnak kell lennie, azzá kell válnia s maradnia. Reagálni valamire nem viszonzossági alapon kell, ez amúgy önmagában létrehozza a nagy egészen belüli kis szigeteket, a négy-öt, avagy olykor az egyetlen emberből álló szigetcsoportot, s amúgy is: reagálni mindig valaki másra kell, őt vizsgálva-súlyozva, ahogy-miként bennünk is az én mindig valaki más. Mondom ezt baráttan és hangsúlyosan e szép ünnepen, a Felvidéki Magyar Irodalom Napján.

Amelyen, s láthatjuk ezt is plakátjain, át kell éreznünk, meg kell értenünk s el kell fogadnunk azt, hogy „*a szavak összekötnek*”. S ha megértjük ezt, ha elfogadjuk, ha észrevevessük, hogy az is közösséget épít a szavak köré, akit mi – esetleg – minőségi-esztétikai szempontjaink szerint kevésbé becsülünk, akkor arra-azokra kell gondolnunk, akiből közösséget épített saját szavaival. S ez a közösség számunkra már könnyebben elérhető olvasótábor – amit neki köszönhetünk. Igen, a szavak összekötnek mindenkivel – ha és azt akarjuk. Az irodalom egy ünnepi terített asztal. A gondolat lucullusi lakomája. A feltálat-feltálatos fogások sora számtalan, az ízvariációk lehetősége végtelen, de a dolog – ha őt magát nézed – csak akkor működik, ha megértjük, hogy ebben a lakomában „mindössze” öt kenyér és két hal volt az, amit megosztottunk egymással.

A treuga Dei egymásra figyelő, egymást meghallgató, egymást szolgáló csöndjében. S akkor, s így jut mindenkinek. S marad is, tizenkét kosárra való.

Mayer Éva: Továbbított üzenet IX.

Fel, vidéki irodalom!

Hetedik osztályos koromban voltam először sítáborban. Rozsnyó mellett. Akkor éppen Csehszlovákiának hívták az országot, ahol megismertem a tányéros sífelvonót, a Deli csokit, és ahol az emlékezetembe vésődött egy falfirka egy ház falán. Egyetlen szót festettek föl a vakolatra egy mellékutcában: Edda. Ja persze, az itt külföldi zenekar, jegyezte meg valamelyikünk. Ja persze, gondolta egyikünk-másikunk. Na persze, gondoltam én.

De jártam én korábban is Szlovákiában, ha jobban belegondolok. Pozsonyban sétáltam a szüleimmel, elmúltam tizenkét éves, lassan roskadozott körülöttünk egy egész hatalmas birodalom, ám ezt a legtöbben a haldokló impériumnak abban a gyarmat-szegletében sem érezték. Mi sem. Még nem lehetett nyíltan beszélni ötvenhatról és hatvannyolcra, még disszidenseknek nevezték az emigránsokat, de már fölfüggesztették a vízlépcső építését Nagymarosnál. És megjelent az *Áttételek*, Grendel Lajos harmadik regénye. Ami csak jóval később került a kezembe. Az elsőt, az *Éleslövészetet* a pozsonyi séta után nagyjából hét évvel, 1992-ben, tizenkilencévesen olvastam. Újabb huszonöt esztendő elteltével, 2017. október 5-én pedig kaptam a példányomba egy dedikációt Lajostól. Szegeden, a Borháló nevű műintézményben hárman ültünk egy asztalnál: egy magyarországi szlovák (Tóth Pista), egy szlovákiai magyar (Lajos) és egy magyarországi magyar (én). Lajos, hat évvel az agyvérzése után, a tollat furcsán tartva írt be hét szót a könyvébe – a könyvembe. Tovább tartott, mint az hét szótól elvárható, de ez nem zavart senkit. Az sem, hogy a beszélgetésünk is tovább tartott, mint a Borháló hivatalos nyitvatartási ideje. És a dialógus több pontján megállapítottuk, hogy „mi elrontottunk mindent”, s bennem csak jóval később tudatosult, hogy ezt akár az *Éleslövészet*ből is idézhettük volna¹. Néha hajlamos vagyok azt gondolni, hogy „alighanem ez a vallomás az, amit kerestünk, s ami kiindulópontnak megfelelhetne”² – ahogyan az *Éleslövészet* zárómondata hangzik.

Máskor hinni akarom, hogy másból is kiindulhatunk. Hogy a felelősséget nem elhárítva, nem is bagatellizálva, de talán az is egyike lehet a bajaink gyökerének, hogy nem csak mi rontottunk el mindent. Hanem mások is. Mindannyian. Oly-

¹ Grendel Lajos: *Éleslövészet*. Pozsony, Madách, 1981. 56. o.

² Uo. 140. o.

kor együtt. Leginkább azonban külön-külön. Többnyire éppen azért, mert nem voltunk hajlandók együtt gondolkodni, cselekedni...

Ott és akkor, nyolc éve, a Borhálóban, Szegeden, a szlovákiai magyar, a magyarországi szlovák meg a magyarországi magyar a beszélgetés némely pontján még azt is megkockáztatta, hogy akad olyasmi is, amit jól csináltunk. Mi is. Mások is. Mindannyian. Együtt. És amikor erre jutottunk, röstelkedve bár, a köztes-európai büntudattal megküzdve ugyan, de somolyogtunk.

Hát, ez az *együtt*, ez az, ami egyre nehezebben megy. Ez az *együtt*, ez az, ami úgy erodálódik, akár a kiirtott esőerdő talaja. Mert egyre kevésbé gondolkodunk ebben az *együtt*-ben, helyette *mi*, *ti* és *ők* járnak a fejünkben: centrum és perem, főváros és vidék, határon innen és túl, konzervatív és haladó, hagyományörző és újító et cetera, et cetera.

„Nagyon jellemző, hogy vidéki művésztől csak akkor vett tudomást a Nyugat, ha művét Pesten mutatták be. Tornyairol, Kosztárol csak pesti kiállításai kapcsán, Sík Sándor drámáiról csak akkor, ha Pesten volt a bemutatójuk.”³ – írta Péter László 1972-ben. „Vidéki írónak lenni hátránnyal jár”⁴ – mondta Várkonyi Nándor Bertha Bulcsúnak egy beszélgetésben, 1974-ben. „Sajnos, a magyar kulturális szerkezet olyan, hogy vidéki írónak lenni eleve hátrány” – állította Végel László Onagy Zoltánnak 2009-ben⁵. A kijelentések között közel négy évtized telt el, ám Péter László megállapítása jó fél évszázaddal korábbi viszonyokat jellemez, vagyis ebben a kérdésben a XX. század első felében ugyanazt érezhette az irodalomban jártas ember, mint száz évvel később. Amikor (ugyancsak 2009-ben) Hász Róbertnek föltették a kérdést, „Milyen érzés vidéki írónak lenni?”, így válaszolt: „Vannak ennek előnyei és hátrányai is.” Majd azzal folytatta, „hátrány például, hogy nem vagy benne a vérkeringésben, nem látnak, nem tudnak rólad. Előny: azzal, hogy nem tartozol semmilyen klikkhez, nem támasztasz magaddal szemben olyan elvárásokat, amelyek nem is felelnek meg neked.”⁶

„Magyar írónak lenni sors. Szegedi írónak lenni végzet” – írta nekem egy magánlevélben a 2010-es évek végén Temesi Ferenc, aki gyakorta nyilvánul meg a vidéki irodalom érdekében, mert érzi, látja azt, ami a fönti idézetekből kirajzolódik: még mindig hátrányt szenvednek a vidéki írók. Hiszen – bár Szegeden több szempontból sajátos helyzete van az irodalomnak – nem csak szegedi írónak lenni végzet. Vidéki írónak lenni az.

De ismétlem, nem a centrum és a perem az egyetlen szembe(n)áll(ít)ás. Legalább ennyire meghatározó egy másik törésvonal, amelynek hátterében nem nehéz fölfedeznünk egy réges-régi polémiát.

³ *Vita a Nyugatról*. Az 1972. április 27-i Nyugat-konferencia alapján szerkesztette és sajtó alá rendezte: Kabdebó Lóránt. A Petőfi Irodalmi Múzeum és a Népművelési Propaganda Iroda közös kiadványa. Budapest, 1973.

⁴ <https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/BERTHA/bertha00157/bertha00174/bertha00174.html>

⁵ *Irodalom a múlt küszöbén*. <https://irodalmijelen.hu/05242013-0951/irodalom-mult-kuszoben-vegel-laszlo>

⁶ <https://szegedma.hu/arc/2009/01/a-videki-irolet-elonyei-es-hatranyai>

„*A népi–urbánus vitát irodalmárok vívták különböző irodalmi folyóiratokban és napilapokban – ám irodalomról esett a legkevesebb szó.*”⁷ – írja N. Horváth Béla, majd így folytatja: „*Ez a mai szemlélő számára anakronisztikus diskurzus végzetesen megosztotta a magyar szellemi életet, s ez a megosztottság – ha tompult is az új (irodalmi) nemzedékek színrelépésével – nem szűnt meg. A vita hevében a népi gondolat, a liberalizmus, a marxizmus képviselői csaptak össze, olykor kuszának tűnő hadrendben.*”⁸

N. Horváth Béla megállapításának azon része, miszerint ez a polémia mai szemmel anakronisztikusnak tűnik, szerintem nem állja meg a helyét. Hiszen az úgynevezett „irodalmi szekértáborok” között mindmáig nagyjából a népi–urbánus vitában gyökerező ellentét áll fenn, sőt az utóbbi időben mintha egyre távolodnának egymástól az álláspontok. Na jó, persze, persze... Ez természetesen egy leegyszerűsítő kijelentés. Amint annak idején nem volt egységes a *népi írók* mozgalma, úgy manapság sem az az utódaiknak tekinthetőké, amint az *urbánusok* csoportja sem volt homogén soha – amint arra N. Horváth is utal a kuszának tűnő hadrendekkel. Előbbinek minimum két vonalát tudjuk megkülönböztetni a népi–urbánus vita klasszikus időszakában, amelyek nem igazán esztétikai értékek, sokkal inkább politikai–társadalomfilozófiai ideológiák mentén különültek el: baloldali, a szocializmus eszméit vallókat és jobboldali, nemzeti érzelmű írókat egyaránt találunk közöttük. Az urbánusok csoportja pedig még több irányzatra bomlott, s bomlik ma is. S bár a szocializmus idején ezek az ellentétek szunnyadni látszottak, a rendszerváltást közvetlenül megelőző esztendőkből pedig még az ellentétek elsimulására is esély mutatkozott, valójában az elmúlt bő száz esztendőt alapjában két irányzat bizonyos mértékű szembenállása határozta meg, akár népieknek és urbánusoknak, akár nemzetinek és liberálisnak, akár konzervatívnak és haladónak, vagy bármi másnak nevezzük eme két irányvonalat. „*A magyar irodalom története – olvashatjuk Németh Lászlónál – Kazinczy óta ízlés- és világnézetdiktatúrák története, s e diktatúrák kialakításában és fenntartásában nem nehéz felfedezni a politika kezét.*”⁹

Németh László éles meglátása érvényes ma is, és a két irányultság közötti nézeteltérések alaptermészete sem sokat változott: habár mind a két „oldal” igyekszik esztétikai köntösbe bújtatni érveit, döntően a társadalommal, az egyénnel és a politikai berendezkedéssel kapcsolatos eltérő eszmék határozzák meg az írók „hovatartozását”. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy napjainkban nemzeti és (bal)liberális oldalról beszélünk a leggyakrabban az irodalom kapcsán is, ahogyan tesszük a politikában.

⁷ N. Horváth Béla: „*Sznobok és parasztok*” 1934: a népi–urbánus vitáról. (2009) In: Villanyspenót. A magyar irodalom története. <https://irodalom.oszk.hu/villanyspenot/#!/fejezetek/GOroy6vGQdCazBdqIX94IQ>

⁸ N. Horváth Béla i. m.

⁹ Németh László: *Nemzeti radikalizmus*. In: Uő: *A minőség forradalma – Kisebbségében*. Digitális Irodalmi Akadémia – https://reader.dia.hu/document/Nemeth_Laszlo-A_minoseg_forradalma_Kisebbségben-10998

Ha valami, hát ez a kettősség nem ismer határokat a magyar kultúrában, így az irodalomban sem: határon innen és túl ugyanúgy dívik az ideológiai megkülönböztetés és elkülönülés. Viszont mintegy mellékesen, de nagyon is lényegesen társul mellé a földrajzi besorolás is: fővárosi és vidéki meg anyaországi és határon túli írókról beszélünk, s egyiket vagy másikat ilyensége, illetve olyansága okán részesítjük előnyben vagy éppen szorítjuk hátra.

Az általános vélekedés és a józan ész egyaránt azt diktálja, hogy ami háttérbe szorul, az semmiképpen sem lehet a centrum, sokkal inkább a peremvidék. Az a peremvidék, amely maga sem egységes, hiszen szigorúan elválik anyaországi és az anyaország határain túli vidékekre, amelyek sorsának sanyarúsága és annak okai erősen eltérőek, ám egyben hasonlítanak. És ez a peremlét.

Ugyanakkor ezen a ponton nem hagyhatjuk említetlenül azt a jelenséget, hogy a világot beszövő virtuális háló a vidék(ek)et sem kerüli el, és ennek a világhálónak a révén bizonyos, ám távolról sem elhanyagolható szempontokból mindenhez pontosan ugyanolyan közel kerülhetünk mindannyian, éljünk Budapesten, a vidéki Magyarországon vagy a Kárpát-medence, sőt a világ egyéb tájain. Mindent nyilvánvalóan nem old meg ez a technikai adottság, de egészen más közeget teremt, mint ami a korábbi időszakokat jellemezte a kapcsolattartás vagy a jelenlét tekintetében.

A megoldást viszont nem hozza el. Mert bár generál egyfajta sajátos (és hamis) közösség-érzést, mind a közösségnek, mind az együtt gondolkodásnak, mind az együtt cselekvésnek leginkább csak látszatát kelti, miáltal hamis biztonságérzetet is ad, miszerint van itt minden, a közösségek élnek, a párbeszéd folyik. Az árkokat végképp nem temeti be a virtualitás, inkább mélyíti, hiszen egy olyan személytelen kommunikációnak ad teret, amelyben a résztvevők alig érzik mondataik súlyát, amelyben elmosódnak a felelősség határvonalai. Miközben egészen más határvonalakat kellene elmosnunk, egészen, de egészen másokat.

Valójában össze kellene adódnunk. Ahogyan József Attila írta: *„Tanultátok-e a számokat? // Bizony számok az emberek is, / Mintha sok 1-es volna az irkában. / Hanem ezek maguk számolódna / És csudálkozik módfölött az irka, / Hogy mindegyik csak magára gondol, / Különb akar lenni a többinél / S oktanul külön hatványozódik, / Pedig csinálhatja a végtelenségig, / Az 1 ilyformán mindig 1 marad / És nem szoroz az 1 és nem is oszt. // Vegyetek erőt magatokon / És legelőször is / A legegyszerűbb dologhoz lássatok – / Adódjatok össze, / Hogy roppant módon felnövekedvén, / Az Istent is, aki végtelenség, / Valahogyan megközelítsétek.”*¹⁰ Hát, ettől, attól tartok, messzebb vagyunk, mint száz esztendeje, az idézett vers születésekor voltunk.

Ott és akkor, nyolc éve, a Borhálóban, Szegeden, ilyenekről is beszélgettünk. Egy konkrét vidéken a nagy, magyar vidékről, amely utóbbinak egyik jellegzetes részét Felvidéknek nevezzük. És mennyi bajunk van már ebből a megnevezésből

¹⁰ József Attila: *A Számokról* (1924)

is, tettük hozzá ironikusan. Bár legalább egyértelműbb, mint a Délvidék, morfondíroztunk tovább, amely kifejezéssel szeretik mindazon területeket jelölni, amelyeket Trianonban a délszláv államhoz csatoltak, s közben elfelejtik, hogy a Délvidék főnév azoknál lényegesen nagyobb földrajzi egységet jelent. Elmélázunk ilyesmiken, együtt. A kettészelt déli és a kettészelt északi megyéken, kettészelt családokon, kettészelt életeken. Darabokra tépett irodalmon. Hogy mennyire mást jelent írni és olvasni magyarul Magyarország határain belül és kívül. Aztán tűnődünk azon, hogy egyáltalán van-e min tűnődnünk. Szociológiai értelemben kétségkívül, de esztétikai értelemben? Úgy is darabokra tépték a magyar irodalmat? Vagy éppen, hogy mi tépjük szét, marcangoljuk, cibáljuk, szaggatjuk és tépázzuk meg, ahelyett, hogy együtt művelnénk, ápolnánk, gondoznánk és szeretnénk? Végtére is, hogy újfent Temesit idézzem, „*csak egy irodalom van, mert mindnyájan magyarul írunk, embörök*”¹¹. Ezt kellene belátnunk, megértenünk és átéreznünk. Sőt továbbmegyek: legjobb volna tudomásul vennünk azt, hogy a legmagasabb szempontból mindannyian vidéki írók vagyunk. Mert az irodalomnak csak szervezeti szinten a fővárosok, nagyvárosok a központjai. Valójában minden irodalom vidéki irodalom: minden nyelv, amelyen művelik, egy-egy vidéke az Egyetemes Irodalomnak. S még az is előfordul, hogy saját vidékiségére, és annak értékeire valamely alkotó egy másik vidék tükrében döbben rá – ahogyan például a felvidéki Mikszáth járt a délvidéki Szegeden.

Ott és akkor, nyolc éve, a Borhálóban, Szegeden, valami olyasmire jutottunk mi hárman – egy szlovákiai magyar, egy magyarországi szlovák és egy magyarországi magyar –, hogy fel, vidéki írók, fel, vidéki irodalom, párbeszédre, együttműködésre! Egymással, az olvasókkal, elődökkel, utódokkal, kortársakkal. Fel!

Mayer Éva: Továbbított üzenet VII.

¹¹ Temesi Ferenc könyvheti nyitóbeszédének zárszavai, Szeged, 2017. június 8.

Megvilágosodásunkról

„Mert az Olümposzon új uraké a kormány,
velük új törvény az úr:
Zeusz szava durva önkény,
a régi hatalmakat eltüntette.”

Aiszkülosz: Leláncolt Prométheusz
(Fordította Trencsényi-Waldapfel Imre)

I.

Első pillantásra úgy tűnt, hogy az aznapi esemény értelmezéséhez Otto Sch. – volt középiskolai tanár – kellő erudícióval és elégséges iskolai végzettséggel rendelkezik, ám ez csak az első pillantásra tűnt így. Második pillantásra – és ez a bizonyos második pillantás egyáltalán nem tűnt az utolsónak! – azonban már nem volt annyira biztos a dolgában. Ez a második pillantás komoly mérlegelésre kényszerítette. Az első pillantás kulcsszavának – számára – a *katarzisz* tűnt legmegfelelőbbnek, a második pillantás már inkább a *megvilágosodást* erőltette rá. Az első pillantás tehát a *megtisztulás* ígéretével volt teljes, a második pedig az *utána-gondolás* és *belátás* kényszerével.

És mindezt éppen egy ő általa készített fénykép váltotta ki benne. Ugyan ki gondolná, hogy egy ünnepélyes hajóavatásról készült csoportkép ekkora aggályokat válthat ki az emberben, különösen akkor, amikor már minden értelmes ember minden társadalmi kérdésre magabiztos, naprakész válasszal rendelkezik? Maradjunk annyiban, hogy Otto Sch. életében ez volt az a nap, amikor lelkébe az erkölcs és a politika összeegyeztethetlenségének kérdése teljes gőzerővel be-robbant. A válasz megértéséhez azonban sorra kell vennünk a dolgokat.

Otto Sch. idős, német, pontosabban hamburgi polgárként – latintanári képesítése ellenére – egy helyi lapnál fényképezéssel szerzte meg a mindennapi kenyérre valót. Kollégái kedvelték műveltsége, latin idézetei, fanyar humora és meglehetősen tárgyilagossága miatt. Nem szerette a túlzásokat, bár néha megmosolyogni valóan hatott a fényképészetről vallott és a kelleténél talán kicsit többször hangoztatott szentenciája, miszerint a jó alkotáshoz három dolog kell: fény, kép és ész. Ebből adódik ugye a fényképész.

Ha azt kérdezed, kedves olvasóm, hogy politizált-e Otto Sch, akkor el kell mondanom, hogy bár hősünket komoly, értelmes embernek tartjuk, úgy néz ki, a veszélyesebb nem-politizálást választotta. Ez a veszély akkor lesz érthetőbb, ha azt is elmondjuk, hogy ezerkilencszázharminchatot írtak akkor, s azokban és főleg az azt követő években igenis komoly veszélyt jelentett a politikától való tartózkodás. Nem csak Hamburgban, de az egész országban. Aki munkát akart, az csak az NSDAP tagságába való belépésének köszönhetően lehetett pénzt kereső és túlélő. Ellenkező esetben nem akadt senki, aki segített volna, hiszen a náci már 1933 május elseje után szétverték a szakszervezeteket és törölték a sztrájkjogot. Otto Sch. mégsem politizált, ő „csak” fényképésznek tartotta magát, s azokhoz tartozott, akik *„véleményeiket még ha legjobb volna is, nem merik kimondani.”* Azaz: *„sunt, qui quod sentiunt, etsi optimum sit, tamen non audeant dicere.”* Mint említettem, régebben latintanár volt.

Aznap, 1936. június 13-án a hamburgi Blohm und Voss hajógyárban hivatalosan is felavatni készültek a nemzet hősről, Horst Vesselről elnevezett tengerjáró vitorlást, amely esemény alkalmából maga Rudolf Heß kell, hogy ünnepi beszédet mondjon. Otto Sch. főnöke megsúgta, hogy biztos forrásból tudja, a rendezvényen maga a Führer is megjelenik, így Otto Sch. a nevezetes eseményről készítsen lehetőleg minél több fényképet, ha lehet mindenről... Ez azt jelentette: különösen a Führerről.

Hősünk így a kedvenc Leica gépéhez a szokásosnál több filmet pakolt be táskájába, és felkészült rá, hogy fárasztó napja lesz, hiszen „mindenről” kell majd képet készítenie. Munkája közben csak fél füllel hallgatta az ünnepi beszédeket, már rég megtanulta, hogy a politikusok nem azt mondják, ami igaz, hanem ami hatásos. Idős kora ellenére fürgén kattintgatott, és fejében ott rajzoltak a készülő képek feliratai is: *A Führer megérkezik; Heß beszéd közben; A Führer kezét fog a gyár igazgatójával; A büszke Horst Vessel.* Heßről is meglehetősen sok képet készített, mert tudta, hogy a Führer legjobb barátja. Persze hogy tudta, hiszen a Birodalom minden avatott embere tudta, hogy a Führer Heßnek diktálta a fő művét, és hogy Heß volt az, aki az országban bevezette a karlendítéses üdvözlést, a „heil Hitler”-t. Na, ez itt, ezen a szép napon már tökéletesen működött.

Sokat szaladgált, s végül úgy döntött, felmászik az egyik szerszámraktár lapos tetejére, hogy a tömegről is készíthessen pár látványos képet. Szerencsére az épület északi oldalán ráakadt egy vaslétrára, s kicsit lihegve ugyan, de feljutott a lapostetőre.

Itt, az izzasztó pléheken is teljesen rutinosan végezte a munkáját, aznap valahogy nem érezte a hivatásával gyakran együtt jelentkező bizsergő alkotás érzését. Az általa készített kép „mozgósítson, fogja meg a nézőt” szokta mondani, ám aznapi beállításai – ezt be kellett vallania – nem tükröztek semmi eredetiséget.

Egyébként nagyszerű fényviszonyok mellett dolgozott. Kivárta, mikor következik be egy-egy kisebb szünet, pontosabban a hangzatos szólamok között mikor lendítik karjukat a magasba az emberek, vagyis a gyár összeterelt alkalmazottai.

Szükségesnek találta, hogy olyan fényképeket is készítsen, amelyeken a lelkes ünneplő tömeg is szerepel. Ha már „mindenről” képet kell készítenie. Szorgoskodása közben azonban valahol a lelke mélyén gyengéd nyomást érzett. Igen, ez a rutin, állapította meg keserű szájjal. Az avatás magasztos pillanata, a tömeg lelkes éljenzése ellenére sem érzett semmi olyat, ami profi létét valami újszerűre sarkallta volna. Ő csak fényképeket készít, beállításokra, fényerősségre, élességre koncentrálni. Rutinból.

Pontosabban akadt egy pillanat, amit nem tudott megmagyarázni. Amikor a heilező tömeget fényképezte, váratlanul megállt számára a világ. Miért is lelkesednek ezek, kérdezte magától elképedve. Az elvégzett munkát, a kész hajót vagy inkább a Führert éljenzik?

Úgy néznek ki, mintha valamiféle győzelmet ünnepeznének, gondolta Otto Sch. Igen, igen, és ráadásul mintha nem is a munkájuk győzelmét, hanem inkább valamiféle háborús győzelmet ünnepeznének ennek a vitorlásnak a vízre bocsátásával.

Otto Sch. nem volt már fiatal, és éppen ezért élénken emlékezett a régi győzelmi mámor 1920-as elpárolgására. És jól emlékezett annak az orosz írónak a gondolataira, akinek művét pár éve olvasta, ám a gondolatok erősen bevésődtek az emlékezetébe: *„Mikor a bolsevista terror legfeketébb napjaiban, 1918 decemberében a pétervári Közkönyvtár fűtetlen termeiben, ahol a tinta belefagyott a tintatartókba, a napóleoni expedíció föliánsaiban, Champollion és Lepsus műveiben az egyiptomi rajzokat végignéztem, semmit sem értettem volna belőlük, ha nem folyt volna le közvetlen közelemben »napjaink apokalipszise«”.*

Bár Otto Sch. nem érezte át a maga teljességében sem a közelgő apokalipszis nyomasztó közelségét, sem azt a lelkesedést, amit a lába alatt heilező tömeg, mégis egyre kétségbevonhatatlanabban fogalmazódott meg benne a felismerés és a meggyőződés, hogy ő nem része „azoknak ott lent”. Olyannyira kívánta ezt a lélekemelő függetlenséget, hogy egy röpke pillanatra el is hitte, amit gondolt. Igen, egy pillanatra Otanes perzsa király helyébe képzelte magát, aki „alávetettség nélkül szeretett volna élni”, tehát még csak parancsolnia se kelljen senkinek.

Nézte az embereket, és arra gondolt, hogy este, ha hazamennek, miféle élménnyel traktálják majd családjukat és ismerőseiket? A söröskorsókon képződő és oszladozó sör habja felett összenézve vajon észreveszik-e legalább a halvány jelét az igazság eszméje lassú és erőszakos felszámolásának?

A Horst Vessel ünnepélyes vízre bocsátása után azonnal sietett haza, hogy a képeket előhívja. Megdicsérte magát. A Führer jól sikerült, Heß szintén, sőt a hajóról is elfogadható a totál. Na, lássuk a tömeget, mert az is kell! Éltető, ujjongó, mosolygó tömeg. Az egyik képen valami furcsát észlelt. Akkor, délelőtt – mikor annak örült, hogy hátában a nappal fényképezhet –, fel sem tűnt neki, de most, ahogy alaposabban megnézte... igen..., valami határozottan furcsa van a képen...

Bár már tisztán látta, mégis készített róla egy nagyítást. Aztán egy még nagyobb. A tömegben, pontosan a tömeg (és a fénykép) közepén – hogy még „levágni”

se legyen egyszerű – állt egy férfi, aki a többiek lelkes éljenzése és karlendítése közben mondhatni flegmán, karba tett kézzel nézte a tribünön álló fejeseket.

Otto Sch. lemerevedett. Azonnal érezte, hogy az a pasas ott lent, nagyon rontja az összképet. Azt is tudatosította, hogy ez a fénykép nem igazán nyerő, és ez a kép nem kerül az újság első oldalára, sőt a másodikra sem, sőt egyáltalán nem kap helyet benne. Ezt a képet le sem adom, döntötte el azonnali hatállyal és megdöbbenve figyelte azt az arrogáns – munkaruhát viselő – férfit, aki képes ilyen pimaszul fittyet hányni a tömeg kényszerítő erejének.

Egy pillanatra még meg is haragudott rá. Ünneprontó, bajkeverő, talán provokátor, ez jutott eszébe, s tudta, hogy – profi fényképész létére – egy kis időre van szüksége ahhoz, hogy érzelmeit felülbírálja.

Ahogy azt a dacos pasast nézte – így nevezte el magában – váratlanul saját korábbi, elfojtott és nyíltan nem hangoztatott véleményei is eszébe jutottak, s ettől egy kissé megnyugodott. Most már úgy tekintett a tömegre és a közepén álló dacos pasasra, mint egy műalkotásra, amely különböző gondolatokat váltott ki belőle. Most jutott el odáig, hogy feltegye a nap kérdését: Mi is történik itt? Ki ez? Miért csinálja? – kérdezte félhangosan, persze, csak magától.

Eddig azzal ámította önmagát, hogy ő „nem feküdt le” a hatalomnak. A lázadó Catullus volt a példaképe, Catullus, aki nyíltan kimondta: „*Nil nimium studeo, Caesar tibi velle placere*”, azaz: *Nem túlságosan igyekszem Cézár néked tetszeni akarni!* S hangoztatta ezt annak ellenére, hogy Cézár jóban volt a szüleivel, sőt mi több, gyakran látogatta Catullusékat.

Otto Sch. sem igyekezett tetszeni akarni azoknak ott fent a tribünön. A kép nézése közben fájdalom járta át a lelkét, a kilátástalanság fájdalma. Ő nem mondhatja ki hangosan azt, amit Catullus, és nem merné megtenni azt, amit a dacos ember. Szembesülve a dacos ember hallatlanul merész tetteivel magyarázaton törte a fejét: első gondolata az volt, hogy az ő rendszerrel szembeni eddigi arisztokratikus távolságtartása nem lehet megoldás a társadalmi bajokra. Az elhatárolódás képessége, hajlama már kevés a gondok megoldásához, az emberek sakkban tartása ugyanis – miként a körötte zajló társadalmi események is mutatják –, szemmel láthatóan erkölcstelen módszerekkel történik, s az erkölcstelen módszerekkel dolgozó hatalom ellen az emberek tehetetlenek, állapította meg keserű szájjal Otto Sch. Ezért sem lehet az ilyen nagyságrendű rendszereket békés úton megszüntetni. Bár nevén nevezni nem tudta, de minden érzékével érezte, hogy valamiféle megtévesztés cirkulál a társadalomban, s ugyan vele együtt sokan érzik, hogy „valami nem stimmel”, de képtelenek nevükön nevezni a történéseket, képtelenek a dolgokat pontosan nevükön nevezni!

Tanulmányai közül halványan derengtek fel a régen tanult, ráadásul felelőtlenül hanyagolt hegeli *res gestae* (ténytörténet) és a *historia rerum gestarum* (jelentéstörténet) fogalmai, de a reggeli tömeg utólagosan értelmezett látványának hatására és főleg a dacoló ember „megvilágosodásának” ijesztő élessége miatt

képtelen volt a rég tanultakat a társadalomban cirkuláló megtévesztés fogalmával összehangolni.

Bár az író csak szellemi kísérője az olvasónak, be kell látnunk, és figyelembe kell vennünk, hogy Otto Sch. megállapításai nyomokban bizony igazságokat tartalmaztak...

Alábecsülnénk Otto Sch. szakmai felkészültségét és elkötelezettségét, ha nem szentelnénk pár gondolatot professzionalizmusának is. Az aznap készült fényképek közül – szakmai szempontból – most már a „*Dacos pasast*” tartotta legtöbbször, hiszen a fényképezést nem holmi önmagáért önmagának való művészeti ágnak tekintette, hanem megkérdőjelezhetetlen feladatának tartotta, hogy képei igazságokat, megcáfolhatatlan tényeket örökítsenek meg és közöljenek. Most már felismerte, hogy ebben a képben, ebben a beállításban – és erősen remélte, hogy a késői „befogadók”, a kép késői szemlélői is felismerik –, sokkal több van, mint az éljenző tömeg. Igen, igen, győzködte magát, felesleges is lenne, ha egyetlen képen szerepelne a Führer és a dacoló pasas – szakmailag egyébként is megoldhatatlan feladatnak tűnt –, ez a kép, ezzel a szabad emberrel, és a Führer fanatizmusa és mocsárbűzös haragja által elkábított tömeggel mindent elmond! Elég lesz a dátum: 1936.

A késői – értő – szemlélő szemei előtt teljes valóságában megelevenedik majd ez a rettenetes torzkép, amely magában hordozza a butaságot, a megfélemlítést, a félelmet és az erkölcs feladását. Az erkölcs csődjét. Igen, mindannyian a kor árvái vagyunk, gondolta. Egyformán a kor ostobái, hitehagyottjai és tehetetlen gyávái vagyunk. A társadalmi gondok megoldhatatlanságáról kialakult meggyőződése olyan mélyre ültette benne a pesszimizmus magját, hogy a pár órával azelőtt általa még többször hivatott tömeg jövőképevel kapcsolatban már képtelen volt bármilyen emberséges megoldás feltételezésére is.

Ennek ellenére úgy döntött, a fényképet – és annak negatívját – nem semmisíti meg, hanem elrejtí. „*Tantum scimus, quantum memoria tenemus*”. Annyit tudunk, amennyit emlékezetünkben tartunk!

Ez a fénykép maradjon meg emlékeztetőül...

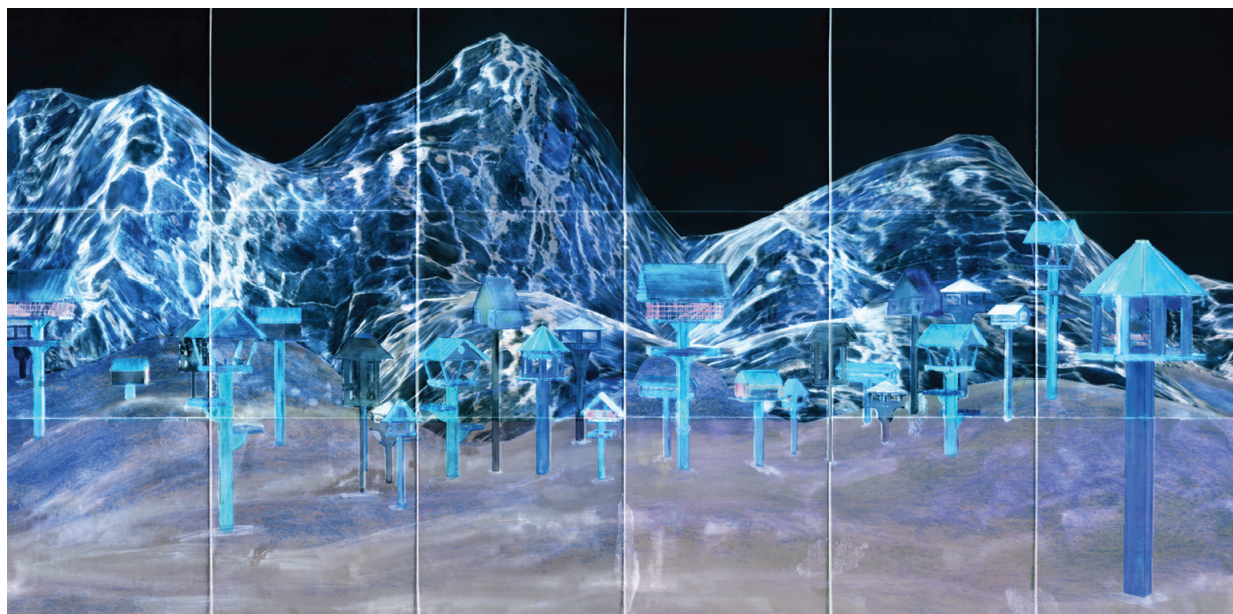
Otto Sch., mint említettük, latintanárból dolgozta le/fel(?) magát fényképészé, így talán érthető, legalábbis elfogadhatónak tűnik, hogy élt benne valamiféle erkölcsi elhivatottság. A társadalom emlékekből építkező tapasztalatait ő is a jog után következő legerősebb normának tekintette, és akként is fogadta el. Ezért gondolhatta azt, hogy ez az elmentett fénykép-émlék idővel hozzájárulhat kora eseményeinek helyes vagy legalábbis pontosabb megítéléséhez...

II.

1991-ben a német Die Zeit nevű lap egyik újságírója a Scherl-archívumból előkapart és le is hozott egy, a hamburgi Blohm und Voss hajógyárban 1936-ban

készült fényképet, amelyen a heilező munkástömeg közepén egy elszánt munkás fittyet hány az ünneplőkre, és karba tett kézzel szemléli társai ömlengését. Az ügyes oknyomozó ki is derítette, hogy az illető egy August Landmesser nevű gyári munkás, akit zsidó felesége miatt végül a nácik halálra üldöztek. Ám nem sokkal ezután a meglehetősen társadalmi visszhangot keltő felfedezés után egy másik család tagjai egyértelműen felismerni vélték a fényképen Gustav Wegert-et, aki mély katolikus hite miatt ítélte el a nácikat, és ezért nem emelte üdvözlésre a kezét. Munkakönyvet, igazolványképet, szerződést és hasonlót mellékeltek. Mondani sem kell, hogy a társadalmi visszhang ezek után jócskán felerősödött, olyannyira, hogy még közönségzavazást is szerveztek annak érdekében, hogy ki melyik változat mellett teszi le a voksát, azaz ennek a fényképnek az alapján (!) vajon melyik személy szerepel a fényképen, és melyikük története a hihetőbb?

Első pillantásra úgy tűnt, hogy a fénykép Otto Sch.-i üzenetének megértéséhez társadalmunk kellő erudícióval és elégséges iskolai végzettséggel rendelkezik, ám ez csak az első pillantásra tűnt így. Második pillantásra, pontosabban Landmesser neve után Wegert nevének felbukkanása – és ez a második név egyáltalán nem tűnik az utolsónak! – azonban már nem annyira egyértelmű a mű fogadtatása. A dacos embert ábrázoló fényképre vetett második pillantás komoly mérlegelésre kényszerít bennünket. Az első pillantás kulcsszavának a *katarzisz (megtisztulás)* tűnt legmegfelelőbbnek, a második pillantás már a *megvilágosodást* erőlteti ránk. Az első pillantás a *megtisztulás* ígéretével volt teljes, a második pedig...

Mayer Éva: Madáretetők völgye I.

„A rejtőzködő titok”

Gondolatok Hodossy Gyula

Ma elkezdődik bennünk a karácsony *című kötetéről*

Úgy tűnik, az úgynevezett nyugati modernitás nincs igazán jó hatással a társadalmakra és a kultúrákra. Másként éltük meg az ünnepeket ötven, húsz, tíz – és másként öt éve. Az irány sajnos nem a klasszikus értelemben vett értékrendet követi, hanem valami furcsa, megmagyarázhatatlan szétesés jellemzi. Még soha nem fordult elő a történelem folyamán, hogy ilyen gyors ütemben romboljuk le az elődeink által felépített épületeket, dobjuk ki a ránk maradt tárgyi és szellemi hagyatékot, és az ünnepeink is egész más megközelítést, sőt értelmet kapnak.

Éppen ezért örvendetes Hodossy Gyula *Ma elkezdődik bennünk a karácsony* című könyvének megjelenése. A gyönyörű fotókkal gazdagon illusztrált kiadvány egy különleges, mesebeli karácsonyi világba röpít bennünket, oda, ahova mindig is vágyódtunk – és vágyódunk.

Már a könyv első oldalát olvasva belecsöppenünk az emelkedettség hangulatába:

*„Karácsony előtt egy nappal,
havat gyűjtök, kalapommal.
A cinegék a hóban kapirgálnak,
csipegetnek, jókedvűen énekelnek.”*

Egy képes, verses és történetmesélő könyvet üdvözölhetünk – Hodossy Gyula legújabb könyvét, melyben életre kelti a karácsonyt, a szeretet ünnepét. Versek, gondolatok, gyermekkori történetek, emlékfoszlányok, karácsonyvárás, és az ünnep beteljesülése. Visszaemlékezés és felidézés: a gyermekkortól a kamasz- és fiatakoron át az érett felnőttkorig. A költő minden korszakában más és más jelentést kap a karácsony, az ünnep várása és megélése. Minden korszakában másként várja, más gondolatokat és érzéseket kelt benne, más képek bukkannak fel az emlékezetéből. Megismerhetjük csillogó szemű, ártatlan, Jézuskát és angyalkákat váró kisfiúként. Majd visszagondol fiatakori terveire, álmaira, azok megvalósítására. Őszintén ír a nehézségekről, fájdalmakról, csalódásokról, könnyekről és boldogságról. Megosztja velünk a költészet birodalmának felfedezésére tett kísérleteit, odavezető útját, az irodalom tiszteletét és szeretetét. Vall az ünnep titkának kereséséről – melyet, mint azt a könyvből megtudhatjuk, meg is talál: *„És ráeszmélek arra, hogy az ünnep titka a végtelen keresés hitében rejtőzködik...”*

„Sűrű varjúkárogással ébred a reggel, hóra áll az idő. Mi meg azt kérdezzük, mit rontottunk el, hol követtük el a hibát, amelyről azt gondoljuk, végzetes. Mert érezzük, rossz a hangulat, mindenki mindenkit mar, elutasít, fájunk belül és fáj a másik. Talán azt gondoljuk, majd a hó eltakarja mindezt, lehet, de a varjú lerázza magáról a fénylő hópelyheket, és fekete és egyre feketébb és egyre több.”

Hóra áll az idő – azaz várjuk a megtisztulást, lelkünk felemelkedését, s miközben áhítjuk, hogy újra tisztává, ártatlanná válhassunk, lelkünk legmélyén tudjuk, mit csináltunk és csinálunk rosszul, miben hibáztunk és hibáztunk. A karácsonytól várjuk a felmentést, a feloldozást, lelkünk megnyugvását. De vajon elegendő az ünnep a teljes megtisztulásra? A választ magunkba nézve megtalálhatjuk – erre is ösztönöz ez a könyv. Az embernek nagy szüksége van a reményre, és arra az ígéretre, hogy az ünnepek által megkapjuk a lehetőséget a változásra. Talán megbozcsátást kapunk, talán újrakezdhetjük: tiszta lappal, s annak ígéretével, hogy ezentúl jobban tesszük majd a dolgunkat, jobbak leszünk másokhoz és önmagunkhoz is. Ezt az utat járja a szerző, a költő, az irodalmár. Állandóan arra törekszik, hogy jobbá váljon, tökéletesedjen, miközben érzékenyen követi környezetete mozgását, jelenségeit, összefüggéseket keres és talál. Felfedezéseit pedig lelki-szellemi élményeit versekben fejezi ki: *„Folyvást elengedem vágyaimat, hogy aztán újra, meg újra megéljem, lelkem titkos rekeszében a felfoghatatlan gyönyört, a világ rejtett szeretetét, Isten kinyilatkoztatott ígéretét.”*

A karácsonyt – mindannyian tudjuk – különleges hangulat és szellem járja át: mindenkinek a saját hite szerint. Hodossy Gyula mélyen hisz Istenben és a költészetben. Állítja, hogy a vers örök, a mennyország a versek birodalma, és Isten versekkel táplálkozik.

*„Egy verssort kérek,
Szentlélekkel telit, magasztosat,
templomharang kongásával,
árva gyermek szelíd mosolyával.
De karácsonykor nem kérek semmit,
akkor már nem,
köszönöm,
már megvan MINDENEM.”*

Ez a kiadvány egy csodakönyv: a versek, eszmefuttatások, emlékezések Bodó Károly mesés szép karácsonyi felvételei közé vannak ágyazva, puhán, színesen, szinte illatosan. Olyan pillanatok varázsol láthatóvá, s köti azokat egy hangulatos csokorba, amelyek az ember fantáziájában élnek az igazi karácsonyról – pontosan olyanba, amilyenként ezt a különleges ünnepet a maga emelkedettségében elképzeljük. Színeivel, csillogásával, illataival, élményeivel együtt.

„narancsliget a hófedte tájon”

(Ravasz József Mindennapi verskenyér c. kötetéről)

Ravasz József legutóbbi verseskötete számos szempontból szokatlan, bátor, mondhatni grandiózus vállalkozás. Ezt legszembeütőbbben a könyv fizikai értelemben vett súlya igazolja – nagy méretű lapok, több mint háromszáz oldalnyi tömör versfolyam. A szerkesztő, Tamási Orosz János a kötet előszavában amellett, hogy górcső alá veszi Ravasz eddigi életművét, illetve felhívja a figyelmet a költészete mélyreható befogadásához szükséges extrapolációs képességek alkalmazásának jelentőségére, érdekes szerkesztési koncepcióról vall. Első nekifutásra az idén hetvenhat éves szerző eddigi életművéből, korábban megjelent kötetéből kezdett összeállítani egy válogatást: „ezt a pulzáló, kihívásokkal teli, állandó reakcióra készítő létezés próbáltam fölfűzni valamiféle válogatásba (ez képezi a kötet első ciklusát)”, de elmondása szerint az első rész (*A válogatás megkíséртése*) összeállításakor egyre pontosabban körvonalazódott számára az a szerkesztői intenció, ami felé már korábban is tendált („a versek *együtt-olvasásából* kínálkozó *komplementatív imádság-füzér* elfogadása-fölismerése által éreztem rá, közelítettem meg a költő szubjektumát”), s ami aztán az új kéziratba elmerülve – mely az utóbbi bő négy év gazdag verstermését tartalmazta – vitathatatlan felismeréssé vált számára: „Ravasz versei ugyanazon középpontban születnek, a létezés(e) szívverései, lélegzetvételei, pulzálnak, hatnak, mindkét irányba, kötnek-kötődnek s elszakadnak, hogy visszatérhessenek; a középpontból sugarasodnak...” Eme *sorsközpontúság* révén – melyre leginkább az egyes versek keltezése világított rá – jutott arra a belátásra, hogy ezt a versnaplót („versek úgy folynak egymásba, ahogyan a napok”), tehát a kötet második, terjedelmesebb ciklusát (*A verslétezés folyamában hajózva*) egyben tartsa, s azt teljes egészében, hiánytalanul érdemes a nyilvánosság elé tárni. S valóban, a kötetben elmerülve bizonyossá válik, hogy a dátumok kiemelt jelentőséggel bírnak, hiszen ennek az organikus versfolyamnak a lehetséges befogadása teljesen máshogy alakulna, ha nem volnának az egyes művek keltezve, ugyanis nemcsak a szöveg naplószerű jellegére hívják fel a figyelmet, hanem a versbeszélő élményeinek időbeli linearitására is, ezzel egy sajátos viszonyrendszert teremtve, illetve kínálva fel az olvasóknak a versek közötti tért betöltő asszociációs és interpretációs lehetőségek által. Továbbá a keltezés, mint

egyfajta pecsét, hitelesíti az egyes verseket, legalább úgy, ahogy azok hitelesítik egymást, s mindezzel együtt talán a tétjüket is emeli.

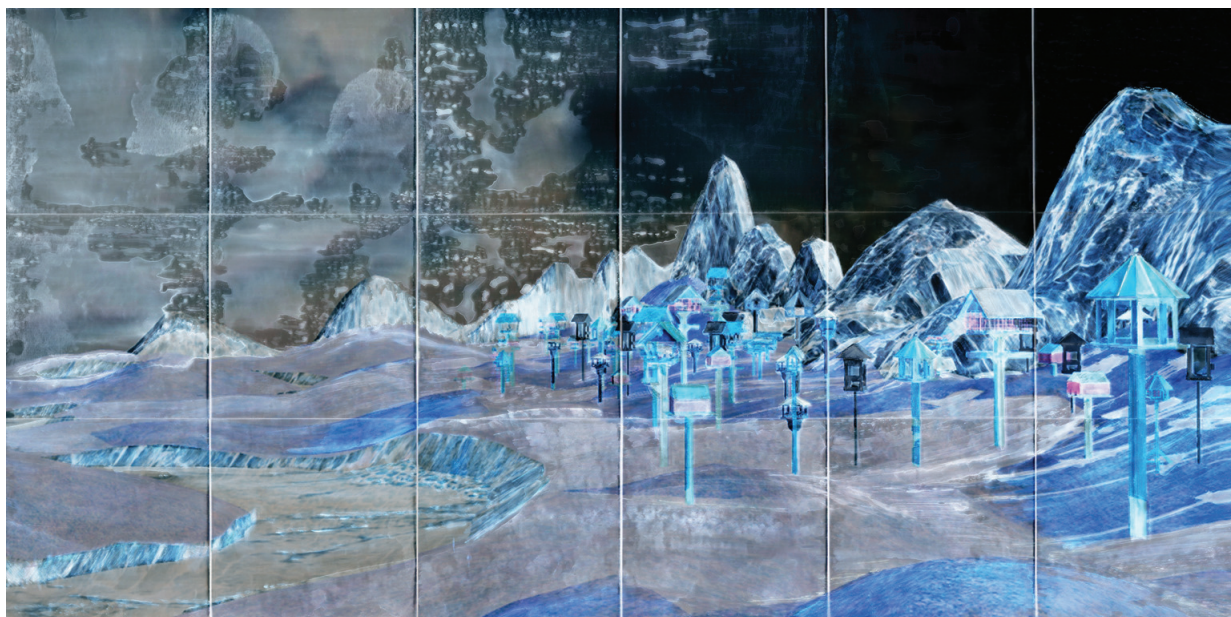
Ha megpróbáljuk elhelyezni ezt a szerkesztői válogatással kombinált „versnaplót” a kortárs irodalom spektrumán belül, a látszólagos műnemi diszkrepancia ellenére könnyen eszünkbe juthatnak a manapság nagy népszerűségnek örvendő autofikciós regények, világirodalmi viszonylatban elég csak megemlítenünk Karl Ove Knausgård *Harcom* c. hatkötetes sorozatát, vagy a Nobel-díjas író, Annie Ernaux műveit, a kortárs magyar irodalmat tekintve Nádas Péter munkásságát, Bereményi Géza *Magyar Copperfieldjét*, Kemény Lili közelmúltban nagy port kavart *Nem* c. regényét vagy Bíró Zsombor Aurél *Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek* c. könyvét. Persze az önéletrajz fikcionalizált elemekkel való kiszínezése, átformálása sosem volt ismeretlen az irodalmi kultúránk tekintetében, mondhatnánk azt is, hogy nincs új a nap alatt, de a közelmúltbeli népszerűségük mégiscsak példa nélküli tendenciát mutat. A jelenkor lírai felhozatalát vizsgálva szintén mintha nagyobb hangsúlyt kapna az életrajziság, illetve annak újragondolása, akár beépítése egy kötet koncepciójába, ezt a vonalat „új őszinteségnek”, „új személyességnek” vagy „pseUDOalanyiságnak” is szokás nevezni, a középgeneráció képviselőit tekintve, ha csak a legismertebbeket vesszük: Krusovszky Dénes *Életrajzi kísérletek* és Závada Péter *Éngép* c. kötete említhető meg, a pályakezdő szerzők legutóbbi megjelenései közül Kupihár Rebeka, Rékai Anett, Locker Dávid vagy Veszprémi Szilveszter debütkötetei tartoznak ide. Az alanyi költészet tehát próbál új, releváns megszólalási módokat találni. Az őszinteségre, a realizmusra, mondhatnánk úgy is, hogy az igazságra, a transzparenciára való egyre fokozódó törekvés és igény nem meglepő módon egyrészt az ún. posztigazság (post-truth) korának következményeként tudható be, ám ugyanúgy jelezheti a posztmodern paradigmaváltását is, amely akár egyfajta szükségszerű klasszicizálódásként is megnyilvánulhat, s ennek természetes velejárója a szélesebb közönség számára való közérthetőség, közvetlenség, a referencialitástalanság, az intertextusok használatának hiánya, esetenként bizonyos depoetizáltság vagy élőbeszédszerű versnyelv. Mindezek fényében (részben) idetartozónak vélem Ravasz költészetét. Ugyanakkor kijelenthető, hogy ő nem ezen újhullámos érzület, a „divat” révén, tehát az aktuális lírai diskurzus egyik közkedvelt, meghatározó csapásvonalára csatlakozik rá, hanem ezen kívül állva, vagy ettől függetlenül, hiszen versei már a múlt században is hasonló hangot ütöttek meg. Szintén idevonatkozóan tartom, hogy Ravasz versnaplójának formájából következik, hogy egy verseskötethez képest szokatlanul lineáris „történet” rajzolódik ki a versbeszélő mindennapjaiból, tehát ugyan mozaikszerűen, de mégis szorosabbra fűzi az életrajzi narratívát, elmossa, de legalábbis elvékonyítja a határt nemcsak a lírai én és a szerző között, hanem attitűdjét tekintve egy verseskötet és egy regény között is.

Ravasz József költészetének talán legmeghatározóbb szervezőeleme az identitása, a *sorsa* köré összpontosul – felvidéki magyar ajkú roma, Tamási Orosz János szemléletes felvetése alapján „abszolút kisebbségi”, amelyhez ragaszkodik,

ugyanúgy, ahogy a nevetéshez. Hiszen az identitásához szervesen hozzátartozik a tény: élvezi az életet – versei bizonyítják, és élvezi az írást – ezt pedig az igazolja, hogy mennyit ír. A dátummal ellátott versek alapján kiderül, hogy mindennapjainak szerves része a versírás, a négy évet felölelő kötetben legfeljebb csak néhány nap kihagyás akad két vers keletkezése között. Versei egy-egy hétköznapi élethelyzetből indulnak ki: reggel felkel, és rácsodálkozik arra, amit az ablakán keresztül lát: „Zajos csendben, / összemaszatolt párás / ablakon túl, ködben / bukácsol a reggel” (*Őszi reggel*), vagy este lefekvéskor elmélázik az aznapi történéseken: „Ez az állapot behunyt / szemem mögötti ébrenlét” (*Nyugalom*), de elég az is, ha ránéz kedvesére: „Vagy nekem szemfényvesztő, / mint fafaragónak napfényben / villanó kése” (*Szemfényvesztés*), vagy tesz egy sétát, esetleg elutazik valahova: „A fehér hóban / lépteim grafikáját / januári napsugarak aranyozzák” (*Jászói séta*) – mindannyian ismerjük ezeket a költői pillanatok az életünkben, de ő nem rest megírni sem, látszólag szinte válogatás nélkül. Talán ennek legfőbb oka az egyszerűség: „Életem az egyszerűség intézménye. / Ebből kérek naponként egy tortaszeletet. / Nem tanulom az elérhetetlen érthetlent” (... *az egyszerűség intézménye*), értve ezt úgy, hogy alanyi versei egy olyan szemléletmódot tükröznek vissza, amely a maga egészében éli meg és látatja a világot, annak minden szépségével és csúfságával. Szándéka, hogy a legkisebb közös többszörösökkel mondja el a legkisebb közös többszöröst. Ebből következik a verseit átható könnyedség, nyugodtság és egyfajta elegancia.

Versei gyakran fókuszálnak a (cigány)sorsra, s annak viselésére, társadalmi kivetüléseire, s ehhez szorosan kapcsolódik, mondhatni ebből következik az a permanens derű, remény és szabadságérzet: „Gyönyörben keringek. / Pályám nem létező fizikai elmélet. / Ebben a tudatállapotban / kiváltság újjászületni. / Boldognak” (*Gyönyörtudat*), vagyis a lírai én hozzáállásának, létélményének középpontja, egyszersmind megküzdési eszközként való felajánlása, az ehhez való tudatos ragaszkodás általi útmutatása, térképe *meserországba*, amely sok gyötrelmet, kudarc és megpróbáltatással jár(t) együtt: „Az élet éles dolog, / sebez is engem szüntelen. / Harcaimban nem csendesedem. / Cigányútnak hossza nincsen” (*Sebzetten*). Külön említésre méltó az olyan összetett szavak képzésének gyakorisága, mint a cigánytudat, cigányszív, cigánysors, cigányálom, cigánysóhaj, cigányház, cigányvigasz, cigánygúny, cigányhal stb., szinte oldalakon keresztül lehetne folytatni a sort. Mindezek terepe, a szülőföld is hangsúlyosan megjelenik, előfordul, hogy csak a háttérben kirajzolódó tájként, természeti képekként, vagy a rendszeres séták, kirándulások szerves részeként (*Csallóköz meseablakai*, *Csorba-tónál*, *Ölelni Csallóközt*, *Jászói ibolyák*, *A Kis-Duna*, *Betlér*). A második ciklusban jellemzően nagyobb tér jut a szemlélődésnek, a különféle impresszióknak: „A szép meglátása / örvendetes, érzéki adottság. / Magyarázat nélkül. / Neveltetésem eredendője. Természetfeletti lélektisztítás” (*Szemlélődöm*). Az első, válogatott részben több esetben a gyermekkor, illetve a szülők, a szülőház motívuma köré épülnek a versek: „Elég az anyám egykori ölelése. / A száraz rózse lobogó lángja. / A házak

kéményeinek kacskaringós / füstkarikái” (*Advent 68*), a második részben pedig egy bizonyos Birske alakja tűnik fel rendszeresen: rengeteg szerelmes verset ajánl neki, vagy szólítja meg őt a szerző: *Birskémnek, A NŐ napjára, Hasonlatok, Milyen az a szerelem?, Araszolt idő, Egyként*, gyakran haiku formában, ugyanazzal a *Birs-haiku* címmel: „Érintésedben / elnémul számon a szó, / csókban ütközünk”, vagy „A titkok soha / nem némák, legbelsőnkben / hangokká lesznek”. Ugyanilyen központi elemet képeznek a metapoétikus gesztusok, magáról a versről, a versírásról szóló versek, elég csak a címeket megnéznünk: *Verstörténet, Verskenyér, Költői teremtés, Verstörténet, Versözön, Versövezetben, A vers is felsír, A vers levegőként érkezik*, melyekben jellemzően a tőle megszokott indirekt módon fejtegeti a versírás aktusának varázsát, *A véletlenek mindig időszerűek* c. műben még Kukorelly Endre alakja is feltűnik, ahogy kreatív írásról elmélkedik. Mindebbe pedig beszivárog, átszővi az idő, reggelről reggelre feljön a nap, *egymás arcát érintik az évszakok (Őszi reggel, Nyár végi impresszió, Szeptemberi emlék)*, a hétköznapokat időnként megszakítják az ünnepek (*Év végi vers, Advent 2022, Szentesti hajnalok*), mintha a versek alatt kattogna a kismutató hangja, vagy ahogy a *Versnapló* c. műben fogalmaz: „pillanatokból font függőágyban létezem”. Mindezen felsorolt témák pedig a legtöbb esetben szimultán érvényesülnek Ravasz alulretorizált, letisztult, időnként szentenciózus, motivikus ismétlődésekkel átszőtt meseszerű versbeszédében.

Mayer Éva: Madáretetők völgye II.

Válogatás a Pegazus Alkotópályázat díjnyertes alkotásai közül

DÁVID DÓRA

Citrusok

Narancsillat marad utánad
a fürdőben,
és én kinyitom
az ablakot.

Nem akarlak érezni többet,
mert minek, ha
egyszer úgyis
meghalok.

Kakukkos óraként jár el
fölöttünk az idő,
és álmomban a
narancsföldön

árnyékokat rajzolunk
a gyümölcsök héjával,
mert azokat eldobni
nehéz,

zenebonaként fonódik
össze a két kéz.

Nevedet suttogó fűszálakon
ülök, és egy
narancs hull a fejemre.
Téged keresve
sírok nevetve,
emlékekbe temetve,
egy nyáréjszakát feledve.

A citrusok velem együtt halnak el.

Jónás nyomában

bolond vagy mert homokra építettél
pedig volt itt szikla is
de a viharban ha elsodor a tenger
te mész és én maradok

ígérd meg hogy
megvársz a túlparton míg
a sziklába lehelem a neved
és vérportrét rajzolok

beugrom a habokba hogy
láthassam könnyeidet
a víz alatt

és ha elnyel egy cethal
ne keress
csak hagyj sorsomra

tudom hogy Isten jó helyre visz

kirakatüveg

húzódik kettőnk közt
és hajtincsekbe kapaszkodnak
az emlékek

szemüveglencsékről
a régmúlt életeit
olvasom

orrfacsaró szaga van
a rettegésnek még
ennyi idő múltán is

belém fagynak a könnyek
a pincében
és én is a falba karmolnék

turistalátványosság
vagy / és / már nem
haláltábor

Kupidó lesújt

„Minden rendben van. Minden csodás” – és hasonló marhaságokkal ettem magam, ahogy az étterem ajtájában toporogtam. Nem lehet igaz. Egyszer nyitom meg a Tindert szökőévente, akkor is muszájból, és még csak egy rendes randipartner sem tudok szerezni. Hogy őszinte legyek, a profilja nem hazudott, és nagyon megnyerő volt. Kigyúrt felsőttest, tetoválások, stílusos és állatorvos! – tehát empatikus, állatbarát és valószínűleg gazdag. Már kezdtem elhinni, hogy megtaláltam a Tinder Jackpotot. Órákig készülődtem. A legdrágább sminkemet kentem a fejemre, és egy térdig érő, pánt nélküli, lenge, kék ruhát húztam magamra. Nyakamba gyöngysort akasztottam, szőke hajamat kontyba kötöttem. Még magassarkút is felvettem: „Azért Jamie-t az állatorvost meg kell tisztelni!”

Na, minden képzelődésnek lőttek, amikor megláttam őt. Ott ült a város legdrágább éttermében, egy asztalnál, közel a jobb oldali falhoz. Haja hátra volt fésülve, inge feszült kidolgozott testén. A felső gombok kigombolva. Arcán enyhe borosta. Karjain a fehér ing fel volt tűrve drága mandzsetta gombbal. Formás arcán flörtölős, piszkos félmosoly jelent meg, és szemében a legromantikusabb szenvedéllyel nézett. Csak nem engem. Szemeivel végigjárta a kiszemelt teljes testfelületét, majd a dekoltázsánál megállt. Mosolyogva figyelte, ahogy a pincér a háta mögül előre hajol, és vörösbort tölt a poharába. Amaz sem mutatkozott közömbösnek. A szőke, szeplős, húszas éveiben járó fiatalember teljesen elpirult vendége közvetlenségétől.

„Ó, de jó! Meleg. A férfi, akivel randira jöttem, meleg, és valószínűleg épp most esett szerelembe” – kicsit összeszorul a mellkasom. Itt nem én vagyok a főszereplő. Csak egy másodlagos karakter mások életében, a Fekete Péter a kártyalapok között. Nem is tudom, ez eddig miért az én szemszögemből íródott. Miért akarná bárki is egy összetört szívű lány monológját olvasni? Igaz is, bocsánat!

Évekig kerültem a gondolatot, de többé nem tudom. Amikor az a helyes pincérfiú elém lépett, és szalmaszőke hajába túrt, tudtam, hogy nekem végem van. Bár nem miatta vagyok itt, meglehet, hogy a sors miatta vezetett ide? A lány, akire vártam, már húsz perce késik. Lehet, nem is jön. És micsoda örült lennék, ha egy ilyen szépfiút elengedek?

– Mit hozhatok önnek? – kérdezte félénken. Arcán enyhe pír jelent meg. Az asztalra támaszkodva előre dőltem, és úgy néztem a szemébe.

– Az ön kedvencét kérem, kedves – mondtam önelégülten. A pincérfiú nyelt egyet, majd hebegve válaszolt.

– Elnézést, de én itt még nem ettem, nincs rá pénzem. Más körökben forgok...

– Akkor hozza ki azt, amit mindig is meg akart kóstolni, és elfelezzük – kacsin-
tottam, és hátradőltem a székekben. A srác rákvörös arccal bólintott, és elindult. Ahogy elhaladt mellettem, „véletlenül” megsimítottam az oldalát, mire megbot-
lott.

– De cuki – suttogtam mosolyogva, mikor már hallótávolságon kívül volt. Mi-
közben azért imádkoztam, hogy a partnerem elő ne kerüljön, kigomboltam az
ingem felső gombjait, ha visszajön a helyes pincér, kaphasson ízelítőt a mellemre
tetovált indákból.

Öt perc múlva ismét megjelent, vérvörös borral a kezében.

– E-ez jó lesz? – hebegte, miközben a mellkasom bámulta.

– Csodálatos! – mosolyogtam fel rá. Erre tétován visszamosolygott, amitől
gödröcskék jelentek meg kisfiús arcán. Amikor észrevette, hogy figyelem, megint
a füle tövéig elvörösödött, és a borosüveggel kezdett matatni, hogy lefoglalja a ke-
zeit. Jobb oldalamon állt, kicsit a hátam mögött. Onnan hajolt előre, hogy töltsön
a poharamba. Nem tudtam megállni, túlságosan jó érzés volt még jobban zavarba
hozni. Felemeltem a jobb kezem, és végigsimítottam a hasán a mutató ujjam há-
tával. A hasa ugrott egyet az érintésem alatt, a méregdrága bor pedig az abroszra
fröccsent. Én csak nyugtatóan rámosolyogtam, minden figyelmemet az arcára
fókuszálva, amíg töltötte a bort. Már majdnem a pohár pereméig töltötte, amikor
szilánkok zaja törte meg a köztünk kialakult feszültséget. Ahogy az étterem túlsó
vége felé fordítottam a fejem, egy világoskék ruhás, kerek szemű lányt pillantot-
tam meg. Szőke haja masnival volt összekötve. Rendesen kicsinosította magát, és
jól is állt neki. Én viszont inkább visszafordítottam a tekintetem a pincéremre.
Ő azonban sokkosan bámulta a lányt. Visszakaptam a fejem. A lány arcán finom
szeplők ültek, ugyanúgy, mint a pincérnek.

– George? – szólalt meg csengő hangján.

– Emmie? – kérdezett vissza a srác rekedten.

Várjunk, mi történik? Emmie? Ez a neve a lánynak, akivel ma találkoznom kel-
lett. Megfordult, és kiszaladt az étteremből.

– Basszus! – suttogott fölöttem a pincér, és a lány után szaladt. A kötényt ki-
oldotta, és maga mögé, vagyis felém dobta. Én villámgyorsan utánakaptam és
magamhoz vettem. Olyan volt, mint egy lassított felvétel. Az üvegajtón át láttam,
ahogy az utcára érve körülnézett, beletúrt a hajába, majd a lány után iramodott.

– Meleg vagy? – tört nekem rögtön Emmie, amint utolértem. Nem tudtam hirtelen mit válaszolni. Az ajkamba haraptam.

– Azt hittem, mindent megosztunk egymással! – folytatta az ikertestvérem.

– Mégsem tudtam, hogy itt leszel ma... – mordultam vissza.

– Randim van – rivallt rám –, vagyis lett volna, ha nem lopod el a partnerem!

Megállt bennem a vér, majd mind az arcomba szökött. Ismét az ajkamba haraptam és a hajamba túrtam. Hirtelen sietős léptek hangzottak fel a hátam mögül. Mindketten arra néztünk. A férfi volt az. Egyik kezében a zakója, másikkban a szerencsétlen kis kötényem. Ismét elpirultam, és éreztem, ahogy Emmie engem bámul. A férfi lelassított, és kényelmesen odasétált hozzám. Megremegtem. Inkább a letaglózó látványtól, mint a hidegtől. Erre izmos karjával a vállára perdítette a kötényem, a másikkal meg zakóját az enyémre terítette. Ezután enyhített kemény tekintetén, majd rám kacsintott. Emmie mindezt tátott szájjal nézte csupasz vállával, lenge kis ruhájában. Már vártam a sorscsapást, ám ő csak becsukta a száját, és mintha maga sem hitte volna el, hogy ezt valaha kimondja, játszott közömbösséggel megszólalt.

– Te uram ég, de cukik vagytok!

Ismét elpirultam, aztán a férfire néztem, aki mosolyogva vállat vont.

– Na, csináljatok már valamit, ne várassátok a közönséget! – sürgetett az iker-tesóm.

Dühösen rápillantottam.

– Jamie vagyok! – nyújtotta a kezét a férfi. Bizonytalanul néztem a szemébe. Ekkor Emmie mögém lépett, és kezeit a magasba lendítve az oldalával megbökött. Ahogy Jamie karjai közé dőltem, elsétált mellettünk, és felénk kacsintott.

– Még megköszönitek.

Otthagytam az utca közepén a testvéremet és a randipartneremet. Tehát így lettem Kupidó. Bár nem találtam meg az igaz szerelmet, remélhetőleg meg leszek hívva az esküvőre.

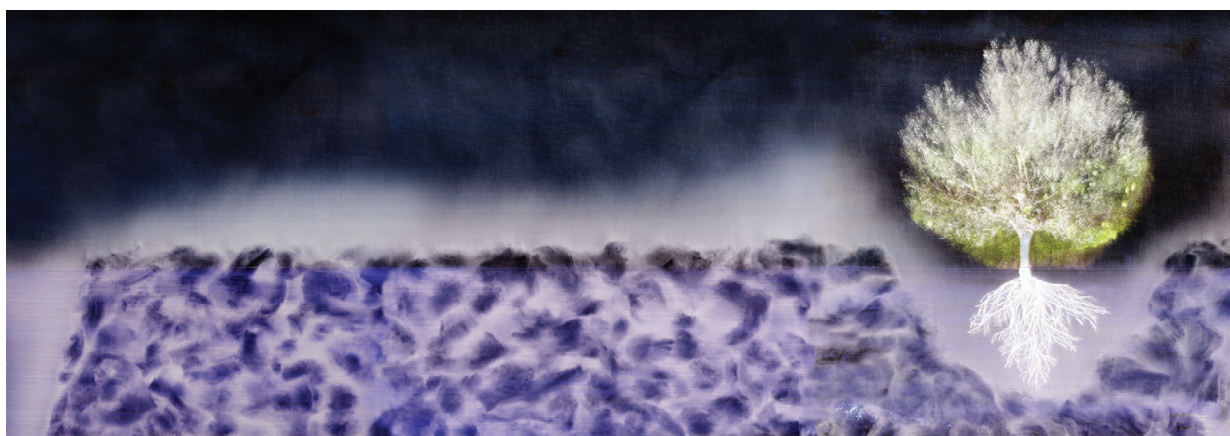
Fűszálak között

Nem siet a nappal,
a reggel pihen
a harmatba bújt
fűszál mögött.
Bogár ballag,
nem kérdez semmit,
csak megy
biztosan, tudja
az irányt.
A föld melege
átjárja a talpam,
árnyékként követ
egy kóbor madárdal.
Senki se néz,
senki se szól,
mégis minden
figyel.

Nem kér sokat
a világ – csak fényt,
hogyan levélre csússzon,
kavicsra üljön
a pillanat.
Ma is ugyanúgy
fut a szél,
mint ezer éve –
nem vár tapsot,
nem szól vissza.
Szirmok nyílnak
hangok nélkül,
s olykor elég
a csend is.

Szirtek közt járok,
nem tartozom ide,
mégis tart az élet,
még egy darabig.

Nem hoz hírt a szél,
csak jár-ke-
l a régi ösvényeken,
bokrokat fésül,
hallgatni tanít.
Fűszálak hajlanak,
nem törnek el,
minden mozdulat
elmúlik egyszer.
Egy madárraj
vonalat rajzol
az égre.
Kérdezném,
miért
vagyok jelen,
mint a moha
a régi kő alatt.

Mayer Éva: Továbbított üzenet X.

Anyám mosolya

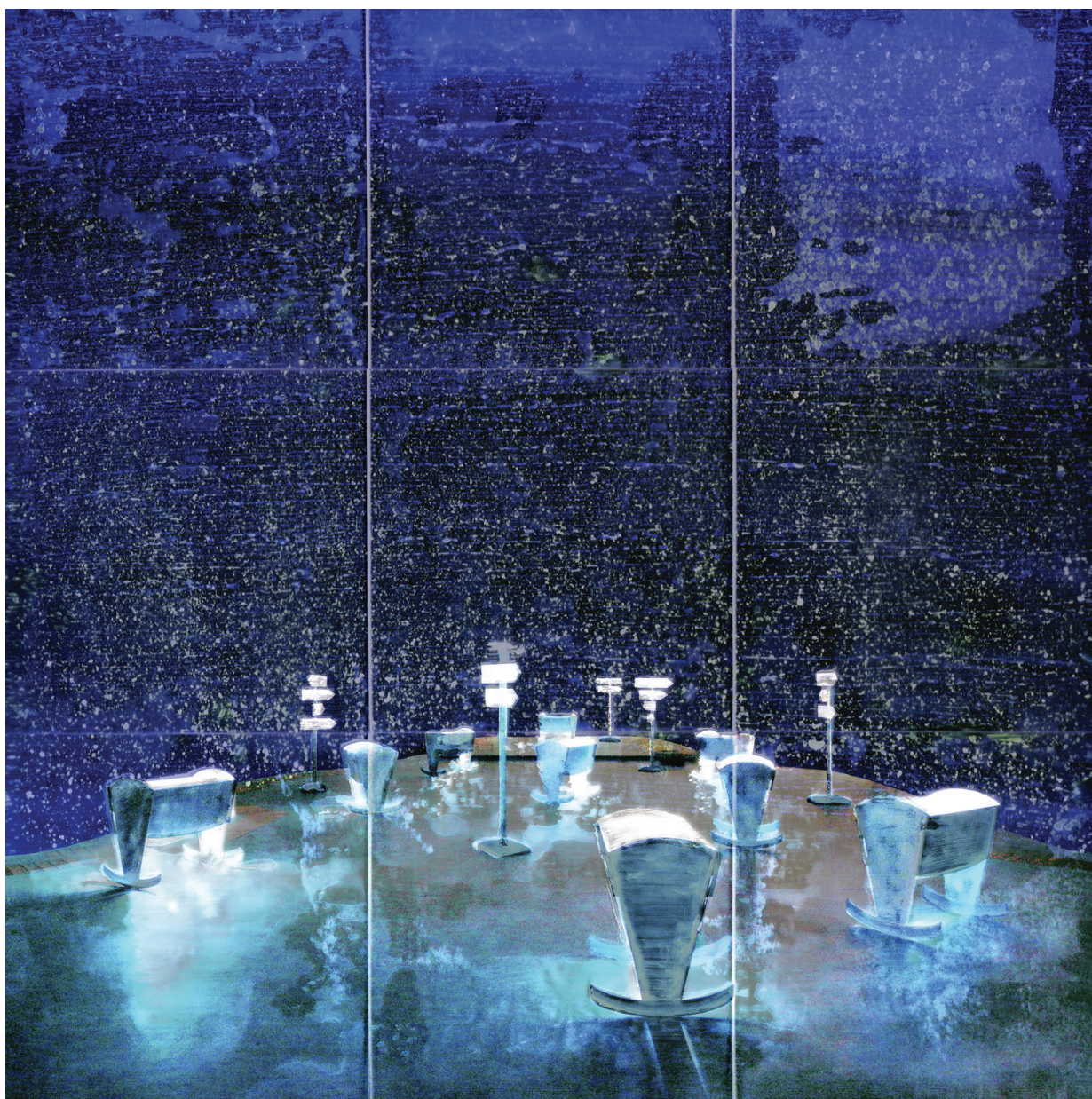
A nap foltokat rajzolt az útra, amelyek egyre kisebbedtek, ahogy az erdő sűrűsödött. Még hallatszott a kakaskukorékolás a faluból. A lábam alatt az apró faágak reccsentek, majd törötten feküdtek a kocsúton. A madarak hirtelen felreppentek, amikor valami megzavarta őket. Egy hatalmas tölgy koronájába bújtam, onnan lestem az érkezőket. Halk zörgés, szófoszlányok jelezték, hogy egyre közelebb vannak hozzám. Megismertem Berci sapkáját, mindig valami madártollat tűzött bele. Állítólag ez megvédte a gonosztól, és még szerencsét is hozott. Nem hittem ezekben a babonákban, viszont Bercire és a többiekre kifejezetten hatással voltak ezek a furcsaságok. Néha nálunk húzták meg magukat, majd időnként továbbálltak. Anyu szerint ők partizánok, akik harcoltak a hétköznapi emberekért, olyanokért, amilyenek mi is vagyunk.

Párszor németül beszélő katonák álltak meg nálunk a faluban teljes fegyverzetben. Nem maradtak sokáig, viszont nem szívesen láttuk őket. A ház mögötti kemencében sütött nekik kenyeret a nagyi a szomszéd nénikkel. Míg ott voltak, nagyon komoly volt a hangulat. Amíg egyesek falatoztak a többiek végigsétáltak a kerteken, és volt, hogy a pincékbe is bementek. Megcsodálták a termést, majd több mint a felét felpakolták maguknak, és elvitték.

Távozásuk után egy héttel Berciek jelentek meg ismét. Igaz kicsit koszosak voltak, de ezt hamar orvosoltuk. Együtt múltattuk az időt, amíg lehetett. Ilyenkor anyu sokat mosolygott, hitte, hogy hamarosan vége a háborúnak, és gyakran simogatott meg minket szeretetteljesen. Pityu, a bátyám hirtelen fellángolásból Berciekhez akart csatlakozni, viszont a többiek igyekeztek lebeszélni róla. Fiatal volt még, alig tizenöt éves. Pisti nagyon megsértődött, és szokásához híven az erdőbe bandukolt. Még keveredett benne a tenni akarás és a bizonytalanság, viszont egyet biztosra tudott, nem akar ölbetett kézzel ülni, és nem szerette a fura nyelven beszélő katonákat. Berci viszont a példaképe lett.

Dörgések zaja hallatszott ki az erdőből. Nem hagyott nyugtot ez nekem, anyám tiltása ellenére besomfordáltam az erdőbe. Fittyet hányva az óvatosságra mind messzebbre kerültem a falutól. Elővettem a csúzlit a zsebemből, és megcéloztam vele pár madarat. Valaki futólépésben közeledett felém, amikor oda fordultam, mosolyogni kezdtem: „Pityu, téged kereslek...” – mondtam, de nem fejeztem be a mondatot, mert újabb dörrenés hallatszott. A madarak hatalmas suhogással reppentek szét. Pisti a lábam elé esett. Azt hittem megbotlott, mondtam neki ne

viccelődjön már, keljen fel. Még párszor megszólítottam, majd odaléptem hozzá, hogy felsegítsem. A kezem ragacsos lett, vérvörösre festette a bátyám vére. Rázni kezdtem, hogy térjen magához, de már nem mozdult. Hazáig szaladtam, otthon anyám elé rogytam, és elzokogtam: Pisti nincs többé, meghalt. Azon a napon láttam utoljára mosolyogni anyámat.

Mayer Éva: Paradicsomon kívül

Lélekfonál

Van benned valami, ami bennem él,
Mint csend a zajban, mint árnyék a fény,
Nem mondja szó, csak a rezdülés,
Ahogy két lélek összeér.

Lépteid nyomán nő bennem a táj,
Minden seb helyén virágfa áll,
Tőled tanulom újra a világot,
Milyen, ha nem félek, ha nem várok.

Tudom, hogy múltunk törékeny üveg,
De minden repedésben fény remeg,
S ha újra hibázunk – ne félj, lehet –,
A csodák is gyakran tévednek.

Látod, már nem csak kereslek,
Benned is otthonra lelek,
És ha elbukunk százszor, újra kelünk,
Mert csodává válunk, ha hinni merünk.

Lehetne a pad az enyém?

Pozsony. Belváros. Egy aprócska park bal oldalán van egy pad, az én padom. Nem kivételes, nem különleges, csak egy egyszerű városi ülőhely. Mégis megtaláltam a varázsát. Hetente többször tartok ott egy-egy kisebb szünetet az egyetemi óráim között. Az idő olyankor elfelejt sietni. Emberi hangok zenéje járja át a parkocskát: a gyerekek kacagnak, egy utcazenész harmonikasólót játszik, barátok köszöntik egymást. Minden olyan nyugodt, kiegyensúlyozott.

A minap, épp a jegyzeteimet bújtam a májusi melegben. A nap fénye átszűrődött a tölgyfa levelei között, és a szökőkút csobogó vizére vetődve apró szivárványt alkotott. A kőkacsák már-már táncot jártak a vízen. Fiatalok lepték el a többi padot is, gondolom ugyanazon okból, mint én, kikapcsolódtak. Kellemes. Ez járt a fejemben. Láttam egy idős házaspárt elsétálni előttem, szorosán egymásba karolva, s tudtam, a szerelmükön máig nem esett csorba. Délután volt. Az iskolások kisebb csoportokba verődve hazafelé tartottak, egymás szavába vágva vitatták meg a nap eseményeit. Néhányan gördeszkán gurultak, mások versenyt futottak. Mindnyájan gondtalanok és boldogok. Kicsik érkeztek a szüleikkel, mosolyogva figyelték a víz játékát.

Lágy szellő fújta le az ölemből a jegyzeteimet, és mikor hajoltam volna utánuk, egy kéz már elkapta és felém nyújtotta. Egy szerénynek tűnő srác a kéz gazdája, kedvesen rám mosolygott, én visszamosolyogtam, ő bólintott és továbbállt. A következő pillanatban kétcopfos kislány állt meg előttem, felém intett, majd visszafutott az édesanyjához. Lassan visszatértem a jegyzeteim olvasásához, és vártam, hogy a barátnőm visszatérjen egy adag kávéval, a tőlünk pár méterre lévő kávé standtól...

Aztán kinyitottam a szemem, és sóhajtottam egyet. Az elképzelt jelenetek elmosódtak, lassan semmi sem maradt belőlük. A villamosmegállóban álltam, és a mögöttem lévő parkot figyeltem, ahol a szökőkút tele volt szeméttel. Kopott, törött kőkacsák szomorkodtak a peremén, mellette a rozoga padon pedig épp egy hajléktalan feküdt. A kellemes környezet a paddal, amit rendszeresen látogattam, csak ábrándkép. Valójában nem is tudom elképzelni, hogy egy napon megtörténhet, hogy egy kellemes környezetben rajta üldögélek.

Az emberek zajosak, kellemetlenek és szomorúak. Rohanó világ ez, az időnek semmi esélye lelassulni. Ám az a pad mégis jelent nekem valamit: minden nap, mielőtt felszállnék az egyes villamosra, elképzelem, hogy az enyém, amikor épp szünet van az óráim közt, és felsóhajtok.

Tizennyolc dénár

Nem sokkal azután történt, hogy Károly király fönségesen felékesített holttetemét márvány szarkofágba helyezték, és hogy a fiát, Anjou Lajost megkoronázták ugyanott, a fehérvári bazilikában. Szolnoki Pista éppen egy jókora kupa pincehideg prágai seritalt élvezett, ami különösen jólesett neki a nyárvégi melegben. Akkor már szépen fölvitte az Isten a dolgát: Lackfi István egyik rábízott várának belső udvarában ült, kényelmes tábori karosszékben, mindkét lábát egy kis hordócskán pihentetve. A kecskelábú asztal jobboldalt esett neki: azon támasztotta a könyökét, egy pillanatra sem eresztve el a szépen munkált cserépkupát. Elégedetten figyelte, ahogy Lackfi elsőszülöttje, a süldő Dénes az aznapra kirótt lovagi testedzését végzi: létrán csimpaszkodik alulról, falat mászik, lóra fel és lóról le ug-rál, körbefutja az udvart – mindezt teljes láncvértetben, nyitott sisakkal a fején.

– Mikor kapok végre én is egy jó kupa sert, Szolnoki? – állt meg előtte az ifjú lihegve. – Miért csak te élvezkedsz itt, miközben én mindjárt szomjan pusztulok?

– Mondtam már neked, Dénes – nézett rá lapos pillantással a férfi –, hogy amíg nálam tanulsz, a megnevezésem István úr, esetleg Szolnoki mester! Ez az egyik. Ha pedig majd te is verekedtél annyit az apád meg a királyod zászlaja alatt, mint én, akkor majd te fogod élvezettel szopogatni a csehek malátafőzetét, és a rád bízott kölkök fognak a várudvarodon izzadni.

– Ez az apám várudvara – önérzeteskedett Dénes, tizennégy éve minden pimaszságával. – A kapu fölött a király lovászmesterének ezüstsárkányos címerpajzsa függ. Magyarország fehér sárkányáé. Nem a tiéd, Pista uram.

– Na, most aztán fogd be azt a túl nagyra nőtt lepénylesődet, mert úgy segg-be rúglak, hogy csupa csillagot fogsz látni annak az ezüstsárkánynak a helyén! – Pista keményen beszélt, az arca azonban szinte unott maradt. – Menj, fogd a szekercét, és daraboljad fel azt a halom tűzifát amott! Ha végeztél vele, húzhatsz magadnak vizet a kútból.

Dénes tűzvörös képpel, fújtatva fordított neki hátat, de nem mert többet ellenkezni: két marokra fogta a fejszét, és dühösen aprította a tüzelőt. Ez is ugyanúgy feladatai közé tartozott, mint a kovácskalapács emelgetése, vagy a báránybuca és a hengergóc vetése – és persze mindenekelőtt az engedelmesség.

Szolnoki felhajtotta a sörét, de már nem kívánt többet. Nagy ritkán jutott csak eszébe, hogy vajon milyen élete lenne, ha megházasodott volna, és siheder korában nem sebesül meg úgy, hogy attól képtelenné válik az utódnemzésre. Élvezte az életét, amelynek jóformán minden óráját kitöltötték a feladatai vagy a cimbo-

rákkal való tivornyázás, de azért néha megsuhintotta az érzés, hogy vajon milyen lehet apának lenni. Ahányszor azonban Dénes rossz fát tett a tűzre, vagy éppen nekiállt vele szemtelenkedni, Szolnoki hálát adott az égnek, hogy sosem lett saját családja.

Már éppen azon gondolkodott, hogy ő maga húz a kútból egy veder vizet, és jól nyakon önti vele a fiút, amikor a kaputorony magasából kürtszót hallott felzengeni. Vendég érkezett, nem is akárki: Lackfi István, Magyarország fehér sárkánya.

Az öreg Lackfi szemmel láthatóan sietett. Épphogy csak leugrott a lováról, de az istállószolgáknak nem engedte, hogy lenyergeljék a hátságát: itassák és abrakoltassák meg, mondta, de egy óra múlva tovább is megy. Díszes kísérete is csak ott várta meg az udvaron, hogy a királyi lovászmester megbeszélje a dolgát Szolnokival.

– Ne idekűnn, Pista – szólt a zömök, izmos nemes. – Nem akarom, hogy akárki fülébe jusson a mondandóm.

– Menjünk fel a kisebb étkezőbe – javasolta Pista. – Van sör, bor, és bőven maradt az ebédre felszolgált hideg sültekből.

Lackfi lopva odapillantott a nyeregben várakozó embereire. Azt mondta nekik, nincs idő lakmározni, mindenki harapjon valamit csak úgy, a tíz körme közül, amit a tarisznyában hozott magával az útra.

– A hideg sült nagyon is jól hangzik – veregette vállon Szolnokit. – Ha némi cipó is akad mellé, az még jobb.

Dénes is ment volna, de Pista rászólt, tartson némi hadi bemutatót az uraknak, amíg a felnőttek megbeszélik a fontos dolgokat. Az ifjú morcos pofával fogadott szót – ugyanakkor örült, hogy az aznapi feladatok sorában végre a fegyveres gyakorlatokhoz érhetett.

– Nincs sok időm – harapott a sült ürücombba Lackfi, miután helyet foglaltak odafent –, mert Lajos király temérdek dolgot akasztott a nyakamba.

– Nem csodálom, uram – öntött neki egy pohár bort Szolnoki. – Lajos urunkat még csak egy hónapja koronázták. Tenger feladattal járhat átvenni egy birodalom kormányzását. Miben lehetek a segítségedre?

– Ezt szeretem benned – bólogatott teli szájjal Lackfi. – Hogy sosem kell udvarolni meg körtáncot járni, ha veled beszélek: rögvest belecsaphatunk a dolgok közepibe.

A fehér sárkány lenyelte a falatot, ivott rá némi bort, aztán a keze fejével letörölte hatalmas, lekonyuló bajuszát.

– A kapuadóról van szó – mondta, és ivott még egy kortyot. – Te is tudod, mi az...

– Hogyne tudnám – felelte Szolnoki. – Minden olyan portának be kell fizetnie a kamarába évenkénti három garast, amelyiknek a kapuján átfér egy jól megrakott szénásszekér. Hol itt a gond?

– Van egy falum, innen kétnapi járóföld délkeletre. Rendes, tisztességes emberek lakják – mesélte Lackfi. – Fizetnek mindent, szépen, ahogy kell. A terménybeszolgáltatással sincs elmaradásuk. Hanem a kapuadó...

– Hadd találjam ki, uram: azt kívánod, hogy menjek oda, és döngöljek ki belőlük három garast.

– Nem egészen – csóválta a fejét a főlovászmester. – Az a három garas mostanra tizenyolc dénár adóssággá nőtte ki magát.

Szolnoki elkerekedett szemmel füttyentett.

– Lehet ezt úgy is intézni, hogy odamegy egy csapat fegyveres, felégeti a termőföldet, elvágja a malom kötelét, és felkoncol néhány falubelit – folytatta Lackfi.

– De ilyet csak a megátalkodott, minden hájjal megkent féleszű fajankók tesznek. Mi jó szolgálna nekem abból, ha tizenyolc dénár adósság miatt még nagyobb kárt okozok, végső soron saját magamnak? Nem, ilyesmit csak a Becseiek meg a hozzájuk hasonló tetentók marhák végeznek. Én azt akarom, hogy elébb derítsd ki, miért marad el a kapuadó, és utána szedd be a pénzt. De azt aztán beszded az utolsó garasig! – emelte fel szigorúan zsírtól csillogó mutatóujját.

– Nincs miért aggódnod, uram – biccentett Szolnoki. – Megtudakolom, amit meg kell, aztán hozok a kamarába tizenyolc dénárt.

Lackfi István megköszönte, aztán még gyorsan harapott néhány jókora falatot, leöblítette a maradék borral, és menni készült.

– Vidd magaddal Dénest is, hadd tanuljon a fiú!

– Mindenhová magammal viszem – felelte Szolnoki. – Meglásd, uram, szépen kikupálódik majd mellettem!

– Tudod, Pista, ezt az ügyet már rég el kellett volna intéznem – nézett Lackfi gondterhelt ábrázattal régi hű emberére. – Bőjtelő hava óta tudom, hogy adósságot halmoztak fel. De elébb ki akartam várni a tavaszt, aztán meg Károly úr lett rosszul és mind rosszabbul. Aztán meg, hogy a király eltávozott... – Nehezet sóhajtott, de nem fejezte be a gondolatát. – Jut eszembe – oldott le az övéről egy kisebbfajta bőrszényt –, ez a tiéd. Kicsit több is, mint legutóbb. Elégedett vagyok veled, Pista. Örülök, hogy az én zászlóm alatt szolgálsz.

– Köszönöm, uram! – vette el a pénzt Szolnoki. – Sosem cserélném el a lobo-gódat senki máséra.

– Remélem is. Ami pedig a kapuadó dolgát illeti: *sine effugione sanguinis*. Ha csak egy mód van rá.

– Vérontás nélkül, értettem.

Fertályóra múlva ő is, Dénes is a mellvédről nézték a távolodó lovasokat. Ad-digra arról is pontos tájékoztatást kaptak, hogy merre találják a falut.

– Holnap indulunk – közölte Szolnoki. – Mára vége a leckének.

– Ha nem fizetnek – pillantott rá izgatottan Dénes –, megbotozhatok közülük egynéhányat?

– Meg ám az eszed világát! – fortyant fel a tanítója. – Menj, és inkább mosakodjál meg, mert úgy büzlesz, hogy még a disznók is elszaladnak előled! Ölts tiszta ruhát, aztán még ma este készülődj össze az útra! Korán reggel indulunk.

Szolnoki úgy vélte, bőven elég, ha öt könnyűlovast visz magával kíséret gyanánt – azokat is csak a miheztartás végett. Jó idő volt, a kis kompánia a napsütést és a langymeleg szellőt élvezve, csendesen poroszkált az úton. Egy idő után valaki nótára gyűjtött – azt előbb csak ketten folytatták, majd mindnyájan énekeltek, hogy könnyebben teljen az idő. Amikor a gyomruk korgása csalhatatlanul jelezte a közelgő délidőt, kicsit megfuttatták a hátasaikat: jókora porfelhőt felve nyargaltak a száraz, kövecses földúton, hátha így ebédre odaérnek a következő fogadóhoz, és meleg ételt ehetnek a magukkal hozott száraz elemózsia helyett. Szerencséjük volt: a nap már éppen delelőre hágott, amikor kikötötték lovaikat a keresztúttól nem messze álló épület mellett. Az ugyan nem volt sokkal nagyobb egy falusi kocsmánál, de a célnak éppen megfelelt. Le tudtak ülni egy rönkfából hasított, hosszú asztalhoz, és ihattak egy-egy jókora korsó felvizezett bort, amíg a lovaikat kicsapták a fűre legelni. A fogadósne frissen gőzölgő szalonnás árpakását szolgált fel nekik, és Lackfi Dénes kérésére még egy csupor hideg tejfölt is kerített a veremkamrából.

– Így már jó – kezdte lapátolni az ételt Dénes. – Sokkal ízletesebb, és jobban is csúszik!

– A gazember mindenedet! – nevetett fel Szolnoki. – Még a nemesi rangodat sem kell fitogtatnod. Elég az a csibészes mosolyod, hogy máris megnyíljon a kamraajtó!

Dénes önelégült büszkeséggel tömte tovább a fejét. Addig sem gondolt ugyan magáról keveset, de az korábban még nem jutott eszébe, hogy milyen vonzó lehet a fehérszemű szemében. Ami igaz, az igaz: szép szál legény volt, máris magasabb, mint az apja, és izmos, daliás alkatával többnek látszott tizennégy esztendősnél. Ahogy ott evett, és Szolnoki meg a másik öt katona pajzán megjegyzéseit hallgatta, szöveget ütött fejébe a gondolat: talán itt az idő, hogy férfitá váljék... Az csak tovább bátorította, hogy kétszer is elkapta az igencsak szemrevaló fogadósne kedves pillantását. Elgondolkodott: ha már úgylátva előnyös helyzetben van, az csak még több vizet hajthat a malmára, ha elárulja az asszonynak, hogy ő nem másnak, mint a híres fehér sárkánynak az ivadéka.

Hamarosan már nem is volt képes másra figyelni, csak a fogadósne ringó csípejére, telt kebleire, kellemes homokóraalakjára. És mire kiürültek mind a tálak és korsók, veres képpel felpattant az asztaltól, hogy a kívánatos nőszemély nyomában eltűnjön a fogadó félhomályában.

– Nem kéne megállítani, uram? – kérdezte az egyik könnyűlovas.

– Hagyd csak! – somolygott Pista. – Ebből is tanul ez a keményfejű kissárkány.

– Teljesen elöntötte az agyát a mag – jegyezte meg kacagva egy másik lovas. – De hát az lenne a furcsa, ha ez nem így lenne az ő zsenge korában...

Dénes perceken belül visszatért. Morcos képpel, bal orcáján a fogadósné tenyerének jól felismerhető nyomával.

– Látom, bőven van még mit tanulnod, sárkányfi! – mondta Szolnoki. – Sebaj, az asszonyok tanulmányozásához egy egész élet sem elég. Nem véletlen, hogy ilyesmit még a híres talján egyetemeken se tanítanak. Nem része a hét szabad művészetnek. Az asszonyokat megérteni sokkal nagyobb tudomány.

Az esti táborverést követően, a kis tüzet körbeülve derült ki, hogy a kíséretüket adó öt lovas egyike éppen abból a faluból származik, ahova a kapuadó dolgában igyekeznek.

– Másfél esztendeje jöttem el onnan, hogy beálljak Lackfi nagyuram seregébe – mesélte a fiatal férfi, akit Tiborcnak hívtak. – Akkor már Lóránt koma volt a falunagy jobbkeze, sokak szerint a jobbik esze is. Afféle fő tanácsadó, holott mezítlábas, nincstelen pórnak született. Az esze azonban magasra emelte. Egy kis furfangért sosem kellett a szomszédba mennie...

– Úgy gondolod tehát – töprengett hangosan Szolnoki –, hogy miatta nem érkezett meg soha a kapuadó?

– Én csak annyit tudok, hogy Lóránt koma mindig kisüt valami turpisságot – vont vállat a katona. – Már az is félrevezeti az embert, ahogy ő saját magát hívhatja: nem komája ő senkinek, aztán látod, kapitány uram, még másfél esztendő távollét után is ez jön a nyelvemre, hogy Lóránt koma, amikor róla beszélek...

– Mesélj erről a Lórántról! – kérte Pista. – Vagy Lóránt komáról, ha így jobban tetszik.

– Hát – tűnődött el a katona –, talán az volt a legnagyobb tréfája, amit azzal a három diákkal művelt...

– Nosza hát – bátorította Szolnoki –, add elő a történetet!

– Akkor történt a dolog, amikor még csak süldő kölyök voltam – emlékezett vissza Tiborc. – Három diák érkezett a faluba. Átutazóban voltak, és rögvest célba vették a csapszéket, ahogy megérkeztek. Kis pelyhes bajuszkájuk volt, meg némi szőrpamacs a pofájukon szakáll gyanánt, de igencsak magasan hordták az orrukat. Lóránt koma valószínűleg éppen ezért ült oda éppen melléjük, és csak feszedezett meg böcsködözött, hogy tőle aztán bármit kérdezhetnek, őt biz' nem fogják meg semmivel. Ment is a nagy okoskodás, hogyaszongya, hány nap a világ, amire Lóránt koma rávágta, hogy mával is éppen egy nappal kevesebb. Meg hogy hol terem a jó erkölcs. Arra meg azt felelte, hogy megterem a virág a gazban is.

Néhányan jóízűen felnevettek a tűz körül. Szolnoki Pista mosolyogva, Lackfi Dénes komoly tekintettel figyelt.

– Elég az hozzá – folytatta Tiborc –, hogy végül rendesen rászedte őket. Azt mondta, az ő süvege varázserővel bír, és hogy be is bizonyítja nekik. Csak előtte elfut hátra, a szemétdombhoz, mert a serény poharazgatás közepette megtelt a hólyagja. Meg is kerülte a kocsmát, de a hátsó ajtón visszalopakodott az ivóba, és megsúgta a kocsmárosnak, hogy pontosan milyen összeg magasságáig öntögessen nekik, azon túl egy csöppet se. Mire aztán visszatért a diákok asztalához, a megbeszélte pénzösszeg már ott lapult a süvege alá rejtve. Ittak, ittak egész este, aztán a sokadik kancsó után a kocsmáros szól, hogy ideje lenne fizetni. Akkor Lóránt koma lekapta fejről a süvegét, és pontosan annyi pénzt szórt belőle az asztalra, amennyit az elfogyasztott italmennyiség kóstált. Az akkor már rendesen megittasodott diákok egy kisebb halom pénzért vették meg Lóránt koma öreg nemez-süvegét. Nem is láttuk őket egy ideig, de valamivel több mint két hónap után dühösen visszajöttek. Kiderült, hogy valahol Budán vagy Esztergomban jókora mulatságot rendeztek, hordószám rendelték az italokat, meg saroglyán hozatták a húsokat, a végén meg persze hiába rázogatták a bűvös tökfödőt...

A kis kompánia egyre hangosabban nevetett a tűz körül.

– Amint végre ledolgozták a tartozásukat, jöttek, hogy tisztességesen elagyabugyalják Lóránt komát. Az viszont fölfeküdt otthon a nyújtópadra, az asszony letakarta szemfödővel, gyertyákat gyújtott, keservesen jajgatva siratta elhalt férjurát.

– Hát a diákok? – kérdezte az egyik katona. – Mihez kezdtek?

– Orrukat lógatva továbbálltak – érkezett a felelet. – Mi mást tehettek volna? Szóval ilyen ember ez a Lóránt koma. Van egy hosszú heg a nyakán: állítólag egyszer majdnem fölakasztották, de még a bitóról is képes volt lefecsegnie magát. Ha tehát valami furfangos okoskodás rejlik a hiányzó kapuadó mögött – zárta a mondókáját Tiborc –, akkor egész biztos, hogy Lóránt komának köze van hozzá.

Amikor belépett a falunagy házába – merthogy Lóránt koma akkor már nem pusztán jobbkeze volt az előljárónak, hanem ő maga viselte a falu első emberének tisztét –, Szolnokit nem lepte meg az elé táruló látvány. A zsalukat minden ablakon betették, az összes helyiségben félhomály uralkodott. Lóránt koma szemfödővel takarva, mellkasán összekulcsolt kézzel a tisztaszobában feküdt. Körülötte mindenütt gyertyák lobogtak, asszonya a falon függő feszület előtt térdepelt, és hangosan jajgatva imádkozott.

– Hát későn érkezünk – nézett össze Pista a mosolyát rejtegető Tiborccal, majd odafordult Déneshez, és a fülébe súgott valamit. A fiú értetlen arcot vágott, de engedelmeskedett: kifordult a szobából, majd hamarosan egy frissen lemetszett ággal tért vissza. Karhosszú, ujjnyi vastag, hajlékony ág volt az, Dénes gondosan kiválasztotta a legjobb darabot. Szolnoki elvette tőle, és se szó, se beszéd, akkorát vágott vele a tetszhalott ember mezítelen talpára, hogy az ordítva ült fel az ágy-

ban. Letépte magáról a szemfödőt, ránézett a vigyorogva álló Szolnoki Pistára, és rögvest hálálkodni kezdett.

– Nagyuram, téged maga az Úr küldött! – kiabálta, majd kiugrott az ágyból, és térdre vetette magát Szolnoki előtt. – Jézus Krisztus óta nem látott a világ efféle csodát! A szent vessző érintésével visszaparancsoltad lelkemet az életbe, pedig már elhagytam ezt a szerény porhüvelyemet! Kérj bármit, megveszem tőled a botot, és világgá megyek, hogy bizonyítsam vele az isteni erőt e földön! Kérj érte bármi pénzt, megfizetem!

– Engem valóban az úr küldött, Lóránt koma – szólalt meg halovány mosollyal az arcán Szolnoki. – Méghozzá ennek a falunak a törvény szerinti ura: Lackfi István, a király lovászmestere, akinek jómagam a szerviense vagyok. És én pontosan tizennyolc dénár megfizetésére kötelezlek – de nem a botért, azt felőlem ingyen is megtarthatod. Hanem a kapuadó...

– A kapuadó? – emelkedett fel döbbséppel a férfi. – Ez a falu minden adót beszolgált, amit csak a törvény előír!

– Csakhogy a falu egyetlen portája után sem érkezett meg az adó, méghozzá hosszú idő óta – vágta rá Pista. – Megelőzött a híred, Lóránt koma. Hitem szerint nem tévedek sokat, ha úgy gondolom, a kapuadó éppen azóta maradt el, amióta te az előző falunagy jobbkeze lettél.

– A kapuadót nálunk egyetlen porta sem köteles befizetni – ütötte a vasat Lóránt koma, akinek a nyakán valóban ott húzódott egy rég behegedt seb, ezt Szolnoki rögtön észrevette, amióta a falunagy „föltámadott”. – Mindnyájan hűségesek vagyunk Lackfi István úrhoz, ahogy őfelségéhez, Károly királyhoz is!

– Már Lajos úr a király – világosította fel Pista. – Anjou Károlyt eltemették Fejérváron, a fiát pedig rögtön utána meg is koronázták.

– Éljen hát soká Lajos király! – vetett keresztet Lóránt koma.

– Éljen, éljen – bólogatott erre Szolnoki. – Most azonban halljam: miért maradt el ennyi ideg a kapuadó?

Amikor Lóránt koma egy jókora csúrból előhozta a falu szénásszekerét, Szolnoki egyszeriben mindent megértett – és miközben ő a feltörni készülő nevetését fojtotta el, a falunagy képen rendkívül büszke kifejezés honolt. Négy ökörrel húzatta ki azt a gigászi tákolmányt, melynek úgy feszített a bakján, mintha soha nem lett volna még boldogabb és elégedettebb. Szolnokinak és kíséretének el kellett árnyékolnia a szemét, hogy ne tűzzön bele a nap, ahogy felfelé néztek Lóránt komára. A bak ugyanis olyan magasan volt, mintha a falunagy valami padlás küszöbén ücsörgött volna.

A szekér ijesztő méreteket öltött. Iszonyú széles volt, a kerekei malomkeréknek is beillettek volna – ki tudja, egykor talán azok is voltak. Hogy elég magas legyen, mindenféle-fajta deszkadarab, hasított rönk meg uszadékfa bele volt szegelve jó

erősen. Ha az ember elég messziről nézte, úgy tetszett, mintha a bakon ülő ember összezsugorodott volna, és az előre befogott ökrök is csak pici borjak lennének.

– A törvény betűje szerint minden olyan porta köteles kapuadót fizetni – kiabált le a magasból a falunagy –, amelynek a kapuján átfér egy megrakott szénászekér. Hát nézzétek meg, uraim: a mi falunk szekere üresen sem fér át egyetlen kapun se! Amikor megrakjuk szénával, az ökrök végighúzzák az úton, és megállnak minden egyes porta előtt. Úgy kell mindenkinek villával leszedni róla annyit, amennyire az udvaron szükség van. És minthogy ez a falu egyetlen szénászekere – vont a le a következtetést a férfi –, itt mindenki csak ezzel hozat magának szénát. Ha a királyi udvarban még mindig a kicsi fajta, régi szekereket használják, és a törvény azokra vonatkozik, úgy a falu nevében bocsánatot kérek őfelségétől. Nem tudhattam, hogy Visegrádra még nem jutott el az új, nagyobb teherbírású szekér.

Miután Lóránt koma végzett a különleges bemutatóval, félrevonult Pistával, hogy egy kupa sör mellett megbeszéljék az adó dolgát.

– Nos? – kérdezte Dénes, amikor hazaindultak.

– Eztán nem lesz semmiféle gond – mondta Szolnoki. – A falunagy biztosított felőle, hogy eztán minden évben elküldi a kiszabott kapuadót.

– Jól tetted, hogy nem engedted ebből – bólintott komoran a fehér sárkány előszülöttje. – Mi lett volna a következő? Rendes tyúktojás helyett kifújt, üres tojáshéjakat szolgáltattott volna be?

– Nem is rossz ötlet – nevetett fel Tiborc. – Csak nehogy Lóránt koma meghallja, aztán az óriásszekér után ezzel is megpróbálkozzon!

Két nappal később Szolnoki Pistát még mindig nevetésre készítették az átélt élmények, amikor este elővette a lakattal lezárt, vaspántos pénzes ládikát. Kinyitotta a lakatot, feltárta a kis láda tetejét, majd leoldotta övéről a pénzes erszényt, amit néhány nappal korábban kapott Lackfi Istvántól. Markába szórta a láthatóan frissen vert pénzerméket, és leszámolt belőle a ládikába annyit, amennyi még hiányzott onnan: pontosan tizennyolc dénárt.

KEREZSI KATALIN

Family burnout Budapest

Szereplők:

KLÁRI, műszaki referens

RITA, projektmenedzser

PINCÉR

Két nő lép be egy kávézóba. Rita ápolt, hosszú, hullámos haja kiengedve, karcsúsított nadrágosztümöt és arany ékszereket visel, arca szépen sminkelt. Klárin farmer, póló, arca festetlen és gyűrött, haja hátrafogva. Évek óta először találkoznak.

KLÁRI Úgy örülök, hogy összefutottunk! A diplomaosztó ünnepségünk óta nem láttalak. Mikor volt az, tíz éve?

RITA Ó, van az tizenkettő is!

Odalépnek a pulthoz.

PINCÉR Jó napot kívánok, mit adhatok?

RITA Jó napot, egy kapucsínót kérek mandulatejjel. *(Klárihoz fordulva)* Te mit kérsz?

KLÁRI Hagyd, rendelek magamnak, köszi!

RITA Rendben. *(Fizet, hátrébb lép)*

KLÁRI *(a pincérhez)* Egy kapucsínót kérek én is.

PINCÉR Szintén mandulatejjel?

KLÁRI Nem. Hagyományossal. *(Ő is fizet)*

PINCÉR Rendben, két kapucsínó. Foglaljanak helyet!

A két nő leül egy asztalhoz.

KLÁRI Szóval tizenkét éve. Mintha csak tavaly lett volna.

RITA Nekem nem tűnik úgy. Rég volt.

KLÁRI Itt élsz Budapesten?

RITA Igen, másfél éve.

KLÁRI Előtte?

RITA Hú, elég mozgalmas volt. A tervezőiroda, ahol dolgozni kezdtem, megnyert egy nemzetközi projektet, két évre Stockholmba küldtek. Azután egy év itthon, de nem volt jó, felmondtam. Genfbe költöztem, négy évig ott voltam projektmenedzser, majd hármat Stuttgartban. Utána jöttem haza.

KLÁRI Ebből a városból nincs elegendő? A közlekedésből, a tömegből? Hogy nyugodtan utazol a buszon, mikor a melletted álló szív egyet az orrán, majd nyel egy nagyot?

RITA Kocsival járok.

KLÁRI Akkor legalább nem tudsz parkolni.

RITA Az igaz.

Érkezik a pincér.

PINCÉR *(Rita elé lassan teszi le az egyik csészét, közben végig a nőre mosolyog)* Hölgyem, a mandulatejes kapucsínó!

RITA *(visszamosolyog)* Köszönöm!

PINCÉR *(Klári elé gyorsan leteszi a másik csészét)* Parancsoljon!

KÁRI Köszönöm.

PINCÉR *(Rita felé fordul, feltűnően mosolyog)* Szóljanak, ha bármire szükségük van!

RITA *(enyhén mosolyog)* Rendben, köszönjük.

A pincér távozik.

KLÁRI Rád kattant a pincérsrác.

RITA *(kavargatni kezdi az italát, azt nézi)* Ugyan. A munkájához tartozik, hogy mindenkire mosolyogjon.

KLÁRI *(tárgyilagosan, de szomorúan)* Rám nem mosolygott. Semmi gond, tisztában vagyok veled, hogy nem így kellene kinézned.

RITA Kicsit siettél ma reggel, az nekem is feltűnt.

KLÁRI Ma reggel? Minden reggel! Tegnap is ma feküdtem le. Mint a kollégiumban.

RITA Akkor bírtuk. Rajtam rögtön látszik, ha nem alszom eleget.

KLÁRI Rajtam talán nem? *(Kissé ingerülten)* Az a baj, ha lefekszem aludni, akkor kezdődik a következő nap: a gyerekeket óvodába, iskolába vinni, munka, délután vissza értük, busszal haza. Persze összevesznek azon, hogy ki üljön az ablak mellé. Otthon a házi feladat, vacsora, fürdetés, és a többi. Ha szeretnék egy kicsit olvasni, nézni egy filmet, élni, azt csak éjszaka tehetem, miután mindenki elaludt.

RITA Saját tapasztalatom nincs, de a nővérem este nyolckor rázárja az ajtót a lányaira. Te próbáltad már?

KLÁRI Ha következetes, boldog szülő lennék, talán menne. De egyik se vagyok. Altatás után fáradtan összeszedem a másnapi úszócuccot, ragasztóstiftet, tornazsákot, innivalót, színházpénzt, meg ezerféle szart – mert valamelyiknek mindig van farsangja, különórája, kirándulása –, elmúlik este tíz, mire végzek.

RITA Ez így elég lélekölő lehet. Segít a férjed?

KLÁRI Igen, megosztjuk a teendőket. Menj érte, hozd el, fizesd be, kérj időpon-
tot, mondd le, erről szólnak a mindennapjaink. Erről szól az életünk.

RITA Hétfvégén tudtok pihenni, tölteni?

KLÁRI A mi hétfvégénk nem romantikus sétával telnek a várban és a Duna-par-
ton, baráti fröccsözésekkel, kortárs kiállítások megtekintésével, hanem házifel-
adat-pótlással, összepisiltágnemű-mosással, takarítással.

RITA Hogy bírod?

KLÁRI Rosszul. Nem tudom, hova szökjek az életem elől. *(Merev tekintettel kor-
tyolgatja az italát)*

RITA Mi az, ami leginkább kiborít?

KLÁRI Valamelyik folyton kérdez, kér, követel valamit. Éhes, pisilnie kell, nem érti a házit, unatkozik. Soha nincs csend vagy nyugalom. Soha. Legfeljebb akkor, ha elküldöm őket tévét nézni. Szóval, válasszak, hogy ők butuljanak vagy én örül-
jek meg.

RITA Ez valóban kimerítő lehet. Én nem is vágyom különösebben gyerekre. Túl sok áldozattal jár.

KLÁRI Az biztos. És állandóan büntudatom van. Türelmetlen vagyok, nem fog-
lalkozom velük eleget, hagyom őket tévét nézni, nem adtam gyümölcsöt, nem olvastam mesét este, hasonlók.

RITA Milyen a munkád? Azt szereted?

KLÁRI Nem. Versenyszférában nem tudok dolgozni, marad az állami részmunkaidőben műszaki referensként, harmad annyi pénzért. Valamelyik gyereket minden délután vinnem kell valahová. Vagy már délelőtt telefonálnak, hogy menjek, belázasodott, összehányta magát, kiütéses lett.

RITA Van, akinek megy. Az Európai Bizottság elnöke is lehet az ember hét gyerekkel.

KLÁRI Csakis. Engem rettenetesen lefáraszt kettő is. Szeretek egyedül lenni, szükségem is lenne rá, de nem tudok. Nem bánok semmit, nem erről van szó, de a férjem nem szülhetett, én maradtam otthon évekig. A karrierem megtört, ez tény.

RITA Újabban egyre több anya vallja be, hogy kivan és nem bírja, nem igaz?

KLÁRI Ez mindenképpen mást jelent. Van, aki hetekig varrja otthon a kívánt farsangi jelmezt, de közben kivan. Van, aki előző nap elmegy egy kölcsönzőbe, és a maradékok közül választ valamit. Meg van, akinek fogalma sincs, hogy mikor van a farsang, csak egyik reggel azt látja az óvodában, hogy mindenki jelmezben rohángál.

RITA Gyanítom, a harmadik vagy.

KLÁRI Eltaláltad. Akkor volt három hónapos a kicsi. Szerencsére az óvónők adtak egy műanyag kardot szegény gyerekeknek, meg a fejére tettek egy kalóz csákót.

RITA Jó, hogy ilyen esetekre is fel vannak készülve.

KLÁRI Meg van, aki szól, hogy nem bírja, kivan, és két nap múlva felakasztja magát a teraszon.

RITA Jaj, ez hol történt?

KLÁRI Angliában. Beteg volt a gyereke. Képzelheted, milyen idegállapotban lehetett szerencsétlen nő. Legalább a gyereket nem bántotta.

RITA Még jó! Az olyanok elvetemült, szadista emberek! Kétfénybe való esetek.

KLÁRI Azt nem tudom, hogy csak egy elvetemült, szadista ember képes bántani a saját gyereket súlyosan, vagy hirtelen felindulásból egy viszonylag normális szülő is, ha teljesen kivan.

RITA Az ember tud magán uralkodni. Ha nem, akkor egy állat. Én nem mentetném őket. Nem is állat, nem tudom, mi a megfelelő megnevezés.

KLÁRI Teljesen igazad van, ne érts félre, én sem mentegetem őket. Ezen csak elgondolkodtam.

RITA Én azt sem értem, hogy lehet egy gyereket a kocsiban felejtteni. Sosem hagynám benne a kutyámat.

KLÁRI Ilyen esetben én már el tudom képzelni azt, hogy a gyerek alszik, ezért az anyja vagy az apja egyszerűen megfeledkezik róla, és csak öt perc múlva jut eszébe.

RITA Nem hiszem.

KLÁRI Rengeteg olyan baleset van, ami két perc alatt bármikor bekövetkezhet. Ha a szülő abban a két percben épp nincs ott, zuhanyozik, alszik, nem figyel, a legtöbb ember elítéli. Miért alszik, miért telefonál? Hát azért, mert ember! Fáradtan én is rossz anya vagyok.

RITA Miért, mi van olyankor?

KLÁRI Ordítok. Néha oda is csapok.

RITA Azt valóban nem kellene.

KLÁRI Tudom. Gyűlölöm is magam miatta napokig. Riportokat csak csodanyákkal készítenek. Akik mosolyogva, szeretettel beszélnek a gyerekükről, az életükről, minden nehézség ellenére. Hogy érezd magad még szarabbul, amiért egy boldogtalan, türelmetlen vadállat vagy.

RITA Az ilyen riportoknak az a célja, hogy erőt adjanak.

KLÁRI Hát nálam nem sikerül. Egy depressziós embernek is hiába mondod, hogy legyen boldog, másnak sokkal nehezebb az élete.

RITA Nem vagy te is az? Depressziós?

KLÁRI Könnyen lehet. De inkább kiégésről van szó. Family burnout.

RITA A terápia biztosan segítene.

KLÁRI Tudom. De mikor jutnék én el oda? Fodrásznál se voltam fél éve, látod, milyen vágásérett a hajam. Ha lenne egy szabad órám, lefeküdnék aludni.

RITA Pedig valamit csinálnod kell magaddal. Változtatni a helyzeten, pihened.

KLÁRI Na igen. Munkahelyi kiégés esetén az ember kivesz egy rövidebb-hosszabb szabadságot, talán fel is mond, de családi esetén? Egyetlen napot sem tudsz kivenni.

RITA Azért biztosan vannak boldog pillanataid.

KLÁRI Vannak, persze. Életem legboldogabb két éve volt, amikor a nagyobbal otthon voltam. Imádom a kicsit is, reggelente utánam szól, hogy anya, hallgass a főnöködre! (*Őszintén mosolyog, kicsit elhallgat*) Soha nem bántam meg, hogy ketten vannak. Ez az egész patthelyzet, ugyanígy csinálnám.

RITA Akkor jó. Szerintem neked csak ki kellene mozdulnod időnként.

KLÁRI Valószínűleg. Emlékszel, a Covid idején az emberek mennyire rosszul túrték a bezártságot?

RITA Persze, rettenetesen volt! Este sehová sem mehettél, nappal is csak dolgozni és boltba, de azt is gyorsan intézd el.

KLÁRI Így van. Na, az élet kisgyerekekkel pontosan ugyanilyen. De nem akarom elvenni a kedved a gyerekvállalástól.

RITA Emiatt ne aggódj. A nővérem két lányát imádom, ők is engem, sokszor vagyok velük. De szeretek egyedül, kötöttségek nélkül élni. Sokat utazom, ismerkedem. Az első férjem svéd, a második holland volt.

KLÁRI Volt?

RITA Elváltunk.

KLÁRI Kétszer váltál el? Mi történt?

RITA Letelt a közös időnk. Ha már nem jó együtt, nem erőltetem tovább.

KLÁRI Nem próbáltátok javítani?

RITA Dehogynem. Az a tapasztalatom, ha egy kapcsolatban három hónapon keresztül nincs javulás, közeledés, sőt minden egyre rosszabb, annak annyi.

KLÁRI Ez elég rövid idő a javuláshoz.

RITA Szerintem nem. Nem hajtok házassági évfordulós plecsnikre. Megvan az első tíz év. Kibírtunk húszat. Megértük a harmincat. Igaz, hogy küzdelmes, nehéz, lehetek volna közben mások, de ellenálltunk. Nem. Én, ha inkább mással akarok lenni, akkor mással leszek.

KLÁRI Vannak, akik őszintén szeretik egymást ötven éven keresztül.

RITA Ebben nem feltétlenül hiszek. Vissza lehet találni egymáshoz, kijönni a hullámvölgyekből. De kizártnak tartom, hogy ötven éven át ugyanúgy szeressék egymást.

KLÁRI Azt én is. Tenni kell érte, hogy jó legyen.

RITA Igen, tudom, a kapcsolaton dolgozni kell, tenni érte, egymásért változni, és a többi. De mi van, ha nem kell? Mi van, ha csak annyi ideig vagy egy emberrel, ameddig az tényleg jó? Öt évente új férfi van az életedben. Mindegyik jó, mindegyiket szereted. Szeretted.

KLÁRI Gyerekekkel nehezen bont fel az ember egy házasságot.

RITA Igaz, de nem hiszek a mindent a gyerekért attitűdben. Nehéz beismerni, tudomásul venni, ha egy kapcsolat menthetetlen. Változtatni pláne az, egy válnak anyagi, lakhatási vonzatai is vannak. Sokan maradnak inkább, a gyerekre hivatkozva.

KLÁRI Néha én is úgy érzem, hogy két gyerek felnevelése egy házasságba kerül.

RITA Pedig hányan vállalnak három gyereket úgy, hogy egy sincs nekik!

KLÁRI Nem tudják, mit cselekszenek.

RITA Most is minden héten agyonvernek egy feleséget vagy élettársat. Hogy ezután mi lesz...

KLÁRI Sok-sok kényszerből együtt élő házaspár egy lakásban.

RITA *(kicsit habozik a kérdéssel)* Ti jól vagytok?

KLÁRI Azt hiszem. A hétköznapiak nehezek, de hétvégén többnyire sikerül visszatalálnunk egymáshoz.

RITA Mikor tudtok úgy együtt lenni?

KLÁRI Mikor szexelünk? Amikor hagynak. Feltéve, ha bírunk.

RITA Legalább a lehetőség adott.

KLÁRI Neked van most valakid?

RITA Épp nincs. De alakul. Valami valakivel szinte mindig alakul.

KLÁRI Neten szoktál ismerkedni?

RITA Nem, az nem nekem való. Nem tetszik, hogy leülünk egymással szemben, és vizsgáztatjuk a másikat. Az első összepillantás, véletlennek tűnő érintés, ártalmatlan üzenet. Nálam így indul.

KLÁRI Ne is mondd... Azok annyira jók!

RITA Csak az a baj, hogy egyre többször futok bele abba, hogy minden jól indul, aztán kiderül, hogy felesége van meg gyerekei. Ők kiesnek.

KLÁRI Hát igen, ez a korral jár. De olyan is van, hogy minden jól indulhatna, de neked van férjed meg gyerekeid.

RITA A hűség nem feltétlenül könnyű. *(Kicsit elgondolkodik)* Tudod mit? Egyszer gyere el velem rúdtánc edzésre! Jót tenne a nőiségednek.

KLÁRI A nőiségemnek egy délutáni alvás tenne jót.

RITA Emlékszem, annak idején hogyan táncoltatok Megyeri professzorral. Szégyelltünk odanézni.

KLÁRI Azt nem lehet elfelejteni... Az tánc volt.

RITA Na látod. Nem hiányzik az ilyesmi?

KLÁRI Már hogy a francba ne hiányozna! Jelenleg mindennél jobban. Tudod, kezdem megérteni azokat az anyákat, akik mindent és mindenkit hátrahagyva lelépnek egy kamionsofőrrel az új élet reményében. Legalább utazhatnak.

RITA Neked hiányozna a családod.

KLÁRI Persze, tudom, nem is tennék ilyet. De álmodozni csak lehet! Jó lenne, ha a házasságokhoz járna három beváltható zseton.

RITA Na, csak nem szükséged lenne egyre?

KLÁRI Nem. De tetszik, ahogy élsz.

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

TŐZSÉR 90. A Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, illetve a Hagyományok és Értékek Polgári Társulás szervezésében, valamint a SZMÍT társszervezésében került megrendezésre október 7-én a Tőzsér 90 című könyvbemutatóval egybekötött születésnap est Tőzsér Árpád költő tiszteletére. A Kossuth-díjas író legújabb versesköteteiről, életútjáról és munkásságáról Tóth László, József Attila-díjas költő és Csanda Gábor, a Madách Egyesület elnöke beszélgettek. Közreműködött Bárdos Ágnes előadóművész.

TEXT-TÚRA. Az idei őszi Text-túrára szeptember 26–28. között került sor az Izsai Iparművészeti Műhelyben. A programban hét fiatal alkotó vett részt: Bittera Sophie Iman, Bukor Lilianna, Dávid Dóra, Juhos Rebeka, Kalina Krisztina, Kovács Balázs és Kožichová Flóra Anna. Munkájukat három mentor: Morva Mátyás, Póda Erzsébet és Z. Németh István segítette.

VÁMBÉRY. Október 16. és 18. között immár huszonharmadik alkalommal zajlott Dunaszerdahelyen a Nemzetközi Vámbéry Konferencia, amelyet a Vámbéry Polgári Társulás és a Vámbéry Tudományos Kollégium szervezett a helyi önkormányzat közreműködésével.

VASTAPS. Nagy Erika legújabb könyvének, a Vastapsnak a bemutatójára került sor október 22-én Dunaszerdahelyen. Az interjúkötetben színészek, rendezők, zenészek szólalnak meg. Az est folyamán a szerző beszélgetőtársa Póda Erzsébet prózaíró volt.

FESZTIVÁL. A Szlovákiai Magyar Írók Társasága október 24-én, pénteken, Dunaszerdahelyen rendezte meg a XX. Őszi Írófesztivált. A Csallóközi Múzeumban megtartott ünnepi eseményen díjkiosztóra is sor került. Az Arany Opus-díj pályázat próza kategóriájának győztese Póda Erzsébet lett, a líra kategóriában Z. Németh István vehette át az elismerést. A Forbáth-díjat ebben az évben Ravasz József kapta, míg a Turczel Lajos-díjat B. Kovács István vehette át.

DOBOS-DÍJ. Október végén került sor Királyhelmeceen második alkalommal a Felvidéki Magyar Irodalom Napja rendezvénysorozatra. Az eseményen többek közt születésnap köszöntő, könyv- és lapbemutató, koszorúzás, szimpózium – a SZMÍT elmúlt 35 évéről –, prózamondó verseny és persze díjkiosztó is zajlott. Ebben az évben a társaság legrangosabb elismerését, a Dobos-díjat Tőzsér Árpád érdemelte ki, amelyet Tóth László vett át a távollétében.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Bakonyi István (Székesfehérvár, 1952). József Attila-díjas magyar irodalomtörténész, író, kritikus. Különböző folyóiratokban eddig 800 publikációja jelent meg. Eddig 40 kötetet jegyez. 2019 óta a Csoóri Sándor Társaság elnöke.

Balázs F. Attila (Marosvásárhely, 1945). Forbáth-díjas és Madách-nívódíjas író, költő, műfordító, szerkesztő, kiadó. Számos kötet szerzője, verseit több nyelvre is lefordították.

Bálint Erika (Békéscsaba, 1956). Gyöngyösön nőtt fel, novellái mellett három regénye jelent meg, a legutolsó, a *Félszárnyú angyalok* 2024-ben. Története középpontjában hétköznapi emberek állnak, férfiak és nők, akik önmagukat és saját helyüket keresik az emberi kapcsolatok bonyolult szövedékű hálójában.

Bene Zoltán (Szeged, 1973). József Attila-díjas író, szerkesztő, gyerekkora óta Szegeden él. Az Irodalmi Jelen próza rovatvezetője és a Szeged várostörténeti és kulturális folyóirat főszerkesztője.

Bíró Szabolcs (Dunaszerdahely, 1988). Író, a Szent György Lovagrend tagja, Eger Kulturális Nagykövete, a HaddelHadd zenekar énekes. 2015 óta az Athenaeum Kiadó szerzője, az itt megjelent könyvei: *Non nobis Domine, Anjouk-sorozat, Lázár evangéliuma, Ragnarök, Az ötödik parancsolat, Sub Rosa, Elveszett csillagok*. Utóbbi ifjúsági regénye, amelyből filmforgatókönyvet is írt, egyre több iskolában kötelező vagy ajánlott olvasmány.

Bittera Sophie Iman (Dunaszerdahely, Szlovákia, 2010). Pici kora óta alkot. Jelentek meg már írásai az Opus, az Előterolt Helyország Felvidék és a *Levél a kedvesemnek* c. folyóiratokban. A SZMÍT Grendel Lajos mentorprogram aktív résztvevője. 2025-ben a Pegazus Alkotópályázat győztese próza kategóriában.

Csák Gyöngyi (Kisvaszar, 1950). Költő, író, pedagógus. Jelen-tős nyomtatott és online folyóiratokban jelentek meg írásai. *Világvesztés* c. könyve 2024-ben jelent meg a Napkút Kiadó gondozásában. Budapesten él. A Magyar Írószövetség tagja.

Darázs Balogh Katalin (Tardoskedd, 1982). A művészet, az irodalom, a természet szerelmese. Szabadidejében ír leginkább a maga szórakoztatására.

Dávid Dóra (Somorja, 2007). A pozsonyi Dunai utcai gimnázium végzős diákja. Szabadidejében prózát és verseket ír, művei pályázati antológiákban jelentek meg. A Grendel Lajos Mentorprogram tagja.

Friewald Ruben (Budapest, 2001). Író, műfordító, politikai szakértő. A *Fuss, Fehér Tenyér* regény és a *Roudot herceg* elbeszélő költemény szerzője, 2025-ben 31 szlovák verset fordított magyar nyelvre.

Hogya György (Királyhelmec, 1956). A Talamon-díjas író szülővárosában él. Legutóbbi kötetei: *Daszvant árnya* (elbeszélések, 2019), *Félreértések és félremagyarázások* (elmélkedések, 2022).

Juhász Kornélia (Galánta, 1990). Író, költő, recenzista, lelkes fikciómániás. Írásai antológiákban és folyóiratokban jelentek meg. Komáromban él és alkot.

Kerezi Katalin (Nyíradony, 1985). Építőmérnök, két éve ír novellákat, drámákat szabadidejében. Családjával Budapesten él.

Kovács Balázs (Pozsony, 1996). Költő, szerkesztő. Komáromban él. Első kötete *narancslekvár* címmel (SZMÍT) 2025-ben jelent meg.

Kövesdi Károly (Taksony, 1953) költő, szerkesztő, publicista. Magyar Örökség-díjas, Európa-érmes, a Magyar Művészeti Akadémia által Illyés Gyula-díjjal kitüntetett alkotó. A dunaszerdahelyi Magyar7 konzervatív hetilap fõmunkatársa.

Morva Mátyás (Dunaszerdahely, 1994). Író, projektmenedzser. Írásai megjelentek a fiatal felvidéki írók *Szélvész* című antológiájában és az *Üzenet egy messi galaxisból* c. felvidéki írók fantasztikus novelláit összegyűjtő antológiában. Kemenccén él.

Németh István Péter (Tapolca, 1960). Magyar nyelv és irodalomszakos előadó, könyvtáros, irodalomtörténész. Több irodalmi személyiségről írt könyvet. Diákkora óta ír verseket. Válogatott verseinek könyve *Átkulcsolt térddel* címmel 2014-ben a Stádium Kiadónál jelent meg.

Obádovics Csilla (Hegykő, 1964). Tanár, novellákat ír. Falusi környezetben nevelkedett, ma is falun él. A nagyszülők története ihlették az írásait. (Író álneve: Sámán Kata)

Póda Erzsébet (Dunaszerdahely, 1965). Újságíró, író, szerkesztő. Könyvei: *Percek, évek, döntések* (publicisztikai-irodalmi gyűjtemény), *Macskakő* (novelláskötet), *Forgatag* (novelláskötet), mesekönyvei: *Hétmesés könyv, Pilicke meséi, Cseperke*.

Ronc Melinda (Dunaszerdahely, 1986). Könyvtáros. A Fórum Kisebbségkutató Intézet szakkönyvtárának, a Bibliotheca Hungaricának könyvtárvezetője. Somorján él.

Siska Péter (Nyíregyháza, 1984). Költő, szerkesztő, magyar nyelv és irodalom szakos tanár. *A rend, amiről a tárgyak beszélnek* c. kötete 2021-ben jelent meg a Parnasszus Kiadó gondozásában.

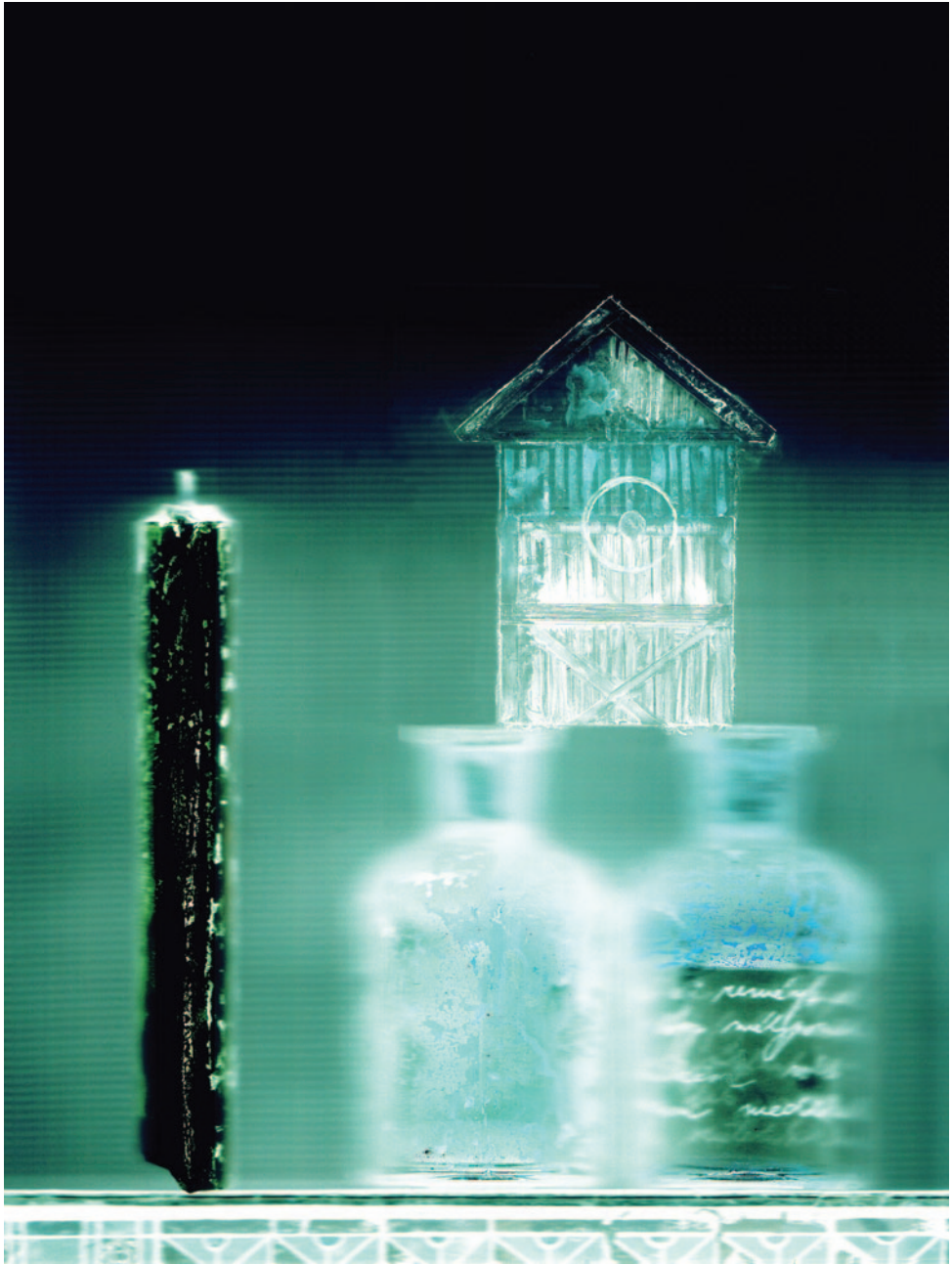
Szolláth Mihály (Kecskemét, 1955-; születéskori nevén Kircsi Mihály). Tanár, lektor, szerkesztő, író, költő. Magyar szakos tanár, emellett 1994-től rádiós szerkesztő, kiadói és irodalmi lapszerkesztő, magazin-főszerkesztő.

Szomik Szilvia (Komárom, 1973). Író, költő, tudósító. 2003-ban a Vasárnap című családi lapban meghirdetett „Riport kerestetik” pályázat győztese. Komáromban él.

Tamási Orosz János (Budapest, 1953). Nyugalmazott szerkesztő és költő, az elmúlt század szülötte. Posztpolgár. Legutóbbi kötetei: *Fiatalok, még itt vagytok?* (versek, Cédrus Alapítvány, 2024) és *Ide kell születnie* (versek, Lilium Aurum, 2024).

Tüske László (Piliscsaba, 1953). Arab szakos orientalista, könyvtáros. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója. 2014–2019 között az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója. Arab nyelvből készült prózai és versfordításai szaklapokban jelentek meg.

Vajda János (Komárom, 1998). Költő, író és slammer. Első, *Gondolatok* c. verseskötete széles körben ismertté tette nevét, és több rangos irodalmi díjjal is elismerték munkásságát. Jelenleg a Párkányi Szakközépiskola szakoktatója. Második kötetén dolgozik.

„Agya ncz engem. Ersem.“

(Kassza Uduia)

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >